

Годъ изданія III-й

მსოფს

და ქალაქი

გორაკს

მ ჰემსტრო

ფასი ნომერისა 50 მან.

ცენა ნომერა 50 რუბ.

№ 4

თბილისი
თიფლის

15 თებერვალი 1920 წ.
феврала г.

ლეგა ხელის მოწერა 1920 წლისათვის.

ორკვირეული უფრნალი

მკობა

წელიწადი 8მ-3.

24 № წელიწადში.

დაქალაქი

(ყოფილი უფრნალი „კავკასიის ქალაქი“).

ორგანო ერობათა და ქალაქთა კავშირებისა.

გამოდის ქართულ და რუსულ განყოფილებებით.

რედაქტორები: ა. ს. ბრიტნევისა და ლ. ი. ნათაძე.

ხელისმოწერის პირობანი:

განცხადებების ფასი:

ერთი წლით	500 მან.
ნახევარი წლით	275 „
სამი თვით	140 „
ცალკე ნომერი	30 „

პეტრის სტრიქ. ტექ. წინ-3 მ.
„უკან-2 მ.
ვინც ქალაქთა და ერობ. მმართველობებში ალაგს ეძებენ, მათ გადახდებთ ნახევარი.

უფრნალი მიზნათ ისახავს ადგილობ. მართველ. თეორიულ და პრაქტიკ. საკითხების ყოველ მხრის გარკვევა-გაშუქებას, მის იდეების განმტკიცებას და გაფართოებას.

უფრნალში მოთავსებულ წერილებში შემდეგი საკითხები იყო გარკვეული: ქალაქის და ერობის ორგანიზაცია, ფინანსები. წარმოების მუნიციპალიზაცია, მუნიციპალური უფლება. მედიცინა, სანიტარია, სახალხო განათლება. გზები, შეფასების საქმე, სტატისტიკა და სხ. იბეჭდებოდა კორესპონდენციები ადგილებიდან, ქრონიკა, ბიბლიოგრაფია, სავალდებულო დადგენილებანი.

1919 წელში უფრნალში მონაწილეობას იღებდნენ:

ინჟ. ა. ბაბოვი, უფრნ. რედაქ. ა. ბრიტნევისა, კატო-ბ-ძე, შრომის ბიროის გამ. ნ. გიკი, სტატისტიკ. ა. გონჩაროვი, ოზურგ. ქალ. თავი ვ. ლლონტი, ინჟ. მ. უადანოვი, დამფუძ. კრებ. წევრი ი. ირემავილი, პრ.-დოცენტი ლ. იშკოვი, რუს. ნაც. საბჭოს თავმჯდომარე ა. კალიუჯნი, სენატორი დ. კალანდარიშვილი, არხიტექტორი კ. კერერი, ექიმი პ. კიკალიშვილი, ლაბორანტი ნ. პოიავა, უფრნალისტი დ. კორენევი, აგრონომი ი. ქურდიანი, ინჟ. რ. კულანდა, თელავის ქალაქის თავი ა. ლანდია, ფერწევი რ. ლევიტი, ექ. ი. ლომაური, სტატისტიკოსი ი. ლიადოვი, ექიმი ა. მალალაშვილი, ნაფ. ვექ. მ. მაღლისონი, ეკონომისტი ტ. მარგველაშვილი, ეკონ. ვ. მამონოვი, ნე. ივ. მექმარიაშვილი, ინჟ. გ. მეფფერტი, გ. ნანეიშვილი, დამფ. იკრებ. წევ. ლ. ნათაძე, დამფ. კრებ. წევ. თბ. ერობ. საბჭოს თავმჯდ. დ. ონიაშვილი, ქალ. კონტროლი დ. პეტრაკოვსკი, ერობის მოღვაწე პსკოვიჩი, ქეთ. ქალ. თავი ს. რობაქიძე, ექ. ნ. რუბაძე, ძველი ერობელი, უფრნალ. მ. სმირნოვი, აგრონ. ვ. სოკოლოვი, უფრნალ. გ. თუმანოვი, აგრონ. ტ. უვაროვი, ქალ. გამგ. ყოფ. წევრი ი. ჩერქეზიშვილი, ერობის მოღვაწე ს. ჭანტურიშვილი, ქალ. კავშ. თავმჯდ. დაფ. კრ. წევრი ნ.-ელიავა, ინჟ. ა. ესენი, იურისტი ვ. იანოვიჩი.

რედაქცია და კანტორა იმყოფება: თბილისი, პუშკინის ქუჩა,

№ 3 ქალაქთა კავშირის ბინა.

ტელეფონი 1-78.

მოწოდება.

საორგანიზაციო კომიტეტი, შემდგარი ტფილისის მუნიციპალურ მუშა-მოსამსახურეების კავშირებისაგან, მოუწოდებს ქალაქის თვითმართველობების, სამაზროეობების და ქალ. კავშირის მუშა-მოსამსახურეთა ორგანიზაციებს,

გამოგზავნონ წარმომადგენელი 5 მარტისთვის ქ. ტფილისში

დანიშნულ კონფერენციას.

ამხანაგებო! ყოველივე ღონის-ძიება იხმარეთ, რომ ყველა ქალაქებიდან და მაზრებიდან გამოგზავნილ იქნან წარმომადგენელი. საარჩევნო ერთეულებად ითვლებიან თვითმართველობები: ქალაქის და სამაზრო ერობის და აგრეთვე ქალაქთა კავშირის ორგანიზაციები. ის ორგანიზაციები, რომელშიაც მოსამსახურეთა რიცხვი ასამდრ არის, ჰგზავნიან ერთ წარმომადგენელს, ხოლო ასს ზევით ყოველ ასზე თითო წარმომადგენელს.

ამხანაგებო! ვინაიდან გასარჩევია მეტად საყურადღებო და ჩვენთვის საკირბოროტო საკითხები—მათ შორის კი ყველაზე მწვავე საკითხი, სახელდობრ, კანონი შრომის ხელშეკრულობის შესახებ, რომელიც დღეს დამფუძნებელ კრებაში მუშავდება—გავრცელდეს თუ არა ზემოაღნიშნული კანონი სახელმწიფო და მუნიციპალურ მუშა-მოსამსახურეებზე, ამიტომ საორგანიზაციო კომიტეტი ტფილისის-მუნიციპალურ მუშა-მოსამსახურეების კავშირისა იმედოვნებს, რომ თქვენ სათანადო სიფხიზლით მოეკიდებით ამ მოწოდებას და გამოგზავნით წარმომადგენლებს, რომელნიც ამ ფრიად დიდი საკითხის შესახებ თავის გარკვეულს აზრს გამოსთქვამენ. დრო დაყოვნებას არ ითმენს და თუ სიფხიზლე არ გამოვიჩინეთ, ადვილი შესაძლებელია, რა მოდენიყე ათი ათას მოსამსახურეზე ეს კანონი არ გავრცელდეს.

დედეგატები უნდა გამოცხადდენ ჩამოსვლისთანავე ქ. ტფილისის თვითმართველობაში—ზედა სართულში, კავშირის კომიტეტში. სადაც მიიღებენ ბილეთებს ბინისაჲს.

საორგანიზაციო კომიტეტი.

ОБЪЯВЛЕНИЕ.
ОРГАНИЗАЦИОННЫЙ КОМИТЕТЪ
С О Ю З О В Ъ
МУНИЦИПАЛЬНЫХЪ СЛУЖАЩИХЪ И РАБОЧИХЪ
(объединенный союз служащ. гор. Самоуправ. и Союза Город.)

Трамвайныхъ и Земскихъ служащихъ

извѣщаетъ всѣхъ товарищей, что 5 марта имъ созывается **КОНФЕРЕНЦІЯ** изъ представителей поименованныхъ союзовъ всей Грузіи для обсужденія вопроса о трудовомъ договорѣ. Норма представительства: со ста одинъ представитель, причемъ организационной единицей считается город. самоуправленіе и уѣздное земство, и сверхъ этого съ каждыхъ ста членовъ по 1 представителю. Для пріѣзжихъ представителей будетъ устроено общежитіе и дешевая столовая. За справками просить обращаться въ Исполнительный Комитетъ Союза Муницип. Служащ. и рабочихъ, Тифлисъ. Гор. Управа.

ЦЕНТРАЛЬНАЯ ЛАБОРАТОРІЯ

Союза Городовъ Республѣки Грузіи

производитъ микроскопическія, клинѣко-диагностическія, бактериологическія изслѣдованія крови (на реакцію widal'я и wassermann'a), мочи, кала, желудочнаго сока и т. п. Изслѣдованія производятся за плату, согласно скалъ, утвержденной Исполн. Бюро Союза Городовъ; для немущихъ

БЕЗПЛАТНО.

Кромѣ того Лабораторія изготовляетъ:

предохранительныя: поливалентныя вакцины: **ХОЛЕРНУЮ**,
брюшно-тифозную, тетра и тривакцины;
лечебныя—гоно, стрепто и стафилококковыя вакцины.

Также изготовляются: сифилитическій и нормальный **АНТИ-ГЕНЫ**, гемолитическую сыворотку, мышинный и крысинный тифы.

ეროვნა და ქალაქი

— — — — — მ რ ვ ა ნ ო — — — — —

ეროვნათა და ქალაქთა სავაჭროებასა

ორკვირეული გამოცემა მუნიციპალურ კითხვების შესახებ.

ГОРОДЪ И ЗЕМСТВО

Органъ Союзовъ Городовъ и Земствъ Республики
Грузіи.

Двухнедѣльное изданіе по вопросамъ муниципальной жизни.

№ 4

თბილისი
Тифლისь

15 თებერვალი 1920 წ.
февраля г.

შინაარსი:

ქართულად:

გვერდი

პროფ. ს. ავალიანი—წარმოების მუნიციპალიზაცია	3—6
კ. ნინიძე—საეროზო დაზღვევა	7—9
ვ. ხახანაშვილი—უძრავ ქონებათა შეფესება ქალაქებში	10—23
ი. ქურდიანი—აგრონომიული ცენტრის შექმნის შესახებ	23—26
ქრ. შარაშიძე—სიღნაღის მაზრის სკოლების მდგომარეობა (გაგრძელება)	27—37
ცნობები ადგილებიდან	38—41
† გიორგი მიხეილის-ძე თუმანოვი	41—42
ქრონიკა.	

რუსულად:

უ. მადდისონი—ადგილობრ. მმართველ. ჯდა მათი რწმუნებულები	1—5
პროფ. ს. ავალიანი—კომუნალური კრედიტი (გაგრძელება)	5—10
ვლ. ახობაძე-ტკაჩევი—ადგილობრივ მმართველობის ორგანოებ- თა საბიუჯეტო უფლება	10—16
პ. გამყრელიძე—ქალაქების ლომბარდები	16—18
ბ. უვაროვი—საეროზო აგრონომ. მუშაობის ძირითადი მიზნები	18—24
დ. კორენევი—ადგილობრივი თვითმმართველ. სამხ. რუსეთში	24—28
რ. ი-ნი † გიორგი მიხეილის-ძე თუმანოვი	28—31
ქრონიკა.	

Содержаніе:

На грузинскомъ:

Страницы

Проф. С. Авалиани—Муниципализация предприятий	3—6
К. Нинидзе.—Земское страхованіе	7—9
В. Хаканашвили. Оцѣнка недвижимыхъ имуществъ въ го- родахъ	10—23
И. Курдиани.—О созданіи агрономическаго центра	23—26
Хр. Шарашидзе.—Положеніе школъ въ Сигнахскомъ уѣздѣ. Извѣстія съ мѣсть	27—37
† Георгій Мих. Тумановъ	38—41
† Георгій Мих. Тумановъ	41—42

Хроника.

На русскомъ:

Страницы

Е. Маддисонъ. Мѣстныя управленія и ихъ полномочія	1—5
Проф. С. Авалиани. Коммунальный Кредитъ. (Продолж.)	5—10
Вл. Ахобадзе—Ткачевъ. Бюджетныя права органовъ мѣстнаго управленія	10—16
П. Гамкрелидзе. Городскіе домбарды	16—18
Б. Уваровъ. Основныя задачи земской агрономич. работы	18—24
Д. Кореневъ. Мѣстное самоупр. на Югѣ Россіи	24—28
Р. И-ни, † Георгій Михайловичъ Тумановъ	28—31

См. хронику на послѣдней страницѣ.

წარმოების მუნიციპალიზაცია.

ქალაქი წარმოადგენს დიდ მეურნეობას. დემოკრატიულ სახელმწიფო-ში ქალაქის თვითმმართველობას, დემოკრატიის ნდობით აღჭურვილს, ფრიად დიდი ვალდებულება აქვს. დღეს-დღეობით ქალაქის თვითმმართველობას არა აქვს დიდი სახსარი. ქალაქები დიდ გასაჭირს განიცდიან. გასაჭირი გამოწვეული არის საერთო პირობებით. ეკონომიური ნიადაგი აწეწილია, ანგრეულია. დიდი საჭირო-ბოროტო საკითხები წამოუყენა ცხოვრებამ ქალაქების მესვეურთ. მათი სავსებით გადაჭრა არ შეუძლია ქალაქებს უსახსრობის გამო. ქალაქების ბიუჯეტები უნუგეშო მდგომარეობაში არიან. ქალაქების ნივთიერი მდგომარეობის განმტკიცება მხოლოდ გადასახადების საშუალებით შეუძლებელია. წყარო გადასახადებისა თითქმის ამოწურულია. გადასახადების შესაძლებლობა ქალაქის მცხოვრებლებისათვის განსაზღვრულია და საზღვარს ვერ გადავცილდებით. ქალაქები იძულებულნი არიან ისეთი წყარო გამოისძებნონ, რომელიც მისცემს მის საღაროს გარკვეულ სახსარს და თვით მცხოვრებლებს გაუადვილებს დღევანდელ არსებობის პირობებს.

ასეთი თითქმის დაუშრეტელი წყაროა წარმოების მუნიციპალიზაცია. ქალაქში შესაძლებელია სხვა-და-სხვა გვარი წარმოების მოწყობა. წარმოება, კი, მისი მართვა-გამგეობა ქალაქის ხელში უნდა იყოს. ქალაქი უნდა დაუდგეს მეურნეობას სათავეში. ქალაქს აქვს თითქმის განუსაზღვრელი ასპარეზი დამოუკიდებელი მეურნეობისა. ეს არის უდიდესი წყარო ქალაქის ნივთიერი გაძლიერებისა.

ომიანობამდე დასავლეთ ევროპის ქალაქებში ძლიერ ეწაფებოდნენ სჯუთარი წარმოების გაძლიერებას და დამყარებას. ამ მიდრეკილებამ ძლიერ ფართო ხასიათი მიიღო. რა მნიშვნელობა აქვს წარმოების მუნიციპალიზაციას ანუ წარმოების ქალაქისათვის გადაცემას? მუნიციპალიზაცია წარმოებისა ძლიერ გავრცელებული არის ბრიტანეთის ქალაქებში. ქალაქ ბირმინჰამმა შეისყიდა გაზის ქარხნები და თითონ აწარმოებს ამ საქმეს. გაზის ქარხნები ეკუთვნოდა კერძო კაპიტალს. 7 წლის განმავლობაში ქალაქმა აინაზღაურა შესყიდვის დროს გაწეული ხარჯები და აიღო მოგება 7 მილიონი მან. ამ მოგების შედეგი ის იყო, რომ ქალაქმა შესძლო არსებული გადასახადების შემცირება; გაზის ფასი დაკლებული იქნა. გაზის მომხმარებელი იხდიდა 3 შილინგისა და 1 პენსის მაგივრათ, 2 შილინგსა და 2 პენსს. გაზი ხელმისაწვდომი შეიქნა მცირე კონების და შეძლების პატრონებისათვისაც. ქალაქ ლლაზგოში ქალაქმა ააშენა იაფ-ფასიანი ბინები და

აქირავებს. ჩინებულად მოწყობილი ოთახი წლიურად ღირდა 5 გირვანქა და 10 შილინგი, ანუ ძველ კურსს თუ ავიღებთ 45 მან. წელიწადში; ორი ოთახი მოწყობილი წელიწადში ქირავდებოდა 6 გირ. და 16 შილინგათ.

წყალსადენი, ტრამვაი; ელექტრონი ქალაქ ბრედფორდში ეკუთვნის ქალაქის თვითმმართველობას და იგი თვით აწარმოებს ამ დარგებს. შედეგი ამ წარმოებისა იყო ძლიერ საყურადღებო; წლიური წმინდა შემოსავალი შეადგენდა 16.000 სტერ. ანუ 160.000 მ. მაგალითების გამრავლება აღვილია.

რა შედეგები აქვს წარმოების მუნიციპალიზაციას და რა მოგება რჩება მუნიციპალიზაციისაგან დემოკრატიას?

უპირველეს ყოვლისა, როდესაც რაიმე წარმოებას ქალაქი უდგება სათავეში, ნაწარმოების ფასი მცირდება და ხელმისაწვდომი ხდება დემოკრატიისათვის. მუნიციპალიზაციის დედა აზრი არის არა მოგება, არამედ ცხოვრების გაიაფება. მუნიციპალიზაციამ შექნა გაზის გაიაფება; მომხმარებელი თითო 1.000 კუბიკურ ფუთზედ იხდის დრედფორდში 3 შილ. და 6 პენს. მაგიერ 2 შილ. და 2 პენს., ანუ მოქალაქეს რჩება 1 შილ. და 4 პენსი. ეს წინათ მოგება გადადიოდა კერძო კაპიტალისტის ჯიბეში. მუნიციპალიზაცია კი ამ თანხას უბრუნებს მომხმარებელს, მომხმარებელი კი ამ მოგებას ახმარებს სხვა მოთხოვნილებას. ბირმინჰანში ქალაქის თვითმმართველობამ გააშენა სახლები და იაფ ფასებში გააქირავა. ამის შედეგი იყო ქალაქის მცხოვრებლების გაჯანმრთელება. ვიდრე ქალაქი ხელში აიღებდა ამ საქმის წარმოებას, ათასი კაციდან წლიურათ იხოცებოდა 53, რადგან ისინი ცხოვრობდნენ ბინძურ და სრულიად მოუწყობელ ბინებში. მას აქეთ, რაც ქალაქი სახლების გაშენებას შეუდგა სრულიად შეიცვალა მდგომარეობა. ქალაქის მიერ აშენებულ სახლებში კარგი მოწყობილი ბინები იყო, სუფთა, კარგათ მორთული და ათასი მცხოვრებიდან იხოცება 21 სული. ამასთან ერთად ქალაქს კარგი შემოსავალიც ჰქონდა; შემოსავალს ქალაქი ახმარებდა სხვა საჭიროებებს და მოთხოვნილებებს.

მაშასადამე, წარმოების მუნიციპალიზაციას დიდი შედეგი მოსდევს. როდესაც ქალაქი საკუთარ მეურნეობას იწყებს, ის ქმნის ახალ წყაროს თავის შემოსავლისას. შემოსავლის წყაროს აღმოჩენა საშუალებას აძლევს ქალაქს შეამციროს გადასახადები. რაც უფრო გაფართოებული იქნება ქალაქის წარმოება, მით უფრო მეტი შემოსავალი იქნება, უფრო მეტი საშუალება გადასახადების შემცირებისა. შემდეგ, მუნიციპალიზაცია წარმოებისა აძლევს ქალაქს საშუალებას ის მოგება, რომელსაც იღებს კერძო კაპიტალი, გადადოს ქალაქის სალაროში. მხოლოდ ქალაქი კმაყოფილდება მცირე მოგებით, გაცილებით უფრო მცირე მოგებით, ვიდრე კერძო კაპიტალი. წარმოების მუნიციპალიზაციას თან მოჰყვება კაპიტალის გასაზოგადოება, კაპიტალი ჰკარგავს მტაცებლობის, ცარცვის ხასიათს. წარმოების მუნიციპალიზაცია — ანუ კაპიტალის გასაზოგადოება მოქალაქეს უადვილებს ცხოვრებას, ცხოვრება იაფდება. მომხმარებელის ბიუჯეტში გასავალი

უპირველესი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებელი მცირდება; მოქალაქეს საშუალება აქვს მეტი თანხები დახარჯოს სულიერი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლათ. წარმოების მუნიციპალიზაცია ქმნის ცხოვრების ისეთს ახალ პირობებს, რომლებიც იწვევენ ადამიანის გაჯანმრთელებას.

წარმოების მუნიციპალიზაცია არის. დიადი საშუალება არსებული წეს-წყობილების გარდაქნისა. ევროპის სახელმწიფოებში ქალაქის თვითმმართველობები ბურჟუაზიის წარმომადგენლობით უკვე დაადგა ამ გზას. ცდამ და გამოცდილებამ დაარწმუნა განათლებული ევროპა, რომ ეს გზა, ეს მიდრეკილება უნდა იქნეს გამოყენებული ხალხის კეთილდღეობისათვის. თუ წარმოების მუნიციპალიზაციას ასეთი დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა წინეთ, ომიანობამდე, როდესაც მოქალაქე ასეთ განსაცდელს არ განიცდიდა, როგორც ეხლა, როდესაც კაპიტალი არ იყო გატაცებული სპეკულიაციით ისე როგორც ეს ეხლა არის, დღეს პირობები ცხოვრებისა ძირიანათ შეიცვალა და ცხოვრების სიმძიმე უფრო აუტანელია დემოკრატიისათვის. სწორეთ ეხლა შეიქნა ისეთი პირობები, როდესაც ქალაქების თვითმმართველობანი განსაკუთრებული მუყაითობით უნდა შეუდგენ ამ საქმეს. ცხოვრების აუტანელი გაძვირება, ბინების უქონლობა, საშინელი სპეკულიაცია ყველა ეს ანადგურებს დემოკრატიას. ავთიმყოფობას, სენს საუკეთესო ნიადაგი აქვს. არავის გამოუკვლევია, რამდენათ გაიზარდა მცხოვრებლების დასნეულება და რამდენათ მეტი იხოცება დღევანდელ პირობებში. უეჭველია, რომ საშინელ რიცხვებს მოგვეცემა სტატისტიკა. მოქალაქეთა ჯანმრთელობამ რომ ძლიერ დაიწია, ამის შესახებ დავა შეუძლებელია.

ქალაქის პირდაპირი მოვალეობა არის წარმოების მუნიციპალიზაციის გზას დაადგეს. კიდევ უფრო დიდი მოვალეობა არის დემოკრატიული ქალაქების თვითმმართველობების. ქალაქები ეძებენ შემოსავლის სახსრებს. თითოული გადასახადი, რომელიც ქალაქებმა გამოსძებნეს და იძულებულნი იქნებიან მოსძებნონ ბიუჯეტის გასაძლიერებლათ, მთელი სიმძიმით იმავე დემოკრატიას აწვება. წარმოების მუნიციპალიზაციის გზა უნდა გამოიყენოს ქალაქებმა, რაც შეიძლება ფართოდ. ეს არის ვალდებულება დემოკრატიული თვითმმართველობისა. მე სრულიად არ მავიწყდება ის მოსახრებანი, რომელიც წამოყენებული არის და ყოველთვის იქნება ქალაქის, სახელმწიფოს, საზოგადოების მეურნეობის წინააღმდეგ. გვეუბნებიან, რომ კერძო მისწრაფება, კერძო კაპიტალი უფრო ცოცხალი და მოძრავია, უფრო კარგათ მუშაობს, რადგან კერძო კაპიტალი აგებულია პირად მოგებაზედ, პირად ნივთიერ მისწრაფებაზედ. სახელმწიფო და ქალაქის მეურნეობაში ასეთი პირადი ნივთიერი მიდრეკილება არ არის. მეურნეობა ხელში ჩაუვარდება მონხელებს და ისინი ვერ მისწვდებიან საქმეს. ჩვეულებრივი მოსახრება არის, ამ მოსახრების ნიადაგიც ძლიერ მარტივია. კერძო კაპიტალი იბრძვის. მას არ უნდა შეელოს თავის უპირატესობას და ყოველგვარ ძალ-ღონეს იხმარს, რათა განსახოგადოებრივი კაპიტალი დაამარცხოს.

გამოცდილება გვარწმუნებს, რომ წარმოების მუნიციპალიზაცია შესაძლებელია. ქალაქებს შეუძლიანთ ეს საქმე იკისრონ და გაუძღვენ მას. წარმოების მუნიციპალიზაციის საქმეში უკვე არის გამოცდილება და აუარებელი საყურადღებო მაგალითებიც. ჩვენ თუ მოწინააღმდეგეთა მოსაზრებას ანგარიში გავუწიეთ, ხელი უნდა ავიღოთ მუშაობაზედ. თუ სახელმწიფო, ქალაქი მართავს რთულ საქმეებს, აშენებს სახელმწიფოს და ქალაქებს, თუ აღმშენებლობითი უნარი აქვს სხვა-და-სხვა დარგებში, ნუ თუ შეუძლებელია უნარის გამოჩენა ამ დარგში?

ომიანობამ, ომიანობის გამოცდილებამ სრულიად დაგვარწმუნა, რომ სახელმწიფოს, საზოგადოებრივ დაწესებულებებს შეუძლიანთ მეურნეობის გაძლოლა და რთული მეურნეობის მოწყობა. ომიანობის დროს, რომ არ ყოფილიყო ალაგმული კერძო მიდრეკილება, რომ კერძო მისწრაფება არ ყოფილიყო შემოფარგლული, რომ რთული დაწესებულებანი - სახელმწიფო, ქალაქები - მეურნეობას სათავეში არ ჩამდგარიყვენ, ვინ იცის რა მოხდებოდა და რანაირად დაბოლოვდებოდა ყველაფერი.

ჩვენ ვერ მივიჩნევთ სამართლიანად იმ მოსაზრებას, თითქოს ქალაქი არ იყოს მინდობილი წარმოების გაძლოლისათვის. წარმოების მუნიციპალიზაციას აქვს ნიადაგი და ისტორიული გამოცდილებაც. დემოკრატიული თვითმმართველობა ქალაქებში უნდა შეუდგეს წარმოების მუნიციპალიზაციას და სძლიოს ყოველგვარ დაბრკოლებას. ეს არის საუკეთესო იარაღი სპეკულიაციის და ცხოვრების დაქვეითების წინააღმდეგ.

მე კარგათ მესმის, რომ წარმოების მუნიციპალიზაცია არ მოეწყობა ერთსა და ორ დღეში. დარწმუნებული ვარ, რომ ამას დიდი დრო უნდა, ეს ასეა და არ არის სადაო საგანი. საჭიროა მხოლოდ ამ გზას დავადგეთ, შევუდგეთ სათანადო მუშაობას. ვიცი კარგათ, რომ ამ საქმეს სჭირდება დიდი თანხები. ჩვენი თვითმმართველობანი კო ვერ მოსძებნიან შეიძლება დღეს-დღეობით საჭირო თანხებს.

მე მგონია, რომ ეს საკითხი უნდა აუცილებლად იქნეს დაყენებული სხვა საკითხების რიგს გარეშე. ჩვენი თვითმმართველობანი უნდა შეუდგენ ამ საკითხის შესწავლას, გამოკვლევას, ნიადაგის მომზადებას. წარმოების მუნიციპალიზაციას უნდა მიექცეს ჯეროვანი ყურადღება. თუ ქალაქები ამ გზაზედ შესდგებიან პრაქტიკული შედეგის ჩამოყალიბებას და განხორციელებას უნდა შეუდგეთ მას შემდეგ, როდესაც ძირითადი საკითხი გადაჭრილი იქნება.

პროფ. ს. ავალიანი.

საეროზო დაზღვევა.

I.

დღეს მომქმედ საეროზო დებულებით ერობებს, სხვათა-შორის, ევალება „გამგებლობა საურთიერთო საეროზო დაზღვევისა ცეცხლისა, სეტყვის, წყალდიდობის, საქონლის ჭირის და სტიქიის სხვა მოვლენათაგან და აგრეთვე იმ ზარალისაგან, რომელიც გამოწვეული იქნება მეურნეობის ყოველგვარ მავნებელთაგან“.

ადგილობრივ თვითმმართველობებს უმთავრესად დაკისრებული აქვთ ზრუნვა მცხოვრებთა ქონებრივ მდგომარეობაზე. მცხოვრებლების ქონებრივ მდგომარეობას კი ხშირად არყევს ან ისეთი არაჩვეულებრივი და მოულოდნელი მოვლენები, როგორცაა ცეცხლი, სეტყვა, მიწის ძვრა და სხვ., ან ისეთი, რომელიც თუმცა არ არის უჩვეულო, მაგრამ ხშირად მოულოდნელად ეწვევა ამა თუ იმ ოჯახს და მის კეთილდღეობას არყევს, ასეთი ოჯახის მარჩენელის სიკვდილი.

დაზარალებული პირი თუ ოჯახი, ცალკე აღებული, იშვიათად თუ შესძლებს საკუთარის ძალებით ფეხზე წამოდგომას და წელში გასწორებას. საჭიროა შველა, დახმარება. ეს კი შესაძლებელია მომხდარ ზარალის განაწილებით იმათ შორის, ვინც უბედურებას გადარჩა.

ამას ეწოდება დაზღვევა. საერთო მატერიალური თვალსაზრისით თუ გავსინჯავთ, აქ ცვლილება არ ხდება: რაც დაიღუპა იმას ვერ დააბრუნებთ და, მაშასადამე, ზარალის ანაზღაურება გამოიხატება არა დაკარგულ ღირებულების აღდგენაში, არამედ ქონების გადანაწილებაში.

მაგრამ მეურნეობის ინტერესისთვის სულაც არ არის უმნიშვნელო ასეთი დახმარება. დაუხმარებლად დაზარალებული პირი ან სულ ვერ გამოაბრუნებდა თავის საქმეს, ან გამოაბრუნებდა ძალიან დავვიანებით. ორივე შემთხვევაში ხალხის საერთო სიმდიდრე ბევრს წააგებდა.

ამიტომ დაზღვევას დიდი ეკონომიური მნიშვნელობა აქვს და დღეს ის ერთობ გავრცელებულია დასავლეთ ევროპასა და ამერიკაში.

იმის მიხედვით, თუ ცხოვრების რომელ მხარეს ეწვევა უბედური შემთხვევა, დაზღვევა არის შემდეგი სახის: უძრავის (შენობების) და მოძრავი ნივთების დაზღვევა ცეცხლისაგან, დაზღვევა სეტყვისაგან, წყალდიდობისაგან, საქონლის ჭირისაგან, მინდვრის მავნებელთაგან და დაზღვევა სიცოცხლის.

მუშების დაზღვევა სახელმწიფოს და პროფესიონალურ კავშირების საგანგებო ზრუნვის საგანს შეადგენს (საავათმეყოფო კასები) და ამიტომ აღნიშნულ დარგს აქ არ შეეხებით.

არის დაზღვევის ორი მთავარი ტიპი. პირველია სავაჭრო ან სამრეწველო ხასიათის დაზღვევა. ეს არის ვალდებულება ორ მხარეს შორის: ერთი—დამზღვევი—კისრულობს მეორის ზარალის ანაზღაურებას უბედურ

შემთხვევაში; სამაგიეროთ დაზღვეული იხდის პერიოდულათ განსაზღვრულ თანხას (პრემია) დამზღვევის სასარგებლოთ. დაზღვეულის ანგარიში იმაზე ემყარება, რომ შედარებით უმნიშვნელო თანხას იხდის და სამაგიეროთ, თუ ღმერთი გაწყრა და უბედურება ეწვია, დიდ ზარალს აინაზღაურებს; დამზღვევი კი ემყარება იმ მართალ მოსაზრებაზე, რომ უბედური შემთხვევა შედარებით იშვიათი იქნება და გასავალი მთელს შემოსავალს ვერ შთანთქავს, რის გამო ის მოსაგებს ნახავს.

მაშასადამე, სავაჭრო დაზღვევის მამოძრავებელ ელემენტს შეადგენს მოსაგები.

თეორეტიულად დასაშვებია, რომ დამზღვევი იყოს კერძო პირი, მდიდარი კაპიტალისტი მაგრამ ფაქტიურად ეს ასე არასოდეს არ ხდება, რადგან დიდძალი კაპიტალია საჭირო, რაც კერძო პირების შესაძლებლობას აღემატება.

ამიტომ მოქმედებენ აქციონერული დამზღვევი ამხანაგობანი დამტკიცებულ წესდების ნიადაგზე.

არის დაზღვევის მეორე ტიპი—საურთიერთო დაზღვევა. ამ უკანასკნელის მიზანი არაა მოსაგების მიღება. ამით განირჩევა ის სავაჭრო დაზღვევისაგან. დაზღვევის ეს ტიპი დიდათ არც არის გავრცელებული. ჩვენში აქა-იქ არსებობენ ეგრეთ წოდებული სამარხი კასები; რომელიც საურთიერთო დაზღვევის ერთ-ერთ დარგს წარმოადგენენ.

სამაგიეროთ საურთიერთო დაზღვევა უფრო საღ საზოგადოებრივ საფუძველზეა აგებული, ვინემ კომერციული. ეს უკანასკნელი, რაკი მოსაგებ პირველ ალაგას აყენებს, ამიტომ გადასახადსაც თანასწორად არ ანაწიებს: ცეცხლისგან დამზღვევი ნაკლებ გადასახადს ახდევინებს, მაგალითად, იმას, ვისაც სახლი რკინის სახურავით აქვს გადახურული, და მეტს ახდევინებს იმას, ვისაც ჩალით აქვს დახურული. დამზღვევი ანგარიშში იღებს რისკს, ეს კი ღარიბი კაცის საქმეს აფერხებს.

ამიტომ აუცილებელი ხდება ამ საქმეში სახელმწიფოს ჩარევა.

მისთვის ეს საქმე არ არის ძნელი ან უჩვეულო. მეურნეობის ბევრ დარგს თითონ აწარმოებს ის: ასეთია ფოსტა, რკინის-გზა, ფულის საქმე და სხვ. მას საკმაოდ გამოცდილი მოხელეებიც ჰყავს ამ საქმისთვის. თითონ პრემიების შეგროვება ძალიან წააგავს გადასახადებს.

იძულებითი დაზღვევა რუსეთში პირველად შემოღებული იყო 1844 წ. სახელმწიფო გლეხების შენობებისათვის. ერობების შემოღების შემდეგ სავალდებულო დაზღვევის საქმეც მათ გადაეცა. გავრცელდა აგრეთვე ქალაქების საურთიერთო დამზღვევი საზოგადოებები. 1894 წ. 73 ასეთ საზოგადოებას ჰქონდა დასაზღვევი თანხა 588 მილიონი მანეთი. ერობებში კი 1892 წ. დასაზღვევი თანხა უდრიდა 807 მილიონ მან. იმ გუბერნიებში სადაც ერობები არ იყო შემოღებული მოქმედებდა საგუბერნიო საურთიერთო დაზღვევა, რომელსაც 1892 წ. ჰქონდა 633 მილიონი მანე თის თანხა.

ჩვენში საურთიერთო საერობო დაზღვევის საქმე საერობო დებულებით დაკისრებული აქვს ერობებს. სხვანაირად არც შეიძლება, რადგან ჩვენბური ერობა არ არის მარტოდენ სამეურნეო ორგანიზაცია, არამედ ის არის აგრეთვე მმართველობის ადგილობრივი ორგანო.

მაგრამ ჩვენს ნორჩ ერობას ჯერ არც სააძისო აპარატი აქვს შექმნილი და არც რაიმე გამოცდილება აქვს მიღებული. ამიტომ მას მოუხდება ამ სფეროში რუსეთის ერობის ნამუშევარის გაცნობა და მისი მაგალითებით სარგებლობა.

რუსეთში დაზღვევის საქმეს განაგებენ საგუბერნიო ერობები. დაზღვევის თითქმის ერთად-ერთი ფორმა იყო შენობების დაზღვევა ცეცხლისაგან. ბოლო დროს შემოდინდა მოძრავის დაზღვევა, სხვათა-შორის ნათესის დაზღვევა სეტყვისაგან.

მიზანშეწონილად ითვლებოდა ორგვარი ზომა: ერთი იყო უკვე მოხდარ ზარალის ანაზღაურება, ხოლო მეორე—წინასწარი, ცეცხლის თავიდან ამცდენი. ამ უკანასკნელს დიდი ყურადღება ჰქონდა მიქცეული. ერობა ცდილობდა მიეჩვია გლეხები ჩალის მაგიერ რკინის სახურავის ხმარებას; ამისთვის უფასო სესხს და ხან ისე დახმარებასაც აძლევდა გლეხებს. იღებდა ზომებს, რომ სახლები ერთმანეთისათვის დაეშორებიათ; აკეთებინებდა ქებს, ურიგებდა ცეცხლის ამცდენ მილებს და სხვ.

თითონ დაზღვევა კი ისე იყო მოწყობილი, რომ გლეხს რაც შეიძლება ნაკლები გადაეხადათ პრემიის სახით და რაც შეიძლება სავსებით აენაზღაურებიათ ზარალი. პირველ ხანებში ეს ძნელი მისაღწევი იყო. განსაკუთრებით საჭირო იყო სწორი შეფასება, რომ ეშმაკობა არ ეხმარათ. ეშმაკობას კი ხშირად ჰქონდა ადგილი: ხშირად იზღვეოდა სრულიად არარსებული შენობა, ხოლო ნამდვილი კი დაუზღვეველი რჩებოდა. ამისთვის ერობებს დასჭირდათ გამოცდილი სპეციალისტების მოწვევა და შენობების პერიოდულად ახალ-ახალი შეფასებების მოხდენა.

სასურველად არ იყო ცნობილი შენობის მთელის ღირებულების დაზღვევა. ჩვეულებრივ აზღვევდენ ღირებულების სამს მეოთხედს, რომ შენობის პატრონს სიფრთხილე გამოეჩინა, ან თუ სიფრთხილეს არ გამოიჩენდა, თითონ მაინც არ შეეწყო ხელი დაწვისათვის მოსაგების მოლოდინში. დასაზღვევი თანხა ცალკე უნდა ინახებოდეს და მისი ანგარიშიც ცალკე უნდა სწარმოებდეს.

რუსეთში საგუბერნიო საერობო კრებები უწევდენ კონტროლს ამ საქმეს, ჩვენში მას სამაზრო ერობამ უნდა უპატრონოს.

საჭირო წესდებას თითონ სამაზრო ერობები შეიმუშავებენ, ან მათი კავშირი.

საჭირო კია ამ საქმის დაჩქარება: რაც უფრო ჩქარა შეუდგებიან ერობები დაზღვევის მოწყობას, მით უკეთესი იქნება საქმისათვის.

კ. ნინიძე.

(შემდეგი იქნება).

უძრავ ქონებათა შეფასება ქალაქებში.

საჭიროა თუ არა უძრავ ქონებათა ახალი შეფასების მოხდენა?

რუსეთის დროებით მთავრობის მიერ მიღებულ და საქართველოს პარლამენტის მიერ დადასტურებულ „საქალაქო დებულების“ მე-10 მუხლის შენიშვნის ძალით ქალაქის თვითმმართველობანი მოვალენი არიან მოახდინონ ქალაქში უძრავ ქონებათა შეფასება 1920 წლის 1 იანვრამდის.

ამ ვადაზედ საქართველოს რესპუბლიკაში არც ერთს ქალაქს უძრავ ქონებათა შეფასება არ მოუხდენიათ სხვა-და-სხვა მიზეზებით, რომელნიც პოლიტიკური და ეკონომიური მდგომარეობით პატივსადებათ უნდა ვცნოთ. დღეს კი, როცა ცხოვრება ჩვეულებრივ კალაპოტში დგება, ანარქია კვდება, რევოლიუცია დადინჯდა, ახალი შეფასება მორიგ საკითხად უნდა იქცეს თვითმმართველობათა ცხოვრებაში.

თვითმმართველობათა ბიუჯეტში გადასახადს შეფასების კვალობაზე ყოველთვის პირველი ადგილი ეჭირა და ქალაქების შემოსავლის უმთავრეს წყაროს შეადგენდა. შეფასების კვალობაზე გადასახადის მნიშვნელობა, ძველ საქალაქო დებულების ძალით, ძლიერდებოდა იმ გარემოებით, რომ მამულის შეფასების რაოდენობა საზღვრავდა ხმის უფლებას არჩევნებში, მაგალითად თბილისში არჩევნებში მონაწილეობის უფლება ეძლეოდათ მხოლოდ იმ პირებს, ვისი მამულიც შეფასებული იყო არა ნაკლებ 1.500 მან. დღეს შეფასების კვალობაზე გადასახადმა თავისი მნიშვნელობა, როგორც საარჩევნო უფლების საზომმა, დაკარგა, მეორე მნიშვნელობა კი, როგორც ქალაქის შემოსავლის უმთავრეს წყაროსი, დროებით შესუსტდა, რადგან უძრავ ქონებათა შეფასება დიდი ხანია აღარ მომხდარა და ქალაქების სამოცჯერ გადიდებულ ბიუჯეტში ისევ ძველ შეფასების კვალობაზე გადასახადს, მხოლოდ ორჯერ გადიდებულს, თავისი ადგილი არ უჭირავს და წინანდელი მნიშვნელობა აღარ აქვს. თუ რა მნიშვნელობა აქვს ქალაქის ბიუჯეტში შეფასების კვალობაზე გადასახადს, სჩანს შემდეგი ცხრილიდან:

მთელი შემოსავლის პროცენტები.				მთელი გასავლის %/0.
წლები.	უძრავ ქონებებიდან.	წარმოება-თაგან.	ვაჭრობა-მრეწველობიდან.	წარმოება-თა შენახვა.
1909	38,35	30,48	7,68	12,36
1910	14,06	12,33	2,99	5,38
1911	30,08	26,23	6,59	8,40
1912	32,37	29,43	7,69	12,58
1913	27,95	25,41	6,08	10,74
1914	29,82	35,23	6,05	15,70
1915	34,15	40,72	3,23	15,97
1916	26,29	50,10	1,84	38,64
1917	12,50	31,90	1,85	38,55
1918	12,30	58,50	19,48	50,51 *)

*) სტატისტიკურ ბიუროს ბიულეტენი წარსულ წლის აგვისტოს ნომერი.

ამ ცხრილიდან ნათლად დაინახავთ, რომ ქალაქის უმთავრესი შემოსავლის წყარო არის გადასახადი შეფასების კვალობაზე.

მართალია შეფასების კვალობაზე გადასახადის შემდეგ ყურადღებას იპყრობს შემოსავალი წარმოებათაგან, მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ გაწეულ ხარჯების რაოდენობას, დავრწმუნდებით, რომ ქალაქს წარმოებათაგან სრულიად მცირედი შემოსავალი აქვს. ქალაქის თვითმმართველობათა უმრავლესობა ისე უყურებდა და ბევრი დღესაც ისე უყურებს მუნიციპალურ წარმოებათ, რომ იგინი არ უნდა იყვნენ შემოსავლიანი, მათ საკუთარი გასავალი საკუთარი შემოსავლით უნდა დატარონ და მოგებას არ უნდა ეტანებოდნენ. ასეთი შეხედულება ქალაქის ყველა მუნიციპალურ წარმოებაზედ საზოგადოთ სწორე არ არის. შემოსავლიანი უნდა იყოს, თუ არა, მუნიციპალური წარმოება,—ეს დამოკიდებულია თვით წარმოების ხასიათზედ და ნაწარმოების თვისებაზედ, და თუ იგი ფართო მასსისათვის აუცილებელ საჭიროებას შეადგენს, მას არ შეუძლიან ქალაქისათვის მომგებიანი იყოს. მეორე შემთხვევაში, ე. ი. თუ ქალაქი აწარმოებს თუფუნების ნივთებს, საგნებს, რომელიც ფართო მასსისათვის პირველ მოთხოვნილების საჭიროებას არ წარმოადგენს, მას არ შეუძლიან მომგებიანი არ იყოს. დღევანდლამდის ქალაქის თვითმმართველობანი თავის მოღვაწეობის მთავარ მიზნათ ისახედნენ მცხოვრებთა პირველ საჭიროების მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას. ასეთები იყო: წყალი, ხორცი, პური, განათება ქუჩებისა და სხვა. მეორე ხასიათის წარმოებისათვის მათ საშუალება არა ჰქონდათ, რადგან პირველ საჭიროების მოთხოვნილებასაც, უსახსრობის გამო შეტათ ძნელად იკმაყოფილებდნენ. ქალაქების ასეთი მდგომარეობის წყალობით წარსულში და დღეს მუნიციპალურ მოღვაწეთა შორის ტრიანგლებდა და ტრიანგლებს ორ-ნაირი აზრი, ორის სხვა-და-სხვა კლასის და სხვა-და-სხვა მსოფლმხედველობის ჯგუფში.

დემოკრატია ფიქრობდა და დღესაც ფიქრობს, რომ წარმოებათა მუნიციპალიზაციის მიზანი არის საჭირო საგნების თვისების გაუმჯობესება და მათი გაიადფება და არა მოგება, მეორე ჯგუფი—ბურჟუაზია და სახლის პატრონები, რომელნიც განაგებდნენ ქალაქის ბედს უკანასკნელ რევოლუციამდე,—წინააღმდეგის აზრისა იყვნენ და არიან. მათ სურდათ პირველ მოთხოვნილებათა საგნებზედ დიდი გადასახადი დაეწესებინათ, ამ გზით შეეცსოთ ქალაქის კასსა და მით შეემცირებინათ საკუთარი გადასახადი მათ კუთვნილ უძრავ ქონებაზედ.

აი რას ამბობს ოფიციალური ანგარიში რუსეთის სახელმწიფო საბჭოსი 1902 წელს: „ქალაქის საბჭოებს ეზინიანთ ბინის მოჭირავები ხმოსნებათ არ გახდნენ. ეს გამოჩნდა იმ ცნობებიდან, რომელიც შეკრიბა სახელმწიფო საბჭომ საბინაო გადასახადის თვითმმართველობათათვის გადაცემის შესახებ. 591 ქალაქიდან მხოლოდ 246 ქალაქმა მოისურვა ამ გადასახადის მიღება, დანარჩენმა 346 უარი განაცხადა ამ გადასახადის მიღე-

ბაზედ, რადგან მის მიღებასთან დაკავშირებული იყო ბინის მოჭირავეთა მონაწილეობა ქალაქის თვითმმართველობაში.

საბჭოს ასეთი შემადგენლობა თავისებურ დაღს ასვამს ქალაქის წარმოებათაც, მაგალითად, სასაკლავოს; იქ დიდ ფასებს აწესებდნენ საქონლის დაკვლაზე და ხორცს ხელოვნურად აძვირებდნენ; ეს დიდი ფასი ხორცზე არა პირდაპირი გადასახადია მცხოვრებლებზედ გაწერილი, სამაგიეროთ შესაძლებლობას აძლევს მათ აღარ მოუმატონ შეფასების კვალობაზე გადასახადს“.

ეს ნათლად სჩანს ზემოთ მოყვანილ ცხრილიდან. ძველი ცენზიანი თვითმმართველობა თბილისისა თავის წარმოებათაგან იღებდა წმინდა შემოსავალს ბიუჯეტის 12, 18, 20, 22, 25 პროცენტს, ახალი თვითმმართველობა კი 1917 წელს მთელი ბიუჯეტის 7% ადებს წარმოებებს, ხოლო 1918 წელს წარმოებანი მას მთელი ბიუჯეტის 7% მოგებას აძლევენ (საბოლოოდ არ არის გამორკვეული).

ზემოთ ნათქვამიდან სჩანს, რომ სანამ ქალაქს აქვს მარტო ისეთი წარმოებანი, რომელნიც ფართო მასის მოთხოვნილებას აკმაყოფილებენ, რაიმე დიდ შემოსავალს ამ დარგიდან მით უმეტეს მის გადაქცევას ქალაქის შემოსავლის მთავარ წყაროთ არ უნდა ველოდეთ.

მაშასადამე, ქალაქის ბიუჯეტში ჯერჯერობით პირველი ადგილი ისევ გადასახადებს ეჭირებათ და ამ უკანასკნელთა შორის უმთავრესი იქნება გადასახადი შეფასების კვალობაზე.

ქალაქ თბილისში უძრავ ქონებათა შეფასება მოხდა 1874, 1885, 1897 და 1913 წ.წ., დაახლოვებით ათ წელიწადში ერთხელ.

წლები.	ჯამი ქალაქის ქონებათა შეფასების მანეთებში.	შ ე ნ ი შ ვ ნ ა.
1874	25.328.333	ამ შეფასებაში შედის ნაწილი სახაზინო და სასულიერო უწყებების უძრავი ქონებისა, რომელიც შეფასების კვალ. გადასახადისაგან თავისუფალი იყო.
1885	42.653.884	
1897	65.094.585	
1913	111.969.591	

მაშასადამე საზოგადო ღირებულება მამულებისა თბილისში 1913 წლის ბოლოში, ე. ი. ორმოცი წლის განმავლობაში, გაზრდილა 342%, ანუ საშუალოთ თითოეულს ათ წელიწადში 85,5. მაშასადამე მამულების შეფასების მეორე წელსვე, და მით უმეტეს მეცხრე და მეათე წელს ქალაქის შეფასება სრულიად აღარ შეეფერებოდა მათ ნამდვილ ღირებულებას და ქალაქი ყოველწლივ კარგავდა შემოსავალს, ამასთანავე ყოველწლივ ირღვეოდა თანაბრობა გადასახადისა, რადგან თუ ერთი მამულის ღირებულება და შემოსავალი იზრდებოდა, მეორე ღირებულებას კარგავდა და შემოსავ-

ვალი უმცირდებოდა, გადასახადი კი ძველი რჩებოდა. ამგვარად ირ-
ლვეოდა თანაბარობა გადასახადისა და ეს გარემოება მიზეზი ხდებოდა უსა-
მართლო გაბეგვრისა. კანონმდებელს, უეჭველია, ამ უსამართლობის შესუ-
სტება, გადასახადის თანაბარობის ცოტათ თუ ბევრათ განმტკიცება სურ-
და, რომ დააწესა უძრავ ქონებათა შეფასება ხუთ წელიწადში ერთხელ
(იხილე „დებულების“ მე-10 მუხლი).

გადასახადთა სისტემაში თანაბარობას ყველაზედ მეტი ყურადღება
უნდა მიექცეს. ერთი მოხარკე არ უნდა იბეგრებოდეს მეორეზედ მეტათ,
თუ მათ ერთი ღირებულების ქონება აქვთ. თუ ეს თანაბარობა დაირღვევა,
უსამართლო დაბეგვრას ადგილი ექნება და ეს კი ხელს უწყობს თვით გამ-
ბეგრავის ავტორიტეტის დაცემას და, თუ ეს გამბეგრავი თვითმმართვე-
ლობა არის, მაშინ ხალხის თვალში ეცემა თვით იდეა თვითმმართველო-
ბისა.

თანაბარობა გადასახადისა უძრავ ქონებაზედ ყოველთვის დარღვე-
ული იქნება თუ უძრავ ქონებათა ერთი შეფასებიდან მეორე შეფასებამდის
დიდი ხანი გაივლის, თუნდაც იდეალური იყოს პირველი შეფასება.

თანაბარობის დაცვას დიდს ყურადღებას აქცევენ დასავლეთ ევრო-
პის ქალაქები და ამიტომ ბევრგან უძრავ ქონებათა შეფასება ყოველწე-
ლიწადს ხდება. პრუსიის ბევრს ქალაქებში და თვით ბერლინში უძრავ ქო-
ნებათა შეფასება ხდება ყოველწლივ; ავსტრიაში კანონის ძალით ზოგ
ქალაქებში შეფასება ხდება ყოველწლივ, ზოგში კი ორ წელიწადში ერთ-
ხელ. ისეთ დიდ ქალაქში, როგორც არის ლონდონი, შეფასება ხდება ყო-
ველწლივ ყოველგვარ ხარჯების მოურიდებლად.

მართალია ქალაქს უფლება აქვს მამულების ნაწილობრივ შეფასე-
ბისა, მაგრამ თანაბარობის დარღვევა უფრო ხშირათ შედეგია მამულის ამ
ნაწილობრივ გადაფასებისა.

კანონში ნათქვამია—ნაწილობრივი გადაფასება შეიძლება მოხდეს
მხოლოდ ახლად აგებულ შენობებისა, მიშენების ან არსებულ შენობების
გადაშენების შემდეგ, თუ მას მამულის ღირებულების და დანიშნულების
შეცვლა მოჰყვა, ან და მამულის მთლიანად ან ნაწილობრივ განადგურების
დროს ცეცხლის, წყალდიდობის, მიწისძვრის ან დანგრევის გამო. უკანას-
კნელი შემთხვევა გასაგებია და სამართლიანიც არის, რადგან ამ მამულის
ღირებულების შეცვლის გამო შეფასების კვალობაზე გადასახადიც ან შემ-
ცირებულ უნდა იქნას, ან სრულიად უნდა მოეხსნას, თუმცა ამ შემთხვევა-
შიაც მრავალ უსამართლობას აქვს ხოლმე ადგილი. ერთ ქალაქის ცხოვრე-
ბაში ასეთი მაგალითი იყო: 1910 წელს შეფასებული მამული ცეცხლის
გაჩენის შემდეგ 1919 წელს ხელმეორეთ იქნა შეფასებული. 1910 წელში
შენობა შესდგებოდა 8 ოთახისაგან და შეფასებული იყო განსაზღვრულ
ფასში, ცეცხლის შემდეგ დარჩა ორი ოთახი. მამულის პატრონმა გამგეობას
სთხოვა შეეფასებინათ მისი მამული, რათგან ცეცხლის შემდეგ მას რო-

გორც ღირებულება, ისე შემოსავალი დააკლდაო. 1919 წელს დაძვასებ-
ლებმა მამული დააფასეს დროს მიხედვით და გამოვიდა—დაწვის შემდეგ
მამული ათჯერ მეტი ღირებულა, ვინემ დაწვამდის და შეფასების კვალო-
ბაზე გადასახადიც ათჯერ გაუდიდა. ჩვენ აქ მოვიყვანეთ უკიდურესი მა-
გალითი იმის დასამტკიცებლად, თუ რამდენად უსამართლო შეიძლება იყოს
სხვა-და-სხვა დროს და სხვა-და-სხვა პირობებში მომხდარი შეფასება. ხში-
რია აგრეთვე როგორც უსამართლობა ისე გადასახადის თანაბარობის დარ-
ღვევა იმ შემთხვევაში, როდესაც მამული ფასდება შეფასების ვადაზედ
აღრე მისი აშენების, გადაშენების და მიშენების შემდეგ.

ახალი სახლი უნდა შეფასდეს დღევანდელ მდგომარეობის მიხედვით,
მაშასადამე იგი არ იქნება ჩაყენებული იმ პირობებში, რომელშიც იმყო-
ფებოდა სხვა მამული ათი ან ხუთი წლის წინათ შეფასების დროს. მიშე-
ნებული ან გადაშენებული მამულიც შეიძლება ახლად შეფასდეს—ამ შემთ-
ხვევებშიც ადვილად და ხშირად ირღვევა გადასახადის თანაბარობა, რად-
გან პატარა ოთახის მიშენების გამო მთელი მამული უნდა შეფასდეს და
მაშასადამე არც ის იქნება ჩაყენებული სხვა მის თანაბარ, მაგრამ უწინ
შეფასებულ მამულის პირობებში. ალბათ ამ უსამართლობის თავიდან აც-
დენა სურდა კანონმდებელს; როდესაც ვალდებულად ხდიდა ქალაქის გამ-
გეობას ყოველ კერძო შემთხვევაში გამოიტანოს დადგენილება შეფასდეს
თუ არა ესა თუ ის მამული ვადაზედ აღრე (იხილე მუხლი 11).

მაშასადამე ყველა მანულის შეფასება უნდა ხდებოდეს თანაბარ პი-
რობებში, ამას კი მაშინ მივალწევთ თუ ყველა მამულები ერთდროულად
იქნებიან შეფასემულნი და არა სხვა-და-სხვა დროს, ცხოვრების სხვა-და-
სხვა პირობებში.

ზემოთ ნათქვამი ეხება ცხოვრების ნორმალურ პირობებს და თუ ნორ-
მალურ გარემოებაში ცხოვრების ეკონომიური პირობების ცვლა მიხეზი
უნდა გახდეს უძრავ ქონების ახალი შეფასებისა, მით უმეტეს დღევანდელ
პირობებში, როდესაც ეს პირობები სრულიად შეცვლილია და უძრავ ქო-
ნების როგორც ღირებულება, ისე შემოსავალი სრულიად სხვა არის, დღეს
აუცილებელი საჭიროა ყველა უძრავ ქონებათა ხელახალად შეფასება.

ამასთანავე უნდა გვახსოვდეს, რომ ძველი შემადგენლობის საბჭოს
წყალობით ის შეფასებაც, რომელიც მოხდა მის არსებობის დროს, სრუ-
ლიად არ შეეფერებოდა უძრავ ქონებათა ღირებულებას შეფასების პირ-
ველ დღესვე, რადგან ძველი საბჭო ცდილობდა გადასახადის ხელოვნურად
შემცირებას, როგორც ამას ამოწმებს სახელმწიფო საბჭოს 1902 წლის ზე-
მოთ მოყვანილ ანგარიში.

1892 წ. საქალაქო დებულების ძალით შეფასების კვალობაზე გადასა-
ხადისაგან თავისუფალნი იყვნენ: 1) იმპერატორის სასახლენი, 2) იმპერატორის
კაბინეტის გამგებლობაში მყოფი უძრავი ქონებანი, 3) საუფლისწულო
შენობანი, რომლებშიც მოთავსებულნი იყვნენ მთავარი სამართველო და

ოლქების სამმართველოები, 4) სახაზინო შენობები, რომლებშიც მოთავსებული იყვნენ მთავრობის დაწესებულებანი, 5) სახაზინო შენობები, რომლებშიც მოთავსებული იყვნენ ოფიცრები, მოხელეები და ჯარის კაცები, 6) საქველმოქმედო დაწესებულებათა და სასწავლებელთა კუთვნილ შენობების ის ნაწილი, რომლებშიც მოთავსებული იყვნენ თვით ეს დაწესებულებანი, 7) სასულიერო უწყებათა. როგორც ქრისტიანთა ისე არა ქრისტიანთა სარწმუნოებისა, თუ ამ ქონებას შემოსავალი არ მოაქვს, 8) რკინის გზის საჭიროებისათვის არსებული მამულები და შენობები და 9) საბჭოს დადგენილებით და გუბერნატორის დადასტურებით მცირე შემოსავლიანი მამულები.

ქალაქ თბილისში უძრავ ქონებათა უკანასკნელი შეფასება მოხდა თანახმად ზემოთ მოყვანილ კანონისა, რომლის ძალით მრავალი ქონება შეფასების კვალობაზე გადასახადისაგან დღესაც განთავისუფლებულია, მიუხედავად იმისა, რომ ახალი კანონით ისინი დაბეგრილნი უნდა იყვნენ.

შემდეგი ცხრილიდან დავინახავთ რამდენი მამული იყო თბილისში სახაზინო ან სასულიერო უწყებისა და რა მცირედი ნაწილი ამ მამულებისა არის დაბეგრილი:

ს ა ხ ა ზ ი ნ ო მ ა მ უ ლ ე ბ ი .

უძრავი ქონებათა რაოდენობა.	საერთო შეფასება.	გაბეგრილია.
361	13.728.759 მან.	3.128.483 მან.

ს ა ს უ ლ ი ე რ ო უ წ ყ ე ბ ი ს მ ა მ უ ლ ე ბ ი .

381	4.919.253 მან.	1.734.285 მან.
სულ 742	18.648.012 მან.	4.862.768 მან.

მაშასადამე სახაზინო და სასულიერო უწყების ყველა მამულების შეფასების მსოლოდ 26% გაბეგრილია. დანარჩენი 74% კი თავისუფალია ყოველგვარ გადასახადისაგან. და ეს იმ დროს, როდესაც არსებული კანონით სახაზინო მამულები ყველა დაბეგრილნი უნდა იქნენ, ზოგი ნახევრათ, ზოგი სრულად. რაც შეეხება სასულიერო უწყების მამულებს, აქედანაც ახალი კანონით ბევრათ მეტი უძრავი ქონება იბეგრება შეფასების კვალობაზე გადასახადით, ვიდრე იყო წინათ. აქედან ნათლად სჩანს, რომ თუ

ქალაქმა აქამდის არ მოახდინა უძრავ ქონებათა შეფასება ამით მან უკვე დაკარგა რამდენიმე ასი ათასი ამ გადასახადისა და შემდეგშიც დაკარგავს თუ შეფასება უძრავ ქონებისა დაავიანა.

ამის გარდა, ქალაქების ფინანსიური მდგომარეობა მეტად გაკირებულა, ხარჯთ-ალრიცხვის შესრულება ყველა ქალაქებისათვის უდღეფიციტოთ შეუძლებელია და ეს გარამოებაც სავალდებულოდ ხდის ქალაქებისათვის სასწრაფოთ მოახდინონ უძრავ ქონებათა შეფასება, რომ ცოტა ზაინც-გა-იმოასწორონ ქალაქის ფინანსები.

მაშასადამე უძრავ ქონებათა შეფასება დაუყონებლივ უნდა მოხდეს:

1) კანონის მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად,

2) გადასახადის თანაბარობის აღსადგენათ,

3) შეფასების სინამდვილესთან დასაახლოვებლად,

4) ძველის კანონით გადასახადისაგან თავისუფალ მამულების დასაბეგრათ,

5) ფინანსების გამოსასწორებლად.

დღეს ქალაქები ფიქრობენ მოახდინონ უძრავ ქონებათა შეფასება იმ გზით და საშუალებით, რომელიც ნაკლებ ხარჯებს ითხოვს. ზოგი ფიქრობს მექანიკურად შეფასების გადიდებას, ზოგნი სანიმუშო შეფასებას და იმის მიხედვით დანარჩენ მამულების შეფასებას.

მაგრამ არსებული საქალაქო დებულება განსაზღვრავს ამ შეფასების წესებს მე-19, 20 და 21 მუხლში და თუ რაიმე მიზეზით ასეთი შეფასება არ მოხდება, ქალაქი ვალდებულია იხელმძღვანელოს არსებული სახაზინო შეფასებით, ან და კანონმდებლობის გზით გაატაროს ის სახე შეფასებისა, რომელიც თვითმმართველობას სურს.

შეფასების კვალობაზე გადასახადი და საფუძველი შეფასებისა.

შეფასების კვალობაზე გადასახადი უძრავ ქონებაზედ, თავისი ბუნებით განსხვავდება გადასახადისაგან პირად შემოსავლის კვალობაზედ. — გადასახადი შეფასების კვალობაზედ ედება ამა თუ იმ პირის წმინდა შემოსავალს, რომელიც მას მიუღია განსაზღვრულ წელს შემოსავლის ყველა წყაროებიდან. მაგალითად, სახლის პატრონმა თავის წლიურ შემოსავალში უნდა უჩვენოს ხარჯთ-ამკრებ ინსპექციას სახლის წმინდა შემოსავალიც და ამნაირათ ეს შემოსავალიც იბეგრება სახელმწიფოს. სასარგებლოდ... მაშასადამე, გადასახადი შემოსავლის კვალობაზედ იღებს განსაზღვრულ პირს, ივანეს, პეტრეს და მის შემოსავლის მთელ ჯამს, რა წყაროებიდანაც უნდა სდგებოდეს იგი, ბეგრავს მას. რეალური გადასახადი კი, პირიქით, სრულიად არ სცნობს პირს და ეხება მხოლოდ საგანს, მამულს. ამ გადასახადით იბეგრება არა ის შემოსავალი, რომელიც ამა-თუ-იმ მამულს აქვს, მისი პატრონის შნოსა და უნარის გამო, არამედ ის შემოსავალი, რომელიც შეუძლიან მისცეს მამულმა ჩვეულებრივ დროს, მიუხედავთ მისი დღევანდელის მდგომარეობისა.

ასე უყურებს კანონი, რომელიც ამბობს: „ის მამული, რომელიც უჭირავს თვით მამულის პატრონს, ან გაუჭირავებელია, ან მიცემულია მუქთან, ან შეღავათიან პირობებში (მაშასადამე შემოსავალს ან სრულიად არ იძლევა ან იძლევა მცირედს), უნდა შეფასდეს იმის მიხედვით, თუ როგორ ფასობს ასეთივე, თანაბარ პირობებში მყოფი, მამული, ქალაქის იმ ნაწილში, რომელშიც იმყოფება შესაფასებელი მამული“.

აქედან სჩანს, რომ უძრავ ქონების შეფასების დროს ქალაქმა უნდა იხელმძღვანელოს არა მამულის ფაქტიურ შემოსავლით, არამედ მამულის შესაძლო შემოსავლით ჩვეულებრივ პირობებში.

მაგრამ კანონის მე-6-სე მუხლი თვითმმართველობას უფლებას აძლევს შეფასებას საფუძვლად დაუდოს არა შემოსავალი მამულისა, არამედ მისი ღირებულება. მაშასადამე, კანონით უძრავ ქონების გაბეგვრის საფუძველი ორნაირია:—ან მამულის წმინდა შემოსავალი, ან მისი ღირებულება და ამ საფუძველის არჩევა ენდობა ქალაქის საბჭოს, გარდა გაუშენებელ მიწებისა, ფაბრიკა-ქარხნებისა და სავაჭრო-სამრეწველო დაწესებულებათა, რომელნიც ყოველივე შემთხვევაში, მეექვსე მუხლის შენიშვნის ძალით, უნდა იბეგრებოდნენ ღირებულების მიხედვით.

დღევანდლამდის, როგორც ქ. თბილისი ისე სხვა ქალაქები, დაბეგვრის საფუძვლად მამულის წმინდა შემოსავალს იღებდნენ.

ღირებულების მიხედვით დაბეგვრას ქალაქები ერიდებოდნენ, მაგრამ ეს საფუძველი ნელ-ნელა იძენს მომხრეთ მუნიციპალურ მოღვაწეთა შორის, თუმცა გადაჭრით ამ საფუძვლის უპირატესობაზედ უფრო დაბეჯითებით ლაპარაკი შეგვეძლება მაშინ, როდესაც ამისი შესაფერი გამოცდილება გვექნება. მთავარი მიზეზი კი ამ საფუძვლის უყურადღებოთ დატოვებისა უნდა ეძიოთ: ძველ-ცენზიან საბჭოს არსებაში, რომელიც მესაკუთრეთაგან ამორჩეული, მესაკუთრეთაგან შემდგარი მესაკუთრეთა ინტერესებს სათუთად ეპყრობოდა და ყველა იმას უარპყოფდა, რაც მესაკუთრეთა, ან უკეთ რომ ეთქვათ, მათ საკუთარ ჯიბეს აზარალებდა.

უძრავ ქონებათა ღირებულების მიხედვით დაბეგვრის წინააღმდეგ ძველ მუნიციპალურ მოღვაწეთ ორი მოსაზრება მოჰყავდათ: პირველი—უძრავ ქონების ღირებულების მიხედვით შეფასებაში შეცდომები ადვილია რადგან ღირებულების გამორკვევა ძნელიაო; მეორე, თუ ქალაქის თვითმმართველობა ღირებულების მიხედვით დაბეგვრას მიიღებს, ხელოვნურათ ასწევს მამულის ღირებულებას, რასაც შედეგათ მოჰყვება ყველა უძრავ ქონებაზედ გაწერილ საქალაქო, საერობო და სახელმწიფო გადასახადის გადიდება. ღირებულების მიხედვით დაბეგვრის მოწინააღმდეგენი ამბობდნენ: ქალაქის თვითმმართველობა უძრავ ქონების დაბეგვრის დროს იხელმძღვანელებს თავისი კასის მდგომარეობით და, თუ მისი კასსა გაჭირებულ მდგომარეობაში იქნება, უძრავ ქონების ღირებულებას ხელოვნურათ გაადიდებს, შემოსავლის გაძლიერების სურვილით, და მაშასადამე კანონით

ნებადართულ ღირებულების 10%-ზე მეტს გადაახდევინებს მესაკუთრეთო. ამ მოსაზრებათა უსაფუძვლოება აშკარა გახდება თუ გავითვალისწინებთ შემოსავლის მიხედვით გაბეგვრის ნაკლულოვანებებს.

თუ მიღებული იქნება შეფასება შემოსავლის მიხედვით, მაშინ გაუშენებელი მამულები, რომლებიც მის პატრონთ არავითარ შემოსავალს არ აძლევენ, არ დაიბეგრებიან. ეს კი სრულიად ეწინააღმდეგება მუნიციპალურ პოლიტიკას, რადგან გაუშენებელი მამულის პატრონი ქალაქში და განსაკუთრებით მის შუაგულში, მაინც და მაინც ძალიან არ არის დაინტერესებული ამ მამულის გაშენებაში, ვინაიდან მას ეს გაუშენებელი მამულიც რიგიან უხილავ მოგებას აძლევს დაუმსახურებელ ღირებულების სახით. სრულიად მცირე ფასში შეძენილი მამული, სულ ცოტა ხნის შემდეგ მეტად ფასობს, რადგან ქალაქის თვითმმართველობამ ამ მამულის ახლო გაიყვანა წყალი, ტრამვაი, ელექტრონი, გააშენა მის ახლო ბაღი და სხვ. ამ შემთხვევაში, მესაკუთრის კაპიტალის, შრომის და უნარიანობის ნაყოფი არ არის მისი მამულის ფასის და ღირებულების ზრდა და მაშასადამე იგი დაუმსახურებელია. მას შეუძლია თავისი მამულის გაყიდვით ერთი ათად და ასად დაიბრუნოს დახარჯული თანხა, ამიტომ ის, როგორც ზემოთ ვთქვით, მაინც-და-მაინც ძალიან დაინტერესებული არ არის მამულის გაშენებაში.

ავიღოთ ესლა მეორე შემთხვევა გაუშენებელ მამულის დაბეგვრა ღირებულების მიხედვით იმ დროს, როდესაც გაშენებულ მამულების დასაბეგრავათ მიღებულია პატარა საფუძველი, ე. ი. შემოსავალი. ასე ბეგრავდა გაუშენებელ მამულს თბილისის ქალაქის თვითმმართველობა და ბევრი სხვა ქალაქებიც, იმ დროს როდესაც გაშენებულ მამულის დაბეგვრის საფუძველად მიღებული იყო შემოსავალი. ამ შემთხვევაში გაუშენებელ მამულზედ, როგორც ეს ხდებოდა აქამდისაც, მესაკუთრე ააგებს პატარა ქოხს და ქალაქის შუაგულში მდებარე დიდი მამული დაიბეგრება იმ ოთახის შესაძლო შემოსავლის, მიხედვით, რომელიც განზრახ აგებულია მასზედ გადასახადის შესამცირებლად. ამგვარად გადასახადის თანაბარობა დაცული არ იქნება, რაიც, როგორც ვთქვით, გადასახადთა სისტემაში დაუშვებელია.

ზემოთ ნაჩვენებ ბოროტ-მოქმედებას და უსამართლობას ადგილი არ ექნება, თუ ყველა მამული, როგორც გაშენებული, აგრეთვე გაუშენებელი ღირებულების მიხედვით იქნება დაბეგრილი.

შემოსავლის მიხედვით გაბეგვრის დროს, არსებული კანონის მე-15-ტე მუხლის ძალით, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მამულის მთელი შემოსავალი, შემდეგი ხარჯების გამოკლებით: 1) სახელმწიფო და საერო-ბო გადასახადის, 2) მამულის გამგებლობის, დაცვის, დაზღვევისა და შეკეთების, 3) იჯარის, თუ შენობა იჯარით აღებულ მამულზედ არის აგებული და 4) ტროტუარის და ქვაფენილის შენახვის და შეკეთების, აგრეთვე იმ შესაძლო ზარალის გამოკლებით, რომელიც შეიძლება მოუვიდეს სახლის პატრონს ბინის გაუქრობით.

ამ მუხლში აღნიშნულ ხარჯების გამოკვლევა ბევრათ ძნელია (მაშასადამე შეცდომაც ადვილია), ვინემ მამულის ღირებულების გამოკვლევა, და სწორეთ ეს მუხლი, რომელიც უცვლელად გადმოწერილია ახალ საქალაქო დებულებაში ძველ დებულებიდან, დაუშრეტელი წყაროა იმ უკულმართობის მასაზრდოებელი, რომელსაც აწარმოებდნენ ძველი ქალაქის მამები. უძრავ ქონებათა უკანასკნელ შეფასებამდის, რომელიც 1910 წელს მოხდა, თბილისის თვითმმართველობა მეთხუთმეტე მუხლში აღნიშნულ ხარჯებს საზღვრავდა მამულის მთელი შემოსავლის 30%-ით და ეს პროცენტი დაწესებული იყო ყველა მამულისათვის ერთნაირი. დიდი შემოსავლიანი მამულის მთელს შემოსავალს ხარჯებისათვის ისეთივე პროცენტი აკლდებოდა, როგორც მცირე შემოსავლიან მამულს. პირველსავე შეხედვით უსამართლობა ცხადია, მაგრამ ეს უსამართლობა რომ უფრო ნათელვყოთ ავილოთ მაგალითი.

სახლი, რომელსაც მთელი შემოსავალი 300 მანეთი აქვს წლის განმავლობაში, 1910 წელში ხარჯავდა:

მეეზოვე (სამ სახლზედ ერთი) თვეში თუმნათ, ერთი სახლისათვის წელიწადში	40 მ.
ქუჩისა და ეზოს ფანარი	10 მ.
კვამლსადენის გაწმენდა	5 შ.
ნაგვის გადასაყრელი	25 მ.
ტროტუარის და სახლის შეკეთება დაზღვევა, სახელმწიფო, და	75 მ.
სხვა გადასახადები	10 მ.
ზარალი ბინის გაუქირაობით	20 მ.

ს უ ლ 185 მ.

მიუხედავათ ამისა. რომ აქ ნაანგარიშევი ხარჯები მეტად მცირეა, მაინც მთელი შემოსავლის 30%-ს აღემატება და შეადგენს $61\frac{2}{3}$ პროცენტს. ამგვარათ მცირე შემოსავლიან მამულს ხარჯების დასათარავათ მთელი შემოსავლის 30% რჩებოდა დაუბეგრავი, ხოლო დანარჩენი 70% იბეგრებოდა, მაშინ როდესაც დაუბეგრავი უნდა ყოფილიყო $61\frac{2}{3}$ % მთელი შემოსავლისა, ხოლო დაბეგვრილი $28\frac{1}{3}$ %.

ავილოთ ესლა მამული, რომელსაც შემოსავალი 10.000 მანეთი აქვს და გავითვალისწინოთ მისი ხარჯები 1910 წ.

მეეზოვე საკუთარი	120 მან.
ქუჩისა და ეზოს ფანარი	10 მ.
კვამლსადენის გაწმენდა	50 მ.
ნაგვის გადასაყრელი	240 მ.
ტროტუარების და სახლის შეკეთება	500 მ.
დაზღვევა და გადასახადები	500 მ.
ზარალი ბინის გაუქირაობით	100 მ.

ს უ ლ 1.520 მან.

აქ ეს ხარჯები, მცირე შემოსავლიან სახლის ხარჯებთან შედარებით, თითქმის ათჯერ გადიდებული შეადგენენ მხოლოდ 15,2% მთელი შემოსავლისა. მაშასადამე, შემოსავლიან მამულს ფაქტიურად მთელი შემოსავლის 15% ესარჯებოდა კანონში აღნიშნულ ხარჯებზედ, არ იბეგრებოდა კი შემოსავლის 30%, 15% მაგიერ, და 85% მაგიერ იბეგრებოდა მხოლოდ 70%. ამის შემდეგ ადვილი წარმოსადგენია რამდენს მიიღებდა იმ მამულის პატრონი, რომლის მთელი შემოსავალიც 10.000 მან. აღემატებოდა.

მივყვეთ ციფრებს და გავითვალისწინოთ რაოდენობა მცირე შემოსავლიან მამულებისა თბილისში. სულ იყო თბილისში 1910 წელში შეფასების რაოდენობის მიხედვით მამული შეფასებული:

1.500 მანეთამდის.	1.500 მანეთიდან 10.000 მ.	10.000 მანეთიდან 30.000 მან.	30.000 მანეთიდან 60.000 მან.	60.000 მანეთიდან 100.000 მ.	100.000 მანეთზედ ზევით.
7.194	5.111	1.618	485	135	120

მაშასადამე თბილისში მყოფ ყველა მამულების 49,1 % შეადგენდნენ 1910 წელში ისეთი მამულები, რომლებიც შეფასებულნი იყვნენ 100 მანეთიდან 1.500 მანეთამდის, რომელთაც წლიური შემოსავალი 300 მანეთს არ აღემატებოდა, ისეთი მამულები, რომელნიც შეფასებულნი იყვნენ— 30.000 მან.—60.000 მანეთამდის 3, 3% ყველა მამულებისა, 100.000 მანეთამდის შეფასებული მამულები შეადგენდნენ 0,9 % და 100.000 მან. მეტად შეფასებულნი—0,8 %. აქ მოყვანილ ციფრებიდან სჩანს, რომ შეფასების კვალობაზე გადასახადის მთელი სიმძიმე ხელოვნურად გადატანილი იყო მცირე მამულების პატრონებზედ და განსაკუთრებით იმ მამულებზედ, რომელთაც არჩევნებში მონაწილეობის უფლება არ ჰქონდათ, მამულის სიმცირის გამო. მათი მამულების წმინდა შემოსავლის გამოსაკვლევათ მათ მთელს შემოსავალს აკლდებოდა ხარჯებისათვის არა ის პროცენტი მთელი შემოსავლისა, რომელიც სიმართლეს შეეთანხმებოდა, არამედ ბევრად ნაკლები და მაშასადამე ხელოვნურად იზრდებოდა მათი წმინდა შემოსავალი, სინამდვილესთან შეუფერებლად, და ხარჯებსაც ღიდს იხდიდნენ.

როგორი თვითნებობა არსებობდა მთელი შემოსავლიდან გამოსაკლებ ხარჯების აღრიცხვაში, სჩანს შემდეგი ქალაქების ოფიციალურ ანგარიშებიდან, ქალაქები: ვიტებსკი, ორიოლი, პენზა და ელისავეტოგრადი, რომლებიც მცხოვრებთა რაოდენობა ერთნაირი იყო—60—70 ათასი სული, ერთგვარ პირობებში იყვნენ ვაჭრობა-მრეწველობის მხრივ, შეფასების კვალობაზე გადასახადსა ერთი და იმავე 1 % ნორმით იღებდნენ: ვიტებსკი—60.000 მანეთს, ანუ სულზედ დაახლოვებით ერთ მანეთს, ორიოლში—38.000 მანეთს, ანუ სულზედ 53 კაპეიკს, პენზაში—20.000 მანეთს—სულზედ 33 კაპეიკს, ხოლო ელისავეტოგრადში—18.000 მანეთს—სულზედ 30

კაპეიკს. სარატოვი ორჯელ დიდისა ტვერზედ, როგორც მცხოვრებთა რაოდენობით, ისე ტერიტორიით და სავაჭრო-სამრეწველო მნიშვნელობით და შესაფასებელი გადასახადი-კი პირველში მხოლოდ ორი ათასი მანეთი მეტი იყო, ვინემ მეორეში.

არსებულ კანონის შეთქმულზე მუხლი ხსენებულ უკუღმართობას ასწორებს და ხარჯებისათვის მთელი შემოსავლიდან გამოსაკლებ პროცენტის განსაზღვრის დროს ავალებს ქალაქის თვითმმართველობას სხვა-და-სხვა რაიონებისათვის და მამულის სხვა-და-სხვა კატეგორიებზედ სხვა-და-სხვა პროცენტი დააწესოს, და ამ პროცენტების გამორკვევის დროს თვითმმართველობამ უნდა მიღოს მხედველობაში: მამულის შემოსავალი, მისი ადგილ-მდებარეობა, ის მასალა, რომლითაც აგებულია შენობა, და სხვა საბუთები. მაგრამ ასეთი შესწორების შემდეგაც მრავალ უსამართლობას ექნება ადგილი. ერთგვარი პროცენტების დაწესება ხარჯების დასაფარავად რომელიმე რაიონისათვის მხოლოდ შეამცირებს უსამართლო დაბეგვრის რაოდენობას, ხოლო უსამართლობის მოსპობა ამ ზომას არ შეუძლიან, ვინაიდან კანონში ნაჩვენებ ზომას მხედველობაში აქვს ტერიტორია და არა პრინციპი. ანუ, ასე ვსთქვათ, კანონი ფიქრობს მცირე ტერიტორიაზედ უსამართლობა ნაკლები იქნებაო, რადგან მცირე ტერიტორიისათვის ერთგვარი პროცენტი სინამდვილესთან უფრო დაახლოვებული იქნება, ვინემ მთელის ქალაქისათვისაო.

მართალია, კანონი ავალებს, სხვა-და-სხვა კატეგორიების მამულზედ სხვა-და-სხვა პროცენტი დაწესდეს ხარჯების დასაფარავადო, მაგრამ იმ შემთხვევაში თუ თვითმმართველობა დაადგება სამართლიანობის გზას, ვალდებული იქნება შეისწავლოს თითოეული მამული და შენობა, გაითვალისწინოს მისი ადგილ-მდებარეობა, შემოსავალი, მასალა, რომლიდანაც აგებულია შენობა, და ისე გადასწყვიტოს, რომელ კატეგორიას აკუთვნოს ესა თუ ის მამული. ეს კი ტეხნიკურად შეუძლებელია და, მაშასადამე, შეცდომებიც ადვილია.

შემოსავლის მიხედვით დაბეგვრის დროს, როგორც ზემოდ იყო ნათქვამი, მხედველობაში უნდა მიღებულ იქმნას მამულის სხვა-და-სხვა ხარჯები. სხვათა-შორის, თუ შენობა აგებულია იჯარით აღებულ მიწაზედ, მაშინ იჯარის ხარჯები გამოკლებულ უნდა იქნას მთელი შემოსავლიდან და დანარჩენი შემოსავალი დაიბეგროს, მაშასადამე, იჯარით გაცემული მამული, რომელზედაც შენობები არის აგებული, არ იბეგრება, თუმცა კი მამული შემოსავალს აძლევს მის პატრონს. ასევე უყურებდა რუსეთის უმართებულესი სენატი, რომელიც 1910 წლის 13 იანვრის განკარგულებაში ამბობს, რომ „ქალაქის და ერობის სასარგებლოთ იბეგრება ყოველი შენობა, როგორც საკუთარ მიწაზედ აგებული, ისე აშენებული იჯარით აღებულ მიწაზედ; ამ შემთხვევაში გადასახადი ხდება შენობის და არა მიწის მესაკუთრეს“.

ასე არ მოხდება თუ უძრავ ქონებათა დაბეგვრის საფუძვლათ მიღე-

ბული იქნება მამულის ღირებულება. კანონის მე-12-ტე მუხლი ამბობს, რომ, თუ ერთი პირის მამულზედ აგებულია მეორე პირის შენობა, შეფასების კვალობაზე გადასახადი ხდება მიწის მესაკუთრეს ცალკე და შენობების პატრონს ცალკე. მაშასადამე ამ შემთხვევაშიც გადასახადის თანაბრობა დაცული იქნება სრულიად.

დაბოლოს უნდა აღვნიშნოთ, რომ ყველაზედ დიდი უპირატესობა ღირებულების მიხედვით შეფასებისა იმაში მდგომარეობს, რომ ამ საფუძვლით დაბეგვრის დროს იბეგრება ეგრეთ წოდებული „დაუმსახურებელი ღირებულება“ მამულისა. ქალაქის ფარგლებში არსებულ მამულებს, როგორც გაშენებულთ, ისე გაუშენებულთ, დღითი-დღე ემატებათ ღირებულება და ზედმეტ ღირებულების ზრდაში არავითარი ჯაფა მათ პატრონთ არ მიუძღვით, არავითარი კაპიტალი და შრომა მათ არ დაუხარჯიათ. ქალაქის მამულის ღირებულების ზრდა კოლექტიურ შრომის შედეგია, და თუ ვისმეს აქვს უფლება ამ ზედმეტ ღირებულებას დაადოს ხელი, ეს არის სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობა. თუ თვითმმართველობამ ქალაქში გაიყვანა წყალი, განათება, ელექტრონი, აავო ქარხნები, სასწავლებლები, გააშენა ბალები და სხვა, მამულის ღირებულება იზრდება მის პატრონის დაუკითხავათ, მის შრომის და კაპიტალის დაუხარჯავათ. ვერც ქალაქი მოაწყობდა ასეთს დიდს წარმოებათ, თუ სახელმწიფო არ გამოზრდიდა ინჟინერებს, ხუროთმოძღვრებს, მასწავლებლებს, არ გაიყვანდა რკინის-გზას, შინაგან წესიერებას არ განამტკიცებდა და სხვა, ამიტომ ვამბობთ: თუ ვისმეს აქვს უფლება დაუმსახურებელ ღირებულებას დაადოს თავისი ხელი, ეს არის ადგილობრივი თვითმმართველობა და სახელმწიფო, და ყველაზედ ნაკლებ ის მამულის პატრონს ეკუთვნის. სრულიად დამშვიდებული სინიდისით შეიძლება დაიბეგროს მამულების როგორც ძირითადი ღირებულება, ისე დაუმსახურებელი ზედმეტი ღირებულება მამულისა.

დასავლეთ ევროპის ქალაქებმა და განსაკუთრებით გერმანიის ქალაქებმა უკვე შემოიღეს დაუმსახურებელ ღირებულების დაბეგვრა. მაგრამ ტექნიკურად იგი ჯერ სასურველად მოწყობილი არა რის. გერმანიის ბევრმა ქალაქებმა უკვე შემოიღო დაუმსახურებელ ღირებულების დასაბეგრად უძრავ ქონებათა შეფასება ღირებულების მიხედვით. ამასთანავე რომ უფრო სინამდვილეცთან დაახლოვებულიყო, ეს შეფასება უძრავ ქონებათა ხდება ყოველწლივ.

მაშასადამე, თუ ღირებულების მიხედვით იქნება მიღებული უძრავ ქონებათა დაბეგვრა, გაიბეგრება მამულის ის დაუმსახურებელი ღირებულებაც, რომელზედაც ყველაზედ მეტი უფლება აქვს ქალაქის თვითმმართველობას.

ისე რომ შემოსავლის მიხედვით გაიბეგვრა:

1) ეწინააღმდეგება გადასახადის თანაბრობის პრინციპს, რადგან წმინდა შემოსავლის გამოკვლევა ხდება მთალი შემოსავლიდან გამოსაკლებ

ხარჯების თვითნებურათ განსაზღვრის გამო. 2) ეწინააღმდეგება საყოველთაო დაბეგრის პრინციპს, რადგან ის მამულები, რომელთაც შემოსავალი სრულიად არა აქვთ, დიდს ღირებულებასთან, არ იბეგრებიან, არ იბეგრება აგრეთვე იჯარით გაცემული მიწა. 3) არ შეეფერება მუნიციპალურ პოლიტიკას, რადგან გაუშენებელ მამულის გაშენებას ხელს არ უწყობს. და 4) დაუბეგრავად სტოვებს დაუმსახურებელ ღირებულებას, რაზედაც თვითმმართველობას ყველაზე მეტი უფლება აქვს.

დაბეგვრა ღირებულების კვალობაზე პირიქით: 1) ადვილად ანხორციელებს გადასახადის თანაბარობის პრინციპს, რადგან ყველა მამული ერთნაირად, ერთის ნორმით, იბეგრება.

2) ბეგრავს ყველა მამულს.

3) ხელს უწყობს გაუშენებელ მამულის გაშენებას.

4) ბეგრავს მამულის დაუმსახურებელ ღირებულებასაც.

ვ. ხახანაშვილი.

აგრონომიული ცენტრის შექმნის შესახებ.

რუსეთის დიდმა რევოლიუციამ პოლიტიკურ თავისუფლებასთან ერთად მოგვანიჭა უდიდესი უფლებაც—ხალხის ფართო თვითმმართველობა ანუ დამოკრატული ერობა. თითონ განაგოს ხალხმა თავისი საქმე—ესაა უდიდესი განძი. თუ ამ განძს ხალხი სათანადოთ ვერ აფასებს ან ვერ მოუხმარებია ჯეროვანათ, ეს აიხსნება მის მოუშაადებლობით, მაგრამ ეს მოვლენა დროებითია.

ერობის მნიშვნელობა და გავლენა თან-და-თან გაიზრდება და შეიქნება ერთ უმთავრეს ფაქტორათ ჩვენი პოლიტიკური და სოციალური ცხოვრებისა. ამჟამად მთელ რესპუბლიკაში შემოღებულია სამაზრო ერობა და წვრილი ერთეული—თემი; ერობათა კავშირიც უკვე არსებობს და მოქმედობს.

ერთი უმთავრესი მიზანი, რომელიც დასახული აქვს ერობას,—ესაა სოფლის ეკონომიურათ გაღონიერება. ეს რთული საქმე თხოულობს მისგან განსაკუთრებულ ყურადღებას, ცოდნას და შესაფერ ზომების მიღებას. ასეთ ზომათ, სხვათა შორის, უნდა ჩაითვალოს აგრონომიულ დახმარების მოწყობა. თუკი ერობა შესძლებს მიაწოდოს ხალხს სამეურნეო ცოდნა, გამართოს ვაზის და ხეხილის სანერგეები, მისცეს მას საუკეთესო და ნაცადი სამეურნეო იარაღი—მანქანები, მოაწყოს სხვა-და-სხვა ტიპის სამეურნეო სკოლები, მოაწესრიგოს მანვე ცხოველებთან ბრძოლა, უშოვოს ხალხს თესლეულება, გაავრცელოს კარგი ჯიშის საქონელი,—ყველა ეს ზომები სოფელს ეკონომიურათ გააძლიერებს და მაშინ ხომ თვით სახელმწიფოც ძრიელი შეიქმნება. ხსენებული ზომების სისრულეში მოყვანა უნდა სავსე-

ბით იკისროს ერობამ, რადგან იგი ხალხთან ახლო სდგას და კარგათ იცის მისი ჭირ-ვარამი და გაჭირვება. დაარსებიდანვე ერობებს აგრონომიულ დახმარების მოწყობაში მრავალი დაბრკოლება გადაეღობა წინ: მას არ მოეპოვებოდა საჭირო თანხები, ვერ ეშოვნა გამოცდილი აგრონომიული პერსონალი, არ ჰქონდა გამოცდილება და ტრადიცია; ცხადია, ყველა ეს შეუშლიდა ხელს. ზოგიერთი ერობა დღესაც კი მოწყობის პროცესშია და ვერ განუხორციელებია აგრონომიულ დახმარების მინიმუმი. აგრონომიულ დახმარებას ერობაზე უფრო დიდი მასშტაბით აწარმოებს მიწათ-მოქმედების სამინისტრო. მე აქ არ ჩამოვთლი ცალ-ცალკე იმ საგნებს, რომლებსაც განაგებს სამინისტრო ამ დარგში, ვიტყვი მხოლოდ, რომ ერობები ფაქტიურათ აწარმოებენ პირდაპირ აგრონომიულ დახმარების მცირე ნაწილს, და რაც შეეხება სასოფლო-სამეურნეო საცდელ საქმეს, სასოფლო-სამეურნეო განათლებას, ეს მთლად სამინისტროს ხელშია. ცხადია ახლად დაარსებულ ერობებს არ შეეძლოთ მეტოქეობა გაეწიათ სამინისტროსათვის, სადაც შევროვილია სპეციალისტების უმთავრესი ძალები, სადაც ამ საგნებისთვის გადადებულია კრედიტები სახელმწიფო ხაზინიდან. არც იყო საჭირო ასეთი მეტოქეობა. რამდენადაც ვიცით, სამინისტროს შეხედულებით თუ აგრონომიულ დახმარებას აქვს ადგილობრივი მნიშვნელობა, ის უნდა განაგოს ერობამ, და თუ მას აქვს სახელმწიფო მნიშვნელობა, — სამინისტრომ. იგივე სამინისტრო იტოვებს ზედამხედველის და მრჩეველის როლს აგრონომიულ დახმარების მოწყობაში, როცა ამ დახმარებას ერობა აწარმოებს. კომპენტენციის განსაზღვრა — რა უნდა გააკეთოს ერობამ და რა სამინისტრომ — ეს არც ისეთი ადვილი საქმეა და უნდა გადაწყდეს ამ ორ ორგანოთა შეთანხმებით. თუ ერობა დემოკრატიული დაწესებულებაა, თუ მას ეკისრება სახელმწიფოებრივი საქმეები, თუ მას ფინანსიური ძალა შესწევს, მან აგრონომიული დახმარებაც უნდა აწარმოოს გაცილებით უფრო დიდ მასშტაბით, ვიდრე ეს დღეს არის. მიწათ-მოქმედების სამინისტრო აგრეთვე ვერ იკისრებს მთავარს როლს იმ შემთხვევაში, როდესაც ერობას ესაჭიროება ერთმანეთის დახმარება, საერთო მუშაობა და შეკავშირება განსაზღვრულ მიზნებით.

ქვემოთ მოყვანილ მაგალითებიდან დავინახავთ, რომ, თუ დღეს აგრონომიული დახმარება ვერ არის მოწყობილი რივიანათ, ერთ-ერთ მიზეზთაგანი არის ცენტრის უქონლობა.

დღეს ყოველი მაზრის ერობა ხსენებულ დახმარებას აწარმოებს სრულიად თავისუფლად, ერთი წესი და პრინციპი არ არსებობს მათს მუშაობაში, არ მოქმედობენ ეკონომიური და აგრონომიული საბჭოები. თუ ზოგი ერობის მუშაობა მისაღებია ამ დარგში, ზოგან აგრონომიული დახმარება ისე სუსტათ არის დაყენებული, რომ საქმისთვის მარტო ზიანი მოაქვს. ბევრ ადგილას ფინანსიური სისუსტის გამო ერობა ხელს იღებს აგრონომიულ დახმარების მოწყობაზე მაზრაში. ვინ უნდა ჩაერიოს საქმის გამო-

სასწორებლად მოყვანილ შემთხვევებში? მე მგონია, რომ სამინისტრო ამ საქმეს ვერ უშველის, საჭიროა ერობები ერთმანეთს ეხმარებოდნენ, აქ საქმეში უნდა ჩაერიოს ერობათა კავშირი და ამისთვის კი საჭიროა შეიქმნეს შესაფერი აპარატი.

ავიღოთ ხეხილების მანებლებთან ბრძოლა, თესლეულობის შექმნა, სამეურნეო მანქანების შეკვეთა და შოვნა, სამეურნეო წიგნების და პლაკატების გამოცემა—ყველა ამას კისრულობს სამინისტრო და ვიკითხოთ, როგორ ასრულებს ამ საქმეებს? უკეთეს შემთხვევაში იგი ვერ უძღვება ამ საქმეების ნახევარსაც. ადვილათ გასაგებია, რომ, თუკი ჩვენ შევძლებთ მთელი რესპუბლიკის ერობების აგრონომიულ პერსონალის შეკავშირებას, ხსენებულ საქმეებს უფრო კარგათ და ხეირიანად გააკეთებს ის ცენტრი, რომელიც ამ ძალების შემაკავშირებელი იქნება.

იბადება საკითხი, რა კონსტრუქციისა უნდა იყოს ეს მომავალი აგრონომიული ცენტრი, რომ ერთი მხრივ არ გადაიქცეს იმავე ცენტრალურ ბიუროკრატიულ დაწესებულებად, როგორცაა სამინისტრო, და მეორე მხრივ—შესძლოს ყველა აღნიშნული ზემოთ საკითხები გადასჭრას საერთო ადგილობრივი ინტერესების მიხედვით. მაზრის ერობას ექნება სრული თავისუფლება მუშაობაში და ეს ცენტრი 1) დაეხმარება მას მისივე თხოვნით აგრონომიულ დახმარების მოწყობაში, 2) გაუწევს აგრონომიულ პერსონალს კონტროლს ადგილობრივი ერობის ნებართვით და თხოვნით, 3) გახსნის სამეურნეო სკოლებს, რომლებსაც მნიშვნელობა აქვს რამდენიმე სამაზრო ერობისთვის, 4) გამოსცემს სამეურნეო წიგნებს და პლაკატებს, 5) აწარმოებს სამინისტროსთან ერთად ნიადაგის და ჰაერის გამოკვლევას, 6) აწვდის ერობებს საჭირო სამეურნეო იარაღს, თესლს, საწამლავ მასალას, 7) მართავს სამეურნეო და ეკონომიურ კითხვების გამოსარკვევად ყრილობებს და კრებებს, 8) ერობების საერთო ყრილობის ყოველივე დავალება მოჰყავს სისრულეში.

ეს ცენტრი არსდება ერობათა კავშირთან და პასუხისმგებელია ერობათა ყრილობის წინაშე. იგი უნდა შეინახოს ერობათა კავშირმა. ამ ცენტრს დაერქმევა „მთავარი აგრონომიული განყოფილება“. ამავე ერობათა კავშირთან იქნება მოწყობილი მთავარი აგრონომიული საბჭო, რომელიც შესდგება ერთი მხრით ცალკე ერობათა წარმომადგენელთაგან, მეორეს მხრით მასში შევლენ წევრებათ: 1) ერობათა კავშირის მთავარი კომიტეტი, 2) მიწათ-მოქმედების სამინისტროს წარმომადგენელი, 3) სხვა-და-სხვა სპეციალისტები როგორც სამინისტროსი, აგრეთვე მთავარ-აგრონომიულ განყოფილებისა, 4) მაზრის ერობები, 5) ცენტრალურ სამეურნეო საზოგადოების და კოოპერატივების წევრები და 6) ყველა ის პირი, ვისაც ერობათა კავშირი მოიწვევს. ამ მთავარ აგრონომიულ საბჭოში იქნება განხილული საერთო გეგმა მთელ რესპუბლიკაში აგრონომიულ დახმარების მოწყობისა, განიხილება ხარჯთ-აღრიცხვა მთავარი აგრონომიული განყოფილებისა, შე-

მუშავდება მოხსენებანი ერობათა საერთო ყრილობაზე წარსადგენათ. მთავარი ან ცენტრალური აგრონომიული განყოფილება შესდგება შემდეგ პირებისგან: განყოფილების გამგე, რომელიც ამავე დროს არის ერობათა კავშირის კომიტეტის წევრი, სხვა-და-სხვა სამეურნეო დარგის სპეციალისტები—მემინდვრობის, მესაქონლეობის, ძვირფასი მცენარეთა კულტურის, კოოპერაციის და სხ.

მე აქ არ გამოვეციდები დეტალიცაზიას და არ მოვიტხოვ, რომ დღესვე მთავარ აგრონომიულ განყოფილებამ აამუშაოს ყველა თავისი განყოფილება. მე მხოლოდ ვამტკიცებ, რომ ასეთი ცენტრის დაარსება საჭიროა ეხლავე. ერობათა კავშირის კომიტეტმა უნდა იკისროს ამ საქმის მოწყობა: დასაბუთებული მოხსენება უნდა წარუდგინოს საქართველოს ერობათა ყრილობას და მოითხოვოს საჭირო თანხები ამ საქმის განსახორციელებლად. ამნაირათ სამინისტროს ხელში რჩება: უმაღლესი და საშუალო სამეურნეო სკოლების მართვა-გამგეობა, საცდელი საქმე და მეცნიერული მხარე და გამოკვლევა მეურნეობაში. დანარჩენი უნდა იკისროს მაზრის ერობამ, თემმა და ერობათა კავშირმა. თუ ამისთვის ამ უკანასკნელთ არ შესწევთ ჯერ არც მატერიალური, არც მორალური ძალა, ეს არის დროებითი მოვლენა და უნდა ვეცადოთ თავი დავახწიოთ ამ გაჭირვებას. ყოველი საშუალება უნდა ვიხმაროთ, რომ რაც შეიძლება ჩქარა შევქნათ ერობათა მუშაობის შემაკავშირებელი, აგრონომიული ცენტრი. ეს უკანასკნელი გადაიქცევა მომავალში ერთ უდიდეს ფაქტორათ ჩვენ მეურნეობაში.

უამისოთ კი ვერ დავახწევთ თავს ზემოთ ჩამოთვლილ გაჭირვებას და შევაფერხებთ ეკონომიურ განვითარების ნორმალურ გზას.

ი. ქურდიანი.

სიღნაღის მამრის სკოლების მდგომარეობა*).

(დასასრული).

7. მასწავლებელი რევოლუციამდის.

დავაკვირდეთ ჯერ მასწავლებელს, რომელსაც ვაკისრებთ ისეთს საპატიო და მძიმე მოვალეობას როგორც ხალხის განათლება.

მასწავლებელი არა თუ ნაწილია სკოლის, ის არის მისი მთავარი მამოძრავებელი ღერძი, მისი სული და გული. ნახეთ და გაიცანით მასწავლებელი და სკოლასაც გაიცნობთ. შეიძლება სკოლას აკლდეს პარტები, დაფა, სურათები, თვით წიგნიც კი, მაგრამ თუ მასწავლებელი ჰყავს, დანარჩენი „ყოველივე მიეცემა მას“.

იმ ქარიშხალს, რომლის დამლუპველი გავლენაც ეტყობა სკოლას, ყველაზე უფრო და ადრე სწორეთ მასწავლებელი გაუნადგურებია. და განადიდი და მძლავრი ქარიშხალი იყო საჭირო ამისათვის? მოიგონეთ ძველი სახალხო სკოლის მასწავლებელი. მოიგონეთ როგორი იყო ის ჯერ კიდევ მაშინ, როცა სამი თუ ოთხი თუმანი თვეში ავათ თუ კარგათ კუჭს მაინც უძღობდა მას და მის ოჯახს, როცა მას შეეძლო გადაერჩინა ჯამაგირიდან ჟურნალ-გაზეთებისათვის ორიოდ გროში მაინც; შეეძლო საღათ, მაგრამ სუფთად მაინც ყოფილიყო ჩაცმული; გამოეხარდა შეიღები საშუალო სასწავლებელში მაინც; მოკლილ დროს, თუნდ თვეში ერთხელ, გადაეგლო თვალი პედაგოგიური ნაწერებისათვის. სოფლის მასწავლებელი მაშინაც, სოციალური კიბის ერთ უკანასკნელ საფეხურზე იდგა მთელ რუსეთში და ჩვენშიაც. იშვიათად თუ გამოანათებდა სოფლის სკოლაში სპირიდონ მცირიშვილისებური ნათელი სახე. იშვიათად გამოერეოდა დამლუპველი სასკოლო პოლიტიკის მორჩილთა გროვაში გაბედული პროტესტანტი. განსაკუთრებით მკრთალი უნდა ყოფილიყო მასწავლებლის სახე იქ, სადაც საზოგადოებრივი ცხოვრება ზანტათ ვითარდებოდა; სადაც გარშემო გამეფებული იყო აზრის უმოდრაობა. ყველაფერი საშინელი კი ამ ცხოვრებაში მისი გარეგნული მოუწყობლობა იყო, კულტურულ პირობების ნაკლებობა. ამ უკანასკნელი გარემოების წყალობით ხომ თვით ჭეშმარიტად განათლებული ადამიანიც ადვილად ჩამოქვეითდება ხოლმე, თუ ის წლითი-წლობით ამ პირობებში ცხოვრობს და არავითარი მატერიალური რესურსი არა აქვს, რომ პირადი ცხოვრება მაინც უფრო კულტურულათ მოაწყოს. სოფლის მასწავლებელი უკეთეს შემთხვევაში სემინარიელია. ხშირად მას მხოლოდ სასულიერო, ან სამოქალაქო სასწავლებელი აქვს დასრულებული; არიან ისეთებიც, რომელთაც ორი კლასი გაუთავებიათ და შერე, რის ვაივაგლახით, ჩაუბარებიათ სახალხო მასწავლებლის გამოცდა; საუკეთესო სურვილებითაც რომ ყოფილიყო ის აღჭურვილი, თან-და-თან მიიღრეკდა ქედს მძლავრი ცხოვრების წინაშე; თან-და-თან წარიხოცებოდა მასში მცი-

*) იხ. ჟურნალი „ერობა და ქალაქი“ № 3.

რედი უპირატესობა ინტელიგენტობისა, რაიც მას განარჩევდა სოფლის მცხოვრებთაგან. და აი ამ ადამიანებს ანაზღვეულათ, შორეული ქუხილივით გადაუარა თავზე რევოლუციის გრგვინვამ. იმათ ვერ მოასწრეს გამოორკვევა იმ როლის, რომელიც მათ ახალ წყობილებაში უნდა ეკისრათ, ვერ მოასწრეს თვით ამ ახალი წყობილების გაგება, ამ დიადი ცვლილების განჭვრეტა, როცა ახალი დრო დავისი უარყოფითი მხარეების მთელი სიმძიმის რისხვით დაატყდა მათ თავს. ცოცხალი ცხოვრებისა და შემოქმედების გარეშე ყოფნა და უკიდურესი ნივთიერი გაჭირება ერგო ახალ წყობილებისაგან მასწავლებელს.

8. ს ა მ ი ხ ა ნ ა .

რევოლუციის დასაწყისიდან დღემდის ჩვენმა სახალხო სკოლამ და მასთან ერთად მასწავლებელმა სამი ხანა განვლო. პირველი - ხანა ძველის ნგრევისა. ეს იყო უსაშინლესი არევ - დარევის ხანა - როცა სკოლას ძველი მესვეურები ჩამოეცალენ, მაგრამ ახალ მესვეურს ჯერ საჭე ხელში მტკიცედ არ ეჭირა და ფაქტიურად სკოლა უნესვეურით დარჩა. ეს იყო გრძელი და მეტად გამანადგურებელი ხანა: აქედან მიეცა დასაბამი საყოველთაო უპასუხისმგებლობას სასკოლო ასპარეზზე მომუშავეთა შორის.

როცა ძველის გაცილებას და ახლის მოლოდინს თითქმის ბოლო მივღო, როცა ქართული სკოლები ქართველების ხელში გადავიდა და სათავეში მათ სვე - ბედს ქართველი მოექცა, დადგა ხანა მასწავლებელთა უჯამაგირობისა. ეს იყო მეორე საშინელი განსაცდელი, რომელიც სკოლას მოევლინა. მეორე ხანის გავლენა პირველისაზე გაცილებით უფრო გამანადგურებელათ დაეტყო სკოლას; იმიტომ რომ უჯამაგირობის ხანაში უპასუხისმგებლობა არა თუ ვერ ამოიფხვრებოდა, მან თითქოს მორალური საბუთებიც ჰპოვა. წარმოიდგინეთ რომელიმე მიყრუებულ სოფლის მასწავლებელი, რომელსაც მთელი ორი წლის განმავლობაში არ უხილავს „რევიზორი“, რომელმაც ზოგჯერ არც კი იცის, ვინ ხელმძღვანელობს მის უწყებას; არ იცის, როგორ უნდა გაატაროს მან საჭირ-ბოროტო ნაციონალიზაცია, რა სახელმძღვანელოები შემოიღოს ნაცვლად ძველისა - ის დაბნეულია. მას არა აქვს იმდენი ძალა, რომ თითონ გაერკვიოს, ალლო აულოს იმ ახალ მიმდინარეობათ, რომელთა სუსტი ქროლვა ძლივს ხვდება მას. ხელმძღვანელი არსად სჩანს. პროვინციების კავშირი ცენტრთან შესუსტებულია, მიმოსვლა და ფოსტა-ტელეგრაფის მოქმედება წესიერი არ არის. ღეთის ანაბარათ მიტოვებულ სოფელში გაზეთს თვეში ერთხელ თუ მოიტანს შემთხვევით ვინმე მადლიანი, და მასწავლებელმა, ისე, როგორც მთელმა სოფელმა არ იცის ქვეყნის ამბავი: ამავე დროს მასწავლებელს ჯამაგირიც მოუსპეს. გადის თვე, ორი თვე, ხშირათ სამი და ოთხიც, მასწავლებელი ჯამაგირს ვერ ეღირსა. მისი გოდება არავის ესმის. ის ხედავს,

რომ ჯამაგირით. დაკმაყოფილების ღირსად მიაჩნიათ ყოველი სხვა უწყების მოხელე,-- ანგარიშს უწყვენ რკინის გზის მოსამსახურებს, ფოსტა-ტელეგრაფის მოხელეთ, მილიციონერებს, მასწავლებლებს კი არა. (მოიგონეთ მასწავლებელთა გაფიცვა გორის მახრავში ჯამაგირების მიუღებლობით გამოწვეული. ეს გაფიცვა გრძელდებოდა თვეობით). მასწავლებელი ველარ გრძნობდა მზურნველობას ცენტრიდან; ვერ ხედავდა მეთვალყურეს და ხელმძღვანელს; მას თან-და-თან ის აზრი ეპარებოდა, რომ მასწავლებელი ახალ წყობილებაშიაც სოციალური კიბის უკანასკნელ საფეხურზე დარჩება; რომ სახელმწიფო ყველაზე ადვილათ გაიმეტებს მოსამღურებლად. ასეთი ფიქრი ეპარებოდა სოფლის სკოლების მასწავლებელთა უფრო და უფრო დიდ რიცხვს; მათ თან-და-თან უტრუფდებოდათ გული საქმეზე; სულ უფრო ნაკლებათ გრძნობდა ის პასუხისგებას თავისი უმოქმედობისათვის. რაკი თავისა და ცოლ-შვილის გაშოკების საკითხი მწვავეთ წარსდგა მის წინაშე, განა შეეძლო მას შეუდრეკელათ დგომა თავის სადარაჯოზე? ამისათვის მას უნდა ჰქონოდა მეტათ მაღალი შეგნება და გმირული თავგანწირულება. ვერც ერთს, ვერც მეორეს ვერ მოვთხოვთ უბრალო მომაკვდავთ ჩვენს დროში.

უჯამაგირობის ხანამ, რომელიც საუბედუროთ დღესაც არ დასრულებულა, მთლად მოშალა სასკოლო ცხოვრების საფუძველი. უჯამაგირობას დაუმატეთ უშეშობა, უყურადღებობა სოფლის ადმინისტრაციის მხრივ, სრული გულგრილობა ან პასიურობა ხალხის მხრივ. მრავალი უშედეგო მიწერილობის შემდეგ მასწავლებელი შორეულ კუთხიდან დიდი ხარჯის გაწევით მიდის სამაზრო ქალაქში. პირადათ უცხადებს ერობის სასკოლო განყოფილებას, რა აუტანელ პირობებში უხდება მას მუშაობა, ითხოვს დარაჯს, გახეთს, ჯამაგირს. ხშირად დაიმედებული უბრუნდება სკოლას: მაგრამ გადის კვირა, თვე, მეორე თვე და მასწავლებელი რწმუნდება, რომ სკოლისათვის არავის სცალია. უეჭველია ამ დროიდან თვით იმ სკოლებში, რომელნიც სამაზრო ცენტრთან ახლოს იყვნენ, მთელი თვეობით აღარ წარმოებდა მეცადინეობა, ან სწარმოებდა უწყესოთ, უსისტემოთ. სკოლის მდგომარეობა ამ დროს კატასტროფიული გახდა.

და დღეს, როცა ფეხი შევდგით მესამე ფაზაში-- სკოლის ნამდვილი ვითარების გამორკვევისა და მისი ჭეშმარიტი გადახალისების დასაწყისის ხანაში, ჩვენ ვპოვებთ სკოლა თითქმის განადგურებული, მასწავლებელი წელში გატეხილი მატერიალურად და მორალურად.

9. არა-კეთილსინდისიერი მასწავლებლები.

არიან ისეთი მასწავლებლები, საბედნიეროთ მცირედი ჯგუფი, რომელთაც სრულიად დაკარგული აქვთ პასუხისგების გრძნობა. კ-ის სკოლის ერთი მასწავლებელთაგანი მთელი თვეობით არაფერს აკეთებს, ეს იცის

არა თუ სოფელმა კ-მა, არამედ მთელმა ახლო-მახლო სოფლებმა; ეს მასწავლებელი თავგამოდებით გვიმტკიცებდა, რომ სკოლა მაინც დაღუპულია, მისი გამობრუნება შეუძლებელი საქმეა და ამის გამო სრულებით ბუნებრივად უნდა ჩაითვალოს მასწავლებლის დაუდევრობაო. ასეთივე უპასუხისმგებლონი არიან ვ-ის სკოლის ყოფილი გამგე, და ამავე სკოლის ერთი ყოფილი მასწავლებელი, რომელთაც მოწაფეებში შეკრიბეს ფული სახელმძღვანელოებისათვის, წავიდნენ თბილისს და სკოლა ღვთის ანაბარად დასტოვეს, არც არავის ჩააბარეს, არც ვისმე განუცხადეს, რომ წასვლას აპირებენ. ყველაზე საინტერესოა სოფ. ა-ვკის სკოლის მასწავლებელი. შუადღის თერთმეტ საათზე სკოლის ეზოში ბავშვები ირევიათ. მასწავლებელი არსად სჩანს; ვეკითხებით ბავშვებს, იყო თუ არა რომელიმე გაკვეთილი, ბავშვები იბნევიან. ამ დროს მასწავლებლის ოთახიდან გამოდის ყმაწვილი ქალი. ეს ქალი მასწავლებელი გვგონია, რადგანაც ადგილობრივ მცხოვრებთაგან გავიგეთ, რომ ბავშვებს ქალი ასწავლის. ვეკითხებით მას, ირკვევა რომ მასწავლებელი მისი მეუღლეა და არა ის: დღეს მოულოდნელი საქმის გამო ახლო სოფელში გამგზავრებულია; ცოტა ხანში დაბრუნდება და ყველაფრის პასუხს თითონ გაგცემთო, ამბობს ქალი. სხვა გზა არ არის —საკლასო ოთახში ველოდებით ნამდვილ მასწავლებელს. სკოლის დერეფანში გაფენილი დაწეწილი მატყლი გააქვთ და გამოაქვთ მოწაფეებს ფეხებით ეზოში და საკლასო ოთახში. ეზოში და სკოლაში უსუფთაობა მეფობს. ერთი საათის ლოდინის შემდეგ მოვიდა შუბლზე ოფლ-გადახეთქილი მასწავლებელი, და განაცხადა: რადგან შეგირდების უმეტესობა ქართულის უცოდინარო ოსებია ვერაფერი შევასმინეო. მისი ნათქვამიდან უნდა ის დაგვესკვნა, რომ ბავშვებს სრულიად არაფერი ცოდნა ჰქონდათ. მაგრამ შეგირდების გამოკითხვამ გამოარკვია, რომ ბავშვებს ცოტა-რამ მაინც შეეთვისებიათ. ბევრმა მათგანმა შესძლო საკუთარი სახელისა და გვარის დაწერა დაფაზე; კითხვა თითქმის სუყველამ იცოდა. აშკარა იყო —ქმრის მაგივრად ასწავლიდა ცოლი; ქმარმა კი არც კი იცოდა, რა ხდებოდა მის დამი რწმუნებულ სასწავლებელში. ა-კის მცხოვრებლებთან საუბარმა გამოარკვია რომ მასწავლებელი მუდამ სხვა სოფელში იყო (იმ სოფელში, სადაც მისი მშობლები ცხოვრობდნენ) თავის საოჯახო საქმეებზე. ბავშვებს კი, დრო გამოშვებით, ასწავლიდა მისი ცოლი. სკოლასთან გაშენებული ხეხილების მშვენიერი ბაღი მოუველელობის და უპატრონობის სურათს წარმოადგენს დღეს. საყურადღებოა, რომ ბავშვებს ორი თვის განმავლობაში არც რვეულები შეუძენიათ არც უწერიათ —ერთხელაც კი.

10. კეთილსინდისიერი მასწავლებლის მდგომარეობა.

არიან ისეთი მასწავლებლებიც, რომელთაც პასუხის გების გრძნობაც აქვთ და საქმის სიყვარულიც, მაგრამ აკლიათ სათანადო ცოდნა და მომზადე-

ბა. ასეთები დიდ უმეტესობას შეადგენენ. ისინი ხარბათ დაეწაფებიან გამოცდილი ხელმძღვანელის ყოველ ახალ სიტყვას, ყოველ შენიშვნას გულდასმით მოისმენენ და ანგარიშს გაუწევენ: მათ სწყურიათ ხელ-მძღვანელი, და იხვეწებიან—მოგვიწყეთ კურსები, თუნდ საშობაოდ, სააღდგომოთ, საფესულში მაინც. ყველაფერ გასაჭირს ავიტანთ, მაგრამ იმას კი ველარა, რომ ცოდნის გაფართოების გზაც დაგვეხმოსო. ცოდნის მწყურვალი და მაძიებელი მასწავლებლები უჩივიან იმას, რომ სამი წლის განმავლობაში ერთხელაც არ მოუსმენიათ ცოცხალი სიტყვა. პირიქით, რაც მათში ცოცხალი იყო, ისიც მიჩლუნვდა. გ-ს სკოლის ერთი მასწავლებელთაგანი ღრმა რწმენით გვეუბნებოდა—ოღონდ მოწყობილი ვიყოთ და არა თუ მოწაფეები, ჩვენი ხალხიც ბევრს შეიძენსო.

მაგონდება ვ-ის ქალთა სკოლის ერთი მასწავლებელი-ქალი. ის მთელი თავისი არსებით სკოლას ეკუთვნის. თავისი მზრუნველობის ერთად ერთ საგნათ ბავშვები გადაუქცევია. თელავის მაზრის მასწავლებელთა კურსებზე ჩაწერილა. შეუძენია იქ ცოტა რამ ახალი და ჩქარობს ამ შენაძენის გამოყენებას: ახატვინებს ბავშვებს, აწვრინებს თავისუფალ მოთხრობებს. მერე რა პირობებში მუშაობს ის ასე გულმხურვალეთ: „ორი თვის ჯამაგირი მიუღებელი მაქვს; არც სექტემბრის დამატება მიმიღია; კარში ვერ გამოვსულვარ; ზოგისა ფული მმართვეს, ზოგის პური, ზოგის ფქვილი“.—გვეუბნება ის.

ზოგი მასწავლებლის ავ-კარგს ვერც კი გაიგებთ: ისეთ კატასტროფიულ პირობებში ხედავთ მას, რომ არ იცით, როგორ უთხრათ საყვედური იმისთვის, რომ მეტი მუყაითობა ვერ გამოიჩინა. ახალ-გაზრდა 18—19 წლის ქალს (ვ-ის სასწ.) მიუტოვებია მშობლები და წამოსულა, როგორც აითონ ამბობს, „რომ საქართველოს ემსახუროს რითაც შეუძლია“, და საკუთარი შრომით თავი დაირჩინოს. ორი თვეა რაც ჯამაგირი არ მიუღია. ცხოვრობს მინებ ჩალეწილ ოთახში მარტოდ-მარტო. სკოლას მსახური არა ჰყავს; შეშა არა აქვს. სადილის მოსახარშავი შეშაც არ მოიძებნება. მთელი დღეებით მშიერი უნდა იყოს მასწავლებელი, თუ რომელიმე მოწაფის მშობელმა გულშემატკივრობა არ გამოიჩინა და პური არ მიაწოდა.

11. მასწავლებელთა ტრაგედია.

არ ვიცი როგორია ჩ-ის სკოლის მასწავლებელი, როგორც მასწავლებელი. ჩვენ მას შემოდგომის წვიმიან დღეს ვეწვიეთ. ეტლი რის ვაივაგლახით შეუდგა დიდი აღმართის ლაფიან გზას. აქეთ-იქით საცოდავი მიწური ქოხები მოსჩანს. აქ ხალხს მაძღრობა არ ეტყობა. ჭუჭყიანი, ნახევრათ ტიტველი ბავშვები გარეთ დანთებულ ცეცხლს მიჰფიცებებიან. ძალა-უნებურათ ვარიდებთ თვალს მათ და სკოლას ვეძებთ, აღმართიც ავიარეთ. გამოჩნდა პატარა ეკლესია და მის გვერდით დაბალი ქვის შენობა. ეს არის

სკოლა. გამოვეგება მასწავლებელი; გამხდარი, გაყვითლებული სახის ახალგაზდა. ვხედავ, რომ ძლიერ ღელავს. მოგვესალმა და საკლასო ოთახში მიგვიპატიეთა— „ორი დღეა რაც მოწაფეები დავითხოვე“, გვეუბნება ის, „აქ მეცადინეობა უშეშოთ არ შეიძლება“. შევდივართ საკლასო ოთახში. ბნელი, ნესტიანი ოთახია; ყველა ფანჯრებში ჩალეწილია სამი მინა მაინც. იატაკი ქვისაა—ცივი, როგორც ძველს ეკლესიებში. ცხადია აქ არც მაშინ შეიძლება მეცადინეობა, როცა ცეცხლი დაინთება. მასწავლებელს ჰყავს ცოლი და სამი პატარა შვილი. ისინიც აქვე არიან, ამ ოთახზე მოდგმულ საკუჭნაოში, რომელიც მასწავლებელს თავისი ხელით შეუღესავს; თავისივე ხელით მოაქვს მასწავლებელს და მის ცოლს წყალი შეგირდებისათვის, როცა სწავლა სწარმოებს. ცივ ბუხარში ნედლი ფიჩხის ცეცხლი საცოდავით ბეუტავს. ცეცხლზე დადგმულია ლობიო, რომელიც ჯერ არ წამოდუღებულა (ჩვენ ნაშუადღევს 3 საათზე ვიყავით იქ). „გადამიყვანეთ აქედან“, გვემუდნარება მასწავლებელი. „ასეთ პირობებში მუშაობა აღარ შემიძლია. აქ შარშან დაავთმყოფდი; მთელი ზაფხულის განმავლობაში ქარებით ვიყავი ავით. ორი თვეა უჯამაგიროთ ვარ. ხალხი უკმაყოფილოა იმას მისაყვედურებს, რომ ახალი შეგირდები შვიდის მეტი ველარ მივიღე. აქ სამ განყოფილებას ვასწავლი. 42 შეგირდი მყავს, ამაზე მეტის მიღება აღარ შეიძლება“. მასწავლებელს რომ ველაპარაკებით ოთახში შემოდის ადგილობრივი თემის ხმოსანი. იმასაც დიდად შესტკივა გული სკოლაზე. უსაყვედურებს მასწავლებელს, რომ მან ბავშვები უმიზეზოთ დაითხოვა; უსაყვედურებს იმასაც, რომ 100 მსურველთაგან მხოლოდ შვიდი მიიღო წელს. ცხადია ხმოსანი სასკოლო ცხოვრების უწესრიგობას მასწავლებელს აბრალებს; ელაპარაკება მას სრულიად უპატივცემულოდ; ისე როგორც მრისხანე უფროსი თავის ხელქვეით მოხელეს. მასწავლებელის პასუხში კი გამოსჭვივის დაჩაგრული ადამიანის გაბოროტება მძღარისა და მძღავრისადმი.

„— მე რომ ახალშენში ჯამაგირის ასაღებათ წავიდე (ჯამაგირს თემი აძლევს მასწავლებელს და ხშირად 10—15 ვერსის გავლა უხდება. ჯამაგირის ასაღებათ), ცხენი უნდა ვიქირავო ამისთანა ვაჭბატონისაგან“— მიუთითებს თემის ხმოსანზე— „და ხუთი თუმანი უნდა მივცე“.— ამბობს მასწავლებელი.— ერთი სიტყვით ისინი უჩივიან ერთმანეთს და თან ორივენი—სამზრო ერობას. ორჯერ აცნობეს ერობას, რომ აქ, სოფელში, არის სკოლისათვის გამოსადეგი შენობა; პატრონი უარს არ იტყვის, თუ ერობა დაამოწმებს ამ სახლის ჩამორთმევის საჭიროებას, მაგრამ ერობისაგან პასუხი არა სჩანს.

შარშან, როცა ჯამაგირები 4-5 თვით დაუგვიანდათ მასწავლებლებს, ერთ-ერთ სკოლაში ასეთი რამ მოხდა: მასწავლებელმა პირველი გაკვეთილის შემდეგ დაითხოვა შეგირდები და გამოუცხადა: წადით შინ, ცოტა მჭადი გექნებათ და მომიტანეთო.

თვალ წინ მიდგას ერთი, დამსახურებული მასწავლებლის კეთილშო-

ბილი სახე. ის მოხუცდა მასწავლებლობაში. სიყვარულით ეკიდებოდა ამ საქმეს სიჭაბუკიდან გაჭალარავებამდე. ახსენეთ მისი სახელი მის მოწაფესთან და თქვენ დაინახავთ, როგორი თბილი ცეცხლით აინთება ზავშის თვლები. საკმარისია დაინახოთ ეს ცეცხლი, რომ დააფასოთ მისი გამომწვევი მასწავლებელი: მაგრამ რა უმადურობა გამოსჭვივის თემის წარმომადგენელთა მისდამი მიმართულ სიტყვებში! მასწავლებლის მიერ სკოლასთან გაშენებული ბალი სოფელმა გააოხრა, ნერგები დაიტაცა და ჰირიქით მასწავლებელს ავსებს საყვედურით. სანთელივით ჩამომდნარი, ჩაუცმელი, დაუხურავი, უსიტყვოთ გამშრალი სდგას ის. რამ უნდა გაამხნევოს, რამ უნდა წაახალისოს? ამ საქმეს შეეთვისა და შეეზარდა მისი სული, შიმშილით სიკვდილიც რომ ელოდეს, ალბათ ახალს ვერაფერს მოჰკიდებს ხელს. ისევ უნდა ჩაიკლას გულში მწარე ნაღველი და განაგრძოს ერთხელ არჩეული გზით სვლა.

ტრაგიზმით არის აღსავსე აგრეთვე №-ის სკოლის გამგის აწინდელი მდგომარეობა. ორმოცი წელიწადი სრულდება, რაც ის მასწავლებლობს. არ ზოგავს ძალ-ღონეს. ერთგული მოსამსახურე იყო ის ძველად; მზათ. არის ერთგულათ ემსახუროს ახალ დროსაც, რომლისაც შეიძლება ბევრი არაფერი ვაეგება და არც მოსწონს. ღრმა მოხუცებულობაში შედის, მაგრამ დიდი ხნის ნავარჯიშევი და გამოცდილი მასწავლებლის ხერხიანობით ასწავლის წერა-კითხვას 60 ჰატარა შეგირდს. მისი შეგირდები, სხვებთან შედარებით, დიდ წარმატებას იჩენენ; მწარე სიბერე მოესწრო—იძულებული გახდა სკოლიდან გაეყვანა და თამბაქოს ქარხანაში სამუშაოთ გაეგზავნა ორი შვილი და მოხუცებული ცოლი.

ერთი ფაქტი განსაკუთრებული სიცხადით გვიჩვენებს სოფლის მასწავლებლის უზომო დაბეჩავებას. ს. ა—ში მრავალი წლის განმავლობაში მასწავლებლობდა ს. შ—შვილი. ის საუკეთესო მასწავლებელთაგანათ ითვლებოდა მაზრაში. ჯერ კიდევ ძველად დიდად უპირდა მას წვრილი ცოლ-შვილის შენახვა. ჯერ კიდევ მაშინ ერიდებოდა დღის სინათლეზე გამოსვლას, რადგანაც თავისი დაფლეთილი ტანისამოსისა რცხვენოდა. ომისა და განსაკუთრებით რევოლუციის წლებმა ხომ საბოლოოთ შეარყიეს მისი ნივთიერი მდგომარეობა. არა ერთხელ უნახავთ შარშან სიღნაღის საერობო გამგეობაში ჯამაგირისათვის მოსული და უიმედოთ უკან გაბრუნებული. მისი სიღარიბე თან და თან სილატაკის შემზარავ სახეს იღებდა; ის მათ-თხოვარს ემგზავსებოდა. ბოლოს იმან შეგირდების გულკეთილობას მიმართა; დამცირებით სთხოვდა მათ პურს, მჭადს, ფულს. თვითონ მშვიერი, აგროვებდა მოწყალებას და თავისი ბავშვებისათვის მიჰქონდა; სახლის ავეჯეულობის უმეტესი ნაწილი გაზიდა და გაჰყიდა, მაგრამ მის გაჭიერებას. მაინც საშველი არა ჰქონდა. შიმდინარე წლის გაზაფხულზე მის მშვიერ ოჯახს შავი სახადი ეწვია; გადაედო თვითონ მას და უექიმოთ, უწამლოთ-სილატაკეში დალია სული.

სოფელში მასწავლებელი ქონებრივად და ზოგჯერ გონებრივაც, ყველაზე უბადრუკ არსებათ გეჩვენებათ. ის არა თუ არ არის ცხოვრების ხელმძღვანელი, არამედ უფრო ხშირად მიხანჩალას წააგავს. თუ მასწავლებელს თავის საკუთარი მამული და სახლ-კარი არა აქვს სოფლად, პური თუ არ მოსდის, სიმშლით უნდა მოკვდეს. ეს მისი ნივთიერი უმწეობა უკარგავს მის პროფესიას, ხალხის თვალში პატივისცემას. შარშან ერთმა სოფელელმა ჰკითხა მასწავლებელს—რამდენი გაქვს ჯამაგირიო—როცა გაიგო 600 მანეთი აქვსო, სიცილი დაიწყო—ჩემს მოჯამაგირეს 1.000 მან. ვაძლევ, ასეთი ვაჟაკი მანდ რას უდგინარ, იმუშავე და იცხოვრეო.

მასწავლებლის აბუჩად აგდება ხშირად თვით სწავლა-განათლების აბუჩათ აგდებით გადაიქცევა ხოლმე. რათ მინდა რომ ჩემმა შვილმა ისწავლოს! აი შოშიაანთ სოლიკო, განათლებული კაცია და შიმშილით კი კვდება, იტყოდა მასწავლებლის გაჭირების შემხედვარე ქიზიყელი. იდეისათვის ბრძოლის ნათელითაც არ არის გაშუქებული მასწავლებლის ტანჯვა. მასწავლებელი არც მისიონერია, არც მეცნიერი და სწავლა-განათლებისათვის წამებული, უმეტეს შემთხვევაში — ის მხოლოდ დაბეჩავებული ადამიანია.

12. ერობის საქმიანობა.

რაკი სკოლის უახლოესი მესვეური, მასწავლებელი, ამჟამათ საკმარისათ დასჯილია, მას სკოლის დაქვეითებაში ბრალს ვეღარ დავდებთ, სამაგიეროთ ერობის სწავლა-განათლების განყოფილებას და მთლად საერობო გამგეობა სრული პასუხის-მგებელნი არიან სწავლა-განათლების საქმეში.

მიმდინარე 1919 წლის იანვარში ჩაიბარა სიღნაღის ერთბამ სუყველა სამინისტრო და ყოველი სამრევლო სკოლები. როგორც სჩანს, ჩაბარების დროს არ იქნა აღნუსხული თითოეული სკოლის ინვენტარი, არ იქნა შემოწმებული, რამდენათ სრულად იყო დაცული ყოველივე ის, რაც შეტანილია საინვენტარო წიგნებში. არავის გამოუძიებია, ვინ დაიტაცა დანაკლისი ნივთები.

ერობა იმდენათ დაბნეული იყო, რომ ზოგი სკოლა მთელი შენობით, პარტებით და ეზოთი სათვალავშიაც გამოიჩინა. ერთმა მასწავლებელმა, რომელსაც გულ-და-გულ სურდა სოფ. თამარიანის (დაშკოვკა) სკოლაში ადგილი მიეღო, შემთხვევით აღმოაჩინა რამდენიმე მოწყობილი სკოლა ალაზხან გაღმა. როცა ხსენებულმა მასწავლებელმა თამარიანის სკოლაში ადგილი ითხოვა, უპასუხეს: „თამარიანში სკოლის გახსნის საშუალება ერობას არა აქვსო“. მასწავლებელმა განპარტა, რომ ახალი სკოლის გახსნა იქ საკირო არ იყო, რადგან სკოლას მასწავლებლის გარდა, თითქმის არაფერი აკლდა. შეეკითხენ სიღნაღიდან ალაზხან-გაღმა კომისარს. აღმოჩნდა, რომ იქ სკოლაც ყოფილა და სამინისტროს კრედიტიც ჰქონია მას გახსნილი

მასწავლებლის ჯამაგირისათვის. ამგვარადვე მოულოდნელათ აღმოაჩინეს ალაზან-ვალმა მხარეში სხვა სოფლების სკოლებიც მთავრობის კრედიტით.

მართალია, ამა წლის ოქტომბრიდან ერობის სწავლა-განათლების განახლებული განყოფილება მხურვალე ენერგიით მოეკიდა საქმეს, მაგრამ მეტად დიდი და მძიმე მუშაობა უდგას მას წინ, გაფუჭებული საქმის გამო-სწორებამდის.

უნდა ითქვას, რომ კეთილი განზრახვები სიღნაღის ერობას ბევრი ჰქონია.

1919 წლის აპრილის მაზრის ხმოსანთა ყრილობამ მიიღო შემდეგი რეზოლიუციები.

1. გაიმართოს მასწავლებელთათვის საზაფხულო კურსები. რისთვისაც გადადებულ იქნეს 54.000 მან.

2. რადგანაც 1918-19 წ. სახელმძღვანელოების და რვეულობის უქონლობის გამო ძლიერ შეფერხდა ნორმალური მეცადინეობა სკოლებში, გაიხსნას სიღნაღში მაზრის სკოლებისათვის წიგნის მალაზია, გაიღოს ერობამ ამისათვის 67.260 მან.

წიგნის მალაზია ერობას არ გაუხსნია.

სკოლების დიდი ნაწილი დღემდის დიდ გაჭირებას განიცდის სახელმძღვანელოების და რვეულების ნაკლებობის გამო. ბავშვები 28 მ. ნაცვლად 50 მან. აძლევენ სპეკულიანტს „დედა-ენაში“.—რვეულს (4 მანეთიანს) ყიდულობენ თუმნათ, ეს უკეთეს შემთხვევაში. შორეულ სოფლებში სამი წილი ფასიც რომ გაიღონ, ვერ იშოვიან. მართალია ერობისაგან ახლად მოწვეულმა ინსტრუქტორმა მიიღო ზომები სახელმძღვანელოების შესაძენათ, მაგრამ ზაფხულში გასაკეთებელი საქმის შემოდგომაზე გამოწყებად როდის უნდა უშველოს სკოლებს!

მე-3 რეზოლიუცია. მთავრობის ჯამაგირის გარდა მასწავლებლებს დაენიშნოს ერობისაგან თვიურად 200 მან. დამატება. სექტემბრის ყრილობამ ხელმეორეთ დაადგინა, რომ მასწავლებლებს მიეცეთ—ერობისაგან 500 მან. დამატება.

ნოემბრის ოცს მთელ მაზრაში ძალიან ცოტა იყო ისეთი მასწავლებელი, რომ სექტემბრის ჯამაგირის აპრილში აღთქმული დამატება მიეღო. ოქტომბრისა და ნოემბრის ჯამაგირები ხომ სრულებით არ ჰქონდათ მიღებული *).

მე-4 რეზოლიუცია. რადგანაც არსებული სკოლების შენობები უმწეო მდგომარეობაში იმყოფებიან, გადაიდოს ახლების ასაშენებლათ და ძველების შესაკეთებლათ 379.040 მან.

ერობას არც ერთი ახალი სასკოლო შენობა არ აუგია, ძველების

*) საჭიროდ მიგვაჩნია აღვნიშნათ. რომ ამჟამად სიღნაღის ერობამ ფიცხელი ზომები მიიღო ჯამაგირების დროზე დარიგების საბოლოოთ მოსაწესრიგებლად.

შეკეთებისათვისაც არ გაუღია ფული. დასანგრევით გამზადებულ 12 სკოლაში მხოლოდ ერთი შეკეთდა ისიც იმიტომ, რომ ნაკლებათ იყო დაზიანებული.

მე-5 რეზოლიუცია. გამოეწეროს ყოველ სკოლას და სოფლის სამკითხველოს გაზეთები და საბავშვო ჟურნალები.

მხოლოდ ორი სკოლა გახდა ჟურნალ-გაზეთების გამოწერის ღირსი, ისიც არა იმიტომ, რომ დადგენილების სისრულეში მოყვანა დაიწყეს, არამედ ახალი ინსტრუქტორის პირადი მზრუნველობით. მიყრუებული სოფლების მასწავლებელთა გოდება გაზეთების გამოწერა ღღესაც უდაბნოსა შინა მლალადებლის ხმად რჩება.

საქმე იმან გააფუჭა, რომ ერობას გასული სასწავლო წლის 5—6 თვის განმავლობაში არ ჰყავდა სკოლების ინსტრუქტორი. ამის შედეგათ ჩაითვლება ის, რომ სკოლებს ახალი წლის დასაწყისში არც შენობები აქვს, არც ბინა მასწავლებლისათვის, არც მოწყობილობა, განსაკუთრებით იმ სკოლებს, რომლებიც განათლების სამინისტრომ გახსნა გასული წლის ენკენისთვიდან. თითქმის არც ერთ სკოლას არა ჰყავს დაოჯი, არა აქვს შეშა, მასწავლებელს ღღემდის არ მიუღია პროგრამები, სკოლის ბეჭედი და სხვა. ღღემდის არ არის ჩაბარებული მაზრის სახალხო სკოლების საქმეები და დოკუმენტები, რის გამოც ღღემდის არ არის გამოწერილი ხუთწლევულები მასწავლებელთათვის. მიუხედავად ამისა, რომ სიღნაღის ერობას საკმაოდ მოეპოვება შაქარი, ფქვილი, ფართალი და სხვა სურსათი; რასაც ის უხვად ურიგებს თავის კანცელარიის მოსამსახურეთ, მასწავლებელთა მცირედი ჯგუფი (ათიოდე) მხოლოდ ერთხელ გახდა ღირსი სამსამი გირვანქა შაქრის და ხუთი არშინი სატომრე ტილოს მიღებისა.

უბრალო განკარგულების ქალაღდიც კი, რომელიც სოფლის სკოლის საჭიროებისათვის უნდა გაგზავნოს ერობამ, ისეთი საარაკო სიმძიმით მოძრაობს, რომ სინამ ის ადგილზე მიაღწევს, სასწავლო წლის პირველი ნახევარიც დაიღვეა. (მაგ., ჩუმლაყში სასკოლო შენობისათვის ბერელაშვილის სახლის რეკვიზიციის საჭიროების დადასტურების გაჭიანურება).

ბოლოს და ბოლოს თემის თავმჯდომარის რ ხმოსნების ხელშია სწავლა-განათლების საქმე სოფლად. მაგრამ რა უნდა მოვთხოვოთ მათ. ისინი სრულიად გამოუცდელნი არიან ამ საქმეში, საზოგადო საქმის გაძლოლის უნარი აკლიათ. როცა ერთი თემის ხმოსანს საყვედურით მივმართეთ, გვიპასუხა: „დიდი ხანია სირცხვილში ჩავარდნილია ხალხი, სიბნელეშია, ყრუა, შეუგნებელი. მე რა ვქნა; მეც ჩემი საქმე მაქვსო.“ უეჭველია ის თავის პირად საქმეებს გულისხმობდა.

13. ხალხის ლტოლვილება განათლებისაკენ.

უცნაურ შეუსაბამობას წარმოადგენს სიღნაღის მაზრაში ერთი მხრით მძლავრად გამოხატული მისწრაფება სწავლა-განათლებისაკენ, მეორე მხრით

სკოლისადმი, ჯოკეთ რომ ვთქვათ, მასწავლებლისადმი გულგრილობა, ხშირად მტრული განწყობილება. ხალხს, რომლის გაღვიძებული შეგნება გასაქანს ეძიებს, უნდა სკოლა, მაგრამ იმ სკოლისათვის, უკეთ რომ ვთქვათ, იმ ნაგრევისათვის, რასაც აწინდელი სკოლა წარმოადგენს, ხალხი ფულს არ გაიღებს. ხალხს მასწავლებელიც უნდა - მაგრამ ის თხოულობს „კარგ მასწავლებელს“; იმ მასწავლებლისათვის კი, რომელიც თითონ ხალხის გულგრილობის წყალობითაც არის დღეს დაბეჩავებული, ხალხი ერთი ღერი შემის მიტანასაც არ კისრულობს. ხალხი ხედავს რომ ასობით სასკოლო ასაკის ბავშვი დარჩა წელს სკოლის გარეთ (ბევრი, დაგვიანების შიშით, წერა-კითხვის სასწავლებლათ კერძო სკოლაში*) აბარებს ბავშვებს), ხედავს, რომ უკანასკნელი წლების განმავლობაში არა თუ არაფერი გაკეთებულა სკოლის წინ წასაწევად, არამედ რაც იყო ისიც განადგურდა. ვისი ნდობა უნდა ჰქონდეს მას? ეროზას ამ დარგში საუბედუროთ სახელი თითქმის გატეხილი აქვს; მთავრობა კიდევ შორს არის; სოფელი მთლად დაკლილია ინტელიგენტ ძალთაგან. სწორედ მაშინ, როცა ფართო თვითმმართველობის გატარებისათვის საჭიროა ინტელიგენტ ძალთა დეცენტრალიზაცია. თბილისში სხვა-და-სხვა დაწესებულებათა კანცელარიები აივსო პროვინციიდან მოსულ ინტელიგენტ თუ მონიტელიგენტო ხალხით.

სოფელს განსაკუთრებით სამეურნეო სწავლა-განათლების მოთხოვნილება აქვს. ზოგ ადგილას ხალხი საკუთარი ინიციატივით შეუდგა სამეურნეო სკოლისათვის ფულის შეგროვებას. ალაზან-გალმა სოფ. ბაისუბანში შეაგროვეს კიდევაც 30.000 მანეთი. გადაწყვეტილი აქვთ 200.000 მანათის შეგროვება. ჰპირდებიან მთავრობას 30 დესიატინა მიწას; ხე-ტყესა და სხვა ასაშენებელი მასალის დამზადებას. განა მარტო იქ, ქიზიყისა და კახეთის ყოველ კუთხეში შეგროვდება დიდ-ძალი თანხა, მილიონობით მოზღვავედება ფული, რომ იყოს მოთავე. „მთავრობა რომ იკისრებდეს“ ამბობენ სოფლელები, „ადვილათ მოეწყობოდა საქმეო“.

ქრ. შარაშიძე.

*) ეროზამ ყურადღება უნდა მიაქციოს კერძო სკოლებს სოფლებში. ამ სკოლებში ბავშვებს მამა-პაპური წესით ასწავლიან წერა-კითხვას და ხშირად დიდი ხნით უჩლუნგებენ ენასა და სწავლის ინტერესს. უკიდურესს შემთხვევაში თუ ვერ დახურავენ, კონტროლი მაინც უნდა გაუწიონ კერძო სკოლებს.

ცნობები აღზიდვიდან.

აგრარული რეფორმა დუშეთის მაზრაში.

1918 წელს დუშეთის მაზრაში, აგრარულ რეფორმის პირველ ნახევარის ცხოვრებაში გასატარებლად გამოგზავნილ იქმნა სამი კომისია, რომლებმაც, მიუხედავად იმ ანარქიისა, რომელსაც ადგილი ჰქონდა დუშეთის მაზრაში და ბევრი სხვა დაბრკოლებებისა, პირნათლად შეასრულეს თავის მოვალეობა. მათ მუშაობა დაასრულეს სამ რაიონში, საგურამოს, მუხრანის და ახალგორის; დანარჩენ რაიონებში, როგორც არის, ბაზალეთი, ჟინვალი, ხევი და ნაწილი მცხეთისა, მუშაობა სრულებით არ წარმოებულა. ამისთვის შარშან (1919 წ.) 1 თიბათვიდან ხელახლად დანიშნულ იქნა კომისიები, რომლებსაც ევალეობდათ მიწების ჩამორთმევა, სადაც არ დასრულებულა და სადაც ეს დასრულებული იყო გასანაწილებლად ადგილობრივ უმიწაწყლო და მცირე მამულის მქონე სოფელთა შორის. უნდა ითქვას, რომ ამ კომისიებს ბევრი დაბრკოლებები ელოებოდათ წინ და უმთავრესი დაბრკოლება კი ის იყო რომ ხალხი, როგორც 1918 წელს, ზოგიერთ საექვო პირების მეოხებით უნდობლობის თვალთ უცქეროდა ამ რეფორმას. ამიტომ აგრარულ განყოფილების გამგე — ერობის თავმჯდომარეს და ზოგიერთ კომისიის მდივნებს უხდებოდათ ხალხში ერთნაირ პროპაგანდის გაწევა და ამით, რასაკვირველია, დროც იკარგებოდა და აგრარულ რეფორმის ცხოვრებაში გატარებაც ფერხდებოდა. გარდა ამისა ზოგიერთ რაიონებში მოჰყვნენ კომისიის მდივნებად ისეთი პირები, რომელნიც არაფერს აკეთებდნენ. მაგ. შეიძლება ავიღოთ მუხრანის რაიონი, სადაც მუშაობდა მდივანი სტუდენტი ჭანტურია, რომელსაც არაფერი გაუკეთებია და ამისთვის იყო კიდევ აგრარულ განყოფილებამ გადააყენა თანამდებობიდან. შემდეგში დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს სარაიონო კომისიის მდივნებად საიმედო პირების მოწვევას და არა ისეთების, რომლებიც მარტო იმას უყურებენ, ჯამაგირს როდის მოგვიმატებენო და სხვა. ბევრს გონია, რომ დუშეთის მაზრაში, აგრარულ რეფორმის ცხოვრებაში გატარება ძალიან ნელის ნაბიჯით მიდის, მაგრამ ეს, როგორც ქვემო ნაჩვენებ სტატისტიკურ ცნობებიდან სჩანს, შემცდარი აზრია. მუშაობის შედეგი 1919 წელს შემდეგია:

საგურამოს რაიონი: 1918 წ. საგურამოს რაიონში მამულების მიღება დასრულდა. მემამულეებისაგან მისაღები იყო 10.806 დესიატინა, ნორმაში დაეტოვათ მათ 698, ჩამოერთვათ 10.108. ჩამორთმეულ მამულებიდან შეიძლება განაწილდეს მხოლოდ 2.638 დესიატინა, დანარჩენი 7.470 დესიატინა, როგორც ტყე, გზები და უვარგისი მიწები არ შეიძლება განაწილდეს. ამ თავისუფალ მიწების გასანაწილებლათ წელს ივნისის პირველ რიცხვებში

დაიწყო მუშაობა სარაიონო კომისიამ, რომელმაც დაასრულა პირველ დაწყებითი მუშაობა რაიონში, ჯერ-ჯერობით დამზადებულია უმიწაწყლო და მცირე მიწის მქონე სოფლებზე გადასაცემათ 1.853 დესიატინა მიწა. რჩება კიდევ 785 დესიატინა, რომლის განაწილებას შეუდგება კომისია მომავალ გაზაფხულზე. საგურამოს რაიონში სულ არის დაახლოებით 30 სოფელი. მათ შორის რაიონის 12 სოფელში (ჯერ მხოლოდ აქ მოესწრო ცნობების შეკრეფა) უმიწაწყლოთა რიცხვი უდრის 177 კომლს, $1\frac{1}{4}$ -დან $6\frac{3}{4}$ -დე მქონეთა—969 კომლს, 7 დესიატინას—7 კომლს.

მუხრანის რაიონი: გასულ წელს მუხრანის რაიონში ნორმაზე მეტ მამულების ფონდში გადარიცხვა დასრულდა. მისაღები იყო 4.405 დეს., ნორმაში დაეტოვათ 397, ჩამოერთვათ 4.008 დესიატინა. ამ ჩამორთმეულ მამულებიდან შეიძლება განაწილდეს მხოლოდ 2.366, დანარჩენი 1.642 დეს. არ შეიძლება განაწილდეს. ამ თავისუფალ მიწების გასანაწილებლად შარშან (1919 წ.) შესდგა სარაიონო კომისია, მაგრამ რამდენათ ნაყოფიერი იყო მიმღებ კომისიის მუშაობა 1918 წელს, იმდენათ უნაყოფო გამოდგა სარაიონო კომისიის მუშაობა და ეს აიხსნება, როგორც ვთქვით, კომისიის მდივნის უმოქმედობით.

ბაზალეთ-ჟინვალის რაიონი: ბაზალეთ-ჟინვალის რაიონში მხოლოდ წელს ივნისის ბოლო რიცხვებში გაიგზავნა მიმღები კომისია. მან მთელ რაიონში დაასრულა ნორმაზე მეტ მამულების ფონდში გადარიცხვა. მისაღები იყო სულ 8.730 დესიატინა, ნორმაში დაეტოვათ 365, ჩამოერთვათ 8.365 დ. თუმცა ერთის თვალის გადავლებით, ვარაუდით, ეს თავისუფალი მიწა თითქოს საკმაოა რაიონში უმიწაწყლო და მცირე მიწის მქონეთა დასაკმაყოფილებლად, მაგრამ ამ საერთო მიწებიდან შეიძლება განაწილდეს, მხოლოდ 2.828 დ., დანარჩენი წარმოადგენს ტყეს, გზებს. ბაზალეთის ტბას. რომლის განაწილება შეუძლებელია. რეფორმის მეორე ნახევრის ცხოვრებაში გასატარებლად ნოემბრის პირველ რიცხვებში შეუდგა მუშაობას სარაიონო კომისია, რომელსაც ჯერ-ჯერობით მუშაობა არ დაუსრულებია.

ახალგორის რაიონში: ახალგორის რაიონი მთელ მაზრაში ყველაზე უფრო დიდი რაიონია. გასულ წელს დავვიანებით გაიგზავნა კომისია, მაგრამ მაინც მოასწრო ნორმაზე მეტ მამულების ფონდში გადარიცხვა. მისაღები იყო სულ 2.208, ნორმაში დაეტოვათ 82, ჩამოერთვათ 2.126, აქედგან შეიძლება განაწილდეს 1093,—დანარჩენი კი არ განაწილდება. ამ მიწების გასანაწილებლად წელს შესდგა სარაიონო კომისია, რომელმაც დაამზადა სოფლებისთვის გადასაცემათ 160 დეს., დარჩა გასანაწილებელი 1.133, მაგრამ, რადგანაც მხოლოდ ტენიკური სამუშაო დარჩა და ეს ზამთარში შეუძლებელია, ამისთვის კომისია მოიხსნა, რომელიც გაზაფხულში ისევ გაიგზავნება სამუშაოთ.

ხევის რაიონი: წარსულ წელს (1919), ივნისის ბოლო რიცხვებში, გაიგზავნა კომისია მაგრამ მას ბევრი დაბრკოლებები გადაეღობა წინ. უმთავრესი

დაბრკოლება იყო ის, რომ კომისიის წევრებს დამშეულ ხევში არ შეეძლოთ იმ თანხით ცხოვრება, რასაც სამინისტროსაგან იღებდენ. ამისთვის ერობის გამგეობას, ხევში, რომ აგრარულ რეფორმის ცხოვრებაში გატარება არ დაგვიანებულყო, მოუხდა კომისიის საჭიროებისათვის რამდენიმე ათასი მანეთის გაღება. კომისიამ ამ თვე-ნახევარის მუშაობის შემდეგ დაასრულა რაიონში მამულების მიღება. მისაღები იყო სულ 13.214 დეს., დაეტოვათ 1.080 ოთხ. კუთხ. საყენი, ჩამოერთვათ 13.214 დ. აქედან 5.845 დეს. ყოველად გამოუდგარი მიწებია, რომლებიც წარმოადგენენ მიუვალ პიტალო კედლებს. აღსანიშნავია ამ რაიონში კომისიის მოქმედება, რომელმაც არც ერთ მემამულეს ნორმა არ მისცა და ეს ადგილი ასახსნელიც არის. აქ სადაც ადგილობრივი მცხოვრებნი განიცდიან მიწის წარმოუდგენელ სივიწროვეს და ყოველ გაზაფხულის დამდეგს, როდესაც მთაში ცხვრის გარეკვის დრო მოვა, ერთი სოფელი, მეორე სოფლის წინააღმდეგ გამოდის იარაღით ხელში, მართლაც დანაშაული იქნებოდა, რომ აგრარულ კომისიას მიეცა ნორმა ისეთ ხალხისთვის, რომელნიც არამც თუ მეცხვარეობას ეწევიან, არამედ ხევშიც არ ცხოვრობენ. კომისიამ აღძრა ერობის წინაშე შუამდგომლობა, რომ ხევის მემამულეებისთვის, როგორც ისინი თხოულობდნენ, მიეცათ საქართველოს საზღვრებში, იქ სადაც უფრო თავისუფალი მიწებია. ერობის გამგეობამ მხარი დაუჭირა კომისიის დადგენილებას და თითონაც აღძრა სამინისტროს წინაშე ამაზედ შუამდგომლობა. რეფორმის მეორე ნახევრის ცხოვრებაში გასატარებლად დაინიშნა მდივანი, რომელიც უკვე შეუდგა მუშაობას.

მცხეთის რაიონი: მცხეთის რაიონში სულ მისაღები იყო 2.614, ნორმაში დაეტოვათ მემამულეებს 239, ჩამოერთვათ 2.373 დ. აქედგან შეიძლება განაწილდეს მხოლოდ 1.563, დანარჩენი 810, როგორც უვარგისი არ განაწილდება. ამ რიგით მთელ მაზრაში ჩამოსართმევი იყო 41.979 დეს. დაეტოვათ მემამულეებს 1.782, ჩამოერთვათ 40.197 დესიატინა. ამ ჩამორთმეულ მამულებში შედის: სასახლკარო ადგილები 94 დ., ხილის ბაღი 93 დ., ვაზის ბაღი 53 დ., ხილისა და ვაზის ბაღი (შერეული) 63 დეს., საბაღო მიწები 95 დ., სახნავი-სარწყავი 906 დ. სახნავი-ურწყავი 5.314 დ., ტყე 16.272 დ., ჯავნარი საძოვარი 2.938 დ., საძოვარი 7.404., სათიბი 486 დ., კლდეები, გზები, ხრამები და სხვა გამოუსადეგარი მიწები 6.479 დ. მრავალ სხვა დაბრკოლებათა შორის, რომელნიც კომისიას ელოებოდა წინ, არის ზაფხულში მუშა ხელის უქონლობა. ამ დროს გლეხს თავისი სამუშაო აქვს და ვერაფლის გზით ვერ გამოიყვან. მას საზოგადო საქმისთვის. ბევრჯელ ყოფილა შემთხვევა კომისიის მდივანს და წევრებს აესრულებინოთ უბრალო მუშების როლი, ერბინოთ სოფელში სურსათისათვის, ადმინისტრაციის წარმომადგენელთან და ეს ყველაფერი, რასაკვირველია, აფერხებდა მუშაობას. ამისთვის კარგი იქნებოდა გადადებულიყო განსაზღვრული თანხა

ქ რ ო ბ ა.

დამფუძნებელ კრებაში.

დეკრეტი ერობათა ხმოსნების რწმუნებულობის ვადის განგრძობისა. 1. ერობათა ხმოსნების რწმუნებულობის ვადა, დადებული ერობათა დროებითი დებულების ძალით (თავი 2 §§ 11 და 51) 1920 წლის იანვრის 1-მდე, განგრძობილ იქნეს 1920 წლის ნოემბრის 1-მდე.

შენიშვნა. ზუგდიდის სამაზრო ერობის ხმოსნების არჩევნები დაინიშნოს 1920 წლის იანვრის განმავლობაში.

2. დეკრეტი ესე ძალაში შედის დღიდან მიღებისა დამფუძნებელი კრების მიერ.

მ თ ა ვ რ ო ბ ა შ ი.

ყოფილ ცენტრალურ სასურსათო საბჭოს საქმეების გაძლოლა ჰბარდება ერობათა კავშირს იმავე წესით, რა წესითაც ეს საქმეები ჩაბარებული ჰქონდა ცენტრალურ სასურსათო საბჭოს; ვიდრე ეს საკითხი გადაჭრილი იქნება საკანონმდებლო წესით.

— ქალაქ ლანჩხუთის თვითმმართველობისა და ოზურგეთის ერობისათვის გაცემული სესხის ვადათ აღიარებული იქმნას 5 წელი. სესხი იქნეს უპროცენტო, ხოლო იმ პირობით, რომ ფულის ხარჯვა ხდებოდეს მიწათ-მოქმედების მინისტრის კონტროლის ქვეშ.

— საფუთო ვადასახადის გამო. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცნობები მოსდის, რომ ერობები მაზრიდან გაზიდულ ფუთ მატყლზე 10—15 მან. ახდებიან. ამის გამო შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ცირკულიარული მოწერილობა გაუგზავნა სამაზრო ერობის ყველა გამგეობებს, რომ ვინაიდან საფუთო ვადასახადი დაწესებული უნდა იქნეს რესპუბლიკის მთავრობის ნებართვით და ამგვარი ნებართვა ჯერ ერობებს არ მიუღიათ, ამიტომ მატყლზე შემოღებული ვადასახადი უკანონოა. ამასთანავე ერთად სამინისტრო წინადადებას აძლევს მათ, თუ კი მაზრაში არის დაწესებული ნაჩვენები ვადასახადი, დაუყონებლივ გააუქმონ.

— შინაგან საქმეთა სამინისტროს აცნობეს: შორაპნის სამაზრო ერობას განკარგულება გაუცია, რათა მიწის-მზომელთ შეეჩერებიათ სოფელ რუფოთის აგარაკის გადამიჯვნა. ამის გამო სამინისტრომ მისწერა შორაპნის ერობის გამგეობას, რომ ადმინისტრაციას უფლება არა აქვს შეაჩეროს სასამართლოს დადგენილება.

— დამტკიცებულ იქმნა მთავრობის მიერ ერობათა კავშირის დებულება.

— უკანონო გადასახადის გაუქმება. ქალ. ყულევის (რადუტ კალე) თვითმმართველობას ანაკლიის რაიონიდან და ზუგდიდ სამურზაყანოს მაზრებიდან ტრანზიტად გაზიდულ სანოვაგებზე შემოულია გადასახადი ფუთზე მანეთი. შინაგან საქმეთა სამინისტრომ წინადადება მისცა ყულევის გამგეობას გააუქმოს აღნიშნული გადასახადი, როგორც უკანონო.

— მიწათ-მოქმედების სამინისტროს საგადასახადო განყოფილებას აზრათ აქვს მომავალ ზაფხულიდან ვაადიდოს გადასახადი საძოვარ მინდვრებზე, რისთვისაც სთხოვს სამაზრო ერობებს და სახელმწიფო მამულეების გამგეებს წარმოადგინონ სამინისტროში ამ საკითხის შესახებ თავიანთი მოსაზრებანი არა უგვიანეს 15 თებერვლისა.

— იმ ერობების გამგეობებს, რომლებიც სესხს თხოულობენ მთავრობისაგან შინაგან საქმეთა მინისტრმა შემდეგი აცნობა: 1) თუ სესხი ესაჭიროება ერობას წარსული წლის დეფიციტის დასაფარავად, იმ შემთხვევაში ერობამ უნდა წარმოადგინოს ყველა გასამართლებელი საბუთები გაწეულ ხარჯებისა და ვალის რაოდენობისა; 2) თუ სესხი საჭიროა რაიმე საამშენებლო მიზნისთვის, იმ შემთხვევაში საჭიროა შუამდგომლობასთან ერთად ტექნიკური გამოკვლევა და დაწვრილებითი ხარცთ-აღრიცხვა; 3) თუ სესხი საჭიროა სათესლე ხორბალისათვის და სურსათის შესაძენათ,—ამის შესახებ შინაგან საქმეთა სამინისტრო მოლაპარაკებას გამართავს მომარაგების სამინისტროსთან სესხათ, ფულათ ან სურსათის სახით მიცემის შესახებ. ყველა ზემოთ ჩამოთვლილ საჭიროებების თაობაზე შუამდგომლობა ცალკალკე უნდა იყოს აღძრული საჭირო მასალების თანდართვით. ის შუამდგომლობანი, რომლებიც არ დააკმაყოფილებენ აღნიშნულ გადაწყვეტილებას, უყურადღებოთ იქნება დატოვებული.

ქალაქთა კავშირის მთავარ კომიტეტში

მთავარ კომიტეტის აღმასრულებელ ბიუროს 15-24 იანვარს ჰქონდა 5 სხდომა, რომლებზედაც განხილულ იქმნა 29 საკითხი.

სატეხნიკო განყოფილებამ მოხსენება გააკეთა ქალ. დუშეთისათვის წისქვილის მოწყობის შესახებ. ამ მოხსენების გამო აღმასრულებელმა ბიურომ დაავალა სატეხნიკო განყოფილებას მოახდინოს ხელშეკრულება ამ საქმისათვის იმ პირობით, რომ მოხსენებაში აღნიშნული ხარჯთ-აღრიცხვის ჯამი შეტანილ იქმნეს ამ საქმეში მონაწილეთა მიერ ერთად და თანასწორათ.

— შეშის განყოფილებას ამიერიდან ეწოდება ტყის განყოფილება. ტყის განყოფილებას ნება დაერთო დაიწყოს ნუნის აგარაკში წიწვის ტყის ჭრა საშენი მასალის დასამზადებლად.

— მთავარი კომიტეტის თავმჯდომარემ შემდეგი შინაარსის დეპეშა მიიღო ონიდან:

„ქალაქ ონის მცხოვრებნი განიცდიან საშინელ შიმშილს. ფუთი სიმინდი ორმოცი თუმანია ისიც არ იზოვება რადგან მახრაში შიმშილია სოფელი არასფერს უშვებს. ახლად შემდგარი თვითმმართველობა უძლურია. საჭიროა მთავრობის სწრაფი დახმარება. გთხოვთ საჩქარო შუამდგომლობას, რათა მთავრობამ გადმოგზავნოს ერთი ვაგონი სიმინდი ფას-დადებით საჩხერეში. ქალაქის თავი ბიჭაშვილი“. ამის გამო ქალაქთა კავშირმა აღძრა კიდევ სათანადო შუამდგომლობა მომარაგების და შინაგან საქმეთა სამინისტროებში.

— საქართველოს რეს. ქალაქთა კავშირის საექიმო-სახანითარო განყოფილება ამით იუწყება, რომ ცენტრალურმა ბაქტერიოლოგიურმა ლაბორატორიამ (სერგიევის ქუჩა № 4) მიიღო პარიზიდან—პასტერის ინსტიტუტიდან—დიფტერიის საწინააღმდეგო ახალი შრავი, რომლის თითოეული ამპული შესდგება 2.500 ერთეულიდან.

შრავის გაცემა ავთომყოფთათვის შეიძლება მხოლოდ ექიმების გამოწერით. ავადმყოფის პატრონმა შრავის მოთხოვნასთან ერთად უნდა წარმოადგინოს შედეგები თბილისის ერთ-ერთ ლაბორატორიაში წარმოებულ ამალიზისა.

— ქალაქთა კავშირის მთავარ კომიტეტის სხდომა შესდგა 25 იანვარს. სხდომების ანგარიშები და დადგენილებანი დაიბეჭდება ჩვენი ჟურნალის მორიგ ნომერში.

თელავის ქალაქის გამგეობაში.

სატრაქტირო ვადასახადის გაწერა. სატრაქტირო ვადასახადი გამგეობის და საფინანსო კომისიის მიერ გამოანგარიშებულია 300.000 მან. საბჭომ დაამტკიცა ეს ვადასახადი 300.000 მანეთის რაოდენობით და განაწილებელ კომისიაში აირჩია საბჭოდან ერთი ხმოსანი. გამგეობას მიენდო ტენიკურად ამ საქმის მოწყობა.

— ქალაქის და გეგმის ხარჯთ-აღრიცხვა. თელავის ქალაქის საბჭოს დაუდგენია ქალაქის დაგეგმა და გადაუდგია ამ საქმესათვის 50.000 მანეთი. ქალ. გამგეობის მოსახრებით ქალაქის ქუჩების ეზოებით ფართოდ დაგეგმისათვის საჭიროა 137.400 მან. მარტო ქუჩების დასაგებათ კი 80.500 მანეთი. საბჭომ იქონია ამის შესახებ ხელმეორე მსჯელობა და გადასწყვიტა: დაიგეგმოს ქალაქის ქუჩები ეზოებით და გადაიდოს ამ საქმისათვის 137.400 მანეთი.

შრომის ბირჟაში.

თბილისის ქალ. შრომის ბირჟაში. დეკემბრის განმავლობაში ქალაქის შრომის ბირჟაში 183 უმუშევარი ჩაეწერა. ამათ შორის—ვაჟი 135, ქალი 43. ნოემბრიდან დარჩენილი იყო უმუშევრად 50, ამჟამად ბირჟაში ჩაწერილია 223 უმუშევარი. შრომის საშოვნელად მისულან ბირჟაში 1.326-ჯერ, თითო მუშას თვეში 6-ჯერ შეხვედრია მისვლა. დეკემბრის განმავლობაში სამუშაო მიეცა 41 მუშას ანუ 17 %-ს.

ერობათა თვითმმართველობები.

ერობათა კავშირის მთავარ კომიტეტში.

ერობათა კავშირის მთავარ კომიტეტმა შუამდგომლობა აღძრა შინაგან საქმეთა სამინისტროს წინაშე, რათა შორაპნის სამაზრო ერობას სუბსიდიის სახით მიეცეს ერთი მილიონი მანეთი 3 ხიდის გასაკეთებლად. ერთი მათგანი გაკეთებულ უნდა იქნეს მდინარე ყვირილაზე და უნდა შეაერთოს მაზრის ორი დიდი ნაწილი, ხოლო მეორე ხიდი შეაერთებს მთელ ჩხარის რაიონს დანარჩენ სოფლებთან და ცენტრთან. მთავარმა კომიტეტმა წარუდგინა სამინისტროს ხსენებულ ხიდების ასაშენებელი ხარჯთ-აღრიცხვა და პროექტი.

— სასურსათო საბჭოს ყველა ქონება გადავიდა ერობათა მთავარ კომიტეტის ხელში, რის შემდეგაც მთავარი კომიტეტის მუშაობა გადიდდა.—ამის გამო მას აზრად აქვს მოახდინოს არსებულ კანცელარიის რეორგანიზაცია და გახსნას ახალი განყოფილება.

— ერობათა კავშირის კომიტეტი თებერვლის შუა რიცხვებში იწვევს ტექნიკურ მუშათა ყრილობას. განსახილველია საკითხები: 1) საერობო ტექნიკის მდგომარეობა, 2) საერობო ტექნიკის საკითხები, 3) საერობო ტექნიკის კერძო მხარეები, მათი ორგანიზაცია და უახლოესი საკითხები: ა) გზების საქმე, ბ) საწყლო საქმე, გ) საერობო აღმშენებლობა, გამშენიერება სოფლებისა და ქალაქებისა, დ) მიმოსვლის საშუალებანი (ტრანსპორტი, ტელეფონი, ფოსტა), ე) წარმოებანი, ვ) ფაბრიკისა და ქარხნის ზედამხედველობა და ზ) შინა მრეწველობა. 4) პროფესიონალურ-ტექნიკური განათლება, 5) ფინანსიური მხარეები საერობო ტექნიკის მოქმედებისათვის და 6) პროფესიონალური საჭიროებანი საერობო ტექნიკის პიროვნებისათვის.

— ქუთაისის სამაზრო ერობის გამგეობამ სთხოვა ერობათა კავშირს შუამდგომლობა აღძრას მთავრობის წინაშე, რათა ტელეფონის ქსელი მაზრაში დარჩეს ერობის განკარგულებაში და გამგებლობაში.

სრულიად საქართველოს მასწავლებელთა I ყრილობა.

8 იანვარს თბილისში გაიხსნა სრულიად საქართველოს მასწავლებელთა ყრილობა. ყრილობაზე გამოცხადდა 157 დელიგატი. ყრილობაზე გამოცხადდნენ ყველა ტიპის და საფეხურის სასწავლებელთა წარმომადგენლები. ყრილობის გახსნას დაესწრენ: განათლების მინისტრი ნ. რამიშვილი და მისი ამხ. ნ. ცინცაძე, დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარის ამხანაგი, განათლების კომისიის თავმჯდომარე ლ. ნათაძე და დამფუძნებელი კრების ზოგიერთი წევრები. ყრილობის მიერ მოსმენილ იქმნა მოხსენებები ადგილებიდან. ყრილობამ მიიღო შემდეგი რეზოლიუციები:

სასკოლო რეფორმა. 1) სახალხო განათლების ორი უმთავრესი საფეხური — ზოგადი და პროფესიონალური, 2) ზოგადი უნდა უსწრებდეს პროფესიონალურს; ის. საყოველთაო, სავალდებულო და უფასოა, შეიცავს 7—8 წ. კურსს, 3) საყოველთაო, სავალდებულო და უფასო სკოლას თან მისდევს სკოლა პროფესიონალური ორი წლის კურსით, 4) პროფესიონალური სკოლა სავალდებულოა ყველასათვის, ვინც განათლების სხვა რომელიმე გზას არ აირჩევს, 5) საქართველოს ამა თუ იმ რაიონებში ეკონომიურ პირობების მიხედვით უნდა მოეწყოს ერთი ტიპის პროფეს. სკოლები, 6) საშუალო სკოლა 4 წლის კურსით ერთი საფეხურიანი საერთო სახალხო განათლებისა და ორგანიული გაგრძელება სახალხო სკოლისა, 7) საშუალო სკოლა უნდა იყოს სხვა-და-სხვა სახისა ადგილობრივ მოზარდი თაობის მოღვაწეობის მიხედვით; 8) მართვა-გამგეობა უნდა მოეწყოს დეცენტრალისტურ პრინციპზე ისე, რომ შეფარდებული უნდა იქნეს თვითმმართველობების ფორმებთან და დაცული პედაგოგიური სრული დამოუკიდებლობა, 9) სკოლის გარეშე ასაკმდე თაობისათვის უნდა იქნეს მოწყობილი საბავშვო ბაღები.

ადგილებიდან მოხსენებები. 1) სკოლის შენობები თითქმის ყველა სოფლებში მოუწყობელია, 2) სკოლების რიცხვი ოდნავათაც ვერ აკმაყოფილებს მოთხოვნილებებს, განსაკუთრებით. ჩვენი ქვეყნის განაპირა კუთხეებში, 3) მასწავლებელთა სასურველი კონტიგენტი არ მოგვეპოვება, 4) ადგილობრივი ერობები ვერ აკმაყოფილებენ მასწავლებლებს ხვედრ ჯამაგირებით, რომლის უმთავრესი მიზეზად უნდა ჩაითვალოს ის არა სასურველი მოვლენა, რომ მთავრობიდან მიღებულ თანხებს ისინი ხარჯავენ სხვა-და-სხვა საჭიროებებზე. ამიტომ კავშირის საბჭოს დაევალოს შეიმუშაოს ადგილებიდან მოხსენებებზე დაფუძნებული დაწვრილებით მოხსენება კონკრეტული ზომების ჩვენებით და წარედგინოს განათლების სამინისტროს და დამფუძნებელ კრების სასკოლო კომისიას.

ეკონომიური მდგომარეობა. საქართველოს მასწავლებელთა დელეგატების პირველ ყრილობამ მოისმინა რა მოხსენება მასწავლებელთა ეკონომიური მდგომარეობის შესახებ, დაადგინა: რადგან სკოლის ყველა საფე-

ხურის მასწავლებელი ეკონომიურად ძლიერ ცუდ პირობებში იმყოფება და ამით სასკოლო საქმის მოგვარება საგრძნობლად ფერხდება ჩვენ რესპუბლიკაში, საქიროა უახლოეს დროში მასწავლებელთა უზრუნველყოფა, როგორც ჯამაგირების გადიდებით, ისე სურსათ-სანოვაგის და სხვა საქონლის მიწოდებით. კონფერენცია ავალებს აღმასრულებელ ორგანოს სულ მოკლე ხანში პრაქტიკულად დაიმუშაოს დღევანდელი პირობების მიხედვით მასწავლებლების გასამრჯელოს საკითხი და სადაც საქიროა, შესაფერი ნაბიჯი გადადგას. ეხლავე კი ჯამაგირი გადიდებულ იქნას 60 პროც. კონფერენცია ადგია იმ აზრს, რომ მასწავლებელთა უზრუნველყოფა ამავე დროს სახელმწიფოს საზოგადოებრივი ინტერესების უაღრესად დაცვა და განმტკიცებაა.

დასასრულ წაკითხულ იქნა სია კავშირის საბჭოს წევრებისა, რომელშიაც იქნენ არჩეულნი შემდეგი პირები: ვ. ბურჯანაძე, ა. ფიცხალაიშვილი, პ. მეტრეველი, ალ. წერეთელი, ოდიშარია, გ. გიორგობიანი, ზანდუკელი, თალაკვაძე, ალ. მდივანი, დ. უზნაძე, პ. ჭანიშვილი, ვ. იმნაძე, ა. ფალავა, მერაბიშვილი და კობიაშვილი. სულ 15 წევრი.

ერობათა თათბირი.

26 იანვარს, ერობათა ცენტრის ბინაზე გაიხსნა ერობათა მთავარი კომიტეტის და ერობათა გამგეობების წარმომადგენელთა თათბირი. ყრილობის დღის წესრიგი შემდეგია: 1) მთავრობის მიერ ცენტრალური სასურსათო საბჭოს გადმოცემასთან დაკავშირებული კითხვები: საბჭოს რეორგანიზაცია და მომარაგების და სხვა განყოფილებების დაარსება, 2) საერობო ბანკის დებულების განხილვა და დამტკიცება, 3) სოფლის ერობის დებულების განხილვა, 4) კომიტეტის აღმასრულებელი ორგანოს არჩევნები, 5) მორიგი კითხვები.

თათბირში მონაწილეობა მიიღო. ლეჩხუმის, რაჭის, ბორჩალოს, თელავის, გორის, სენაკის, ოზურგეთის, ქუთაისის, ახალციხის, ზუგდიდის, თიანეთის, შორაპნის, სამურზაყანოს და თბილისის ერობების წარმომადგენელებმა. თათბირს დაესწრო აგრეთვე სასურსათო საბჭოს წარმომადგენელები.

პირველად სხდომაზე მოსმენილ იქნა სასურსათო საბჭოს თავმჯდომარის გ. სოლორაშვილის მოხსენება შესახებ სასურსათო საბჭოს მოღვაწეობისა. მომხსენებელმა აღნიშნა რომ ამ უკანასკნელ ხანებში სასურსათო საბჭო აწარმოებდა ყველა ოპერაციებს ერობებთან და ქალაქებთან. ერობათა კავშირის კომიტეტის წევრმა ი. ხტურუაშ მოახსენა თათბირს დასკვნა, რომელიც მიიღეს მათ საბჭოს საქმეების გაცნობის შემდეგ.

თათბირმა განიხილა მომარაგების სამინისტროს მიერ წამოყენებული პროექტი, შესახებ კოლევიალური ორგანოს შექმნისა სამინისტროსთან ერობების, ქალაქების და კოოპერატივების წარმომადგენელებისაგან საქო-

ნლის განაწილების სახელმძღვანელოდ. ზოგიერთი ერობების წარმომადგენლები წინააღმდეგნი იყვნენ, რომ კოოპერატივებსაც გადასცემოდათ საქონელი; ვინაიდან ერობები არიან ერთად-ერთი მცხოვრებთა წარმომადგენლები.

მხურვალე კამათი გამოიწვია კომიტეტის წევრის მ. ცეკვაშვილის მოხსენებულ საერობო დებულების ძირითადი პრინციპის პროექტის იმ ნაწილმა, რომელიც შეეხებოდა სოფლის ერობას.

კომიტეტს მიენდო შეიმუშაოს ნორმა სოფლის მმართველობის მოწესრიგებისა და მათი ურთი-ერთობა თემებთან. იქ, სადაც თემი აერთებს რამოდენსამე სოფელს.

დიდი კამათი გამოიწვია აგრეთვე საკითხმა იმის შესახებ, ჩაითვალოს ერობა თვითმმართველობების ორგანოთ თუ მმართველობის ორგანოთ.

თათბირმა სცნო, რომ ყველა ქალაქები, დიდ ქალაქების გარდა, უნდა შევიდეს ერობაში თემების უფლებებით.

28 იანვარს თათბირი დასრულდა. თათბირმა შემდეგი რეზოლიუციები გამოიტანა:

სასურსათო საკითხის შესახებ. სამაზრო ერობის წარმომადგენლების თათბირი საჭიროდ სთვლის მიაქციოს მთავრობის ყურადღება ჩვენს ეკონომიურ პოლიტიკას და აღიარებს, რომ რესპუბლიკის ეკონომიური მდგომარეობა მძიმეა, რასაც ყველაზე მეტათ გრძნობენ ადგილობრივი თვითმმართველობანი, როგორც ხალხთან ახლო მდგომნი. ასეთი მდგომარეობის თავიდან ასაცილებლად საჭიროა მთავრობამ სხვა ზომათა შორის მიაქციოს ყურადღება შემდეგს:

დღემდე ჩვენი ეკონომიური პოლიტიკა მიმართული იყო უმთავრესათ იქითკენ, რომ ჩვენში რაც შეიძლება მეტი საქონელი შემოტანილიყო. ჩვენ ერთგვარათ შემოგვეკონდა, როგორც აუცილებელი საჭიროების დასაკმაყოფილებელი, ისე არა პირველ მოთხოვნების საგნები. ამავე დროს ნაკლები ყურადღება ექცეოდა ჩვენი ქვეყნიდან საზღვარ-გარეთ. საქონლის გაზიდვის საქმეს.

ნებართვის სისტემა ყოველ საქონელზე, რომელიც არსებობდა და არსებობს ჩვენში, ასუსტებს როგორც თვითმმართველობათა, ისე კერძო მწარმოებელთა შორის საზღვარგარეთ გასაზიდ საქონელს დამზადების სურვილს, რაც არა სასურველ გავლენას ახდენს ჩვენ სავაჭრო ბალანსზე და მით ხელს უწყობს ეკონომიურ მდგომარეობის გაართულებას.

თათბირი გამოსთქვამს სურვილს, რომ მთავრობამ განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციოს გასაზიდ საქონლის დამზადებას. თვით გაზიდვა უნდა გაადვილდეს და გაზიდულ საქონლისათვის ბაზრის მოპოვებას მთავრობამ ხელი შეუწყოს.

ამისათვის საჭიროა დაუყონებლივ გამოქვეყნდეს მკაფიო რეგლამენტაცია იმისი, თუ რა საქონელი გააქვს მხოლოდ მთავრობას (სამონოპოლიო

საგნები და რისი გაზიდვის უფლება ეძლევა მხოლოდ თვითმმართველობებს) სავალიუტო საქონელი მისი აღნიშვნით, რომ დანარჩენ საქონლის გაზიდვა ყველასათვის ნებადაურთველად დაშვებულია.

რაც შეეხება, საზღვარგარეთიდან საქონლის შემოტანას, მთავრობამ სასტიკი ზომები უნდა მიიღოს, რომ არ იქნას დაშვებული ჩვენი ბაზრის ავსება ფუფუნების და უვარგის საქონლით; რადგანაც ეს გარემოება მძიმე ტვირთად აწვება ჩვენს სავაჭრო ბალანსს.

მთავრობის და თვითმმართველობათა მიერ შემოტანილ საქონლის განაწილება უნდა ხდებოდეს მხოლოდ და მხოლოდ მომარაგების სამინისტროს, ეროკავშირის და ქალაქთა კავშირის მიერ, გამომუშავებულ გეგმის თანახმად.

მთავრობის მიერ ადგილობრივად დამზადება როგორც სურსათის, ისე სავალიუტო საქონლისა უნდა სწარმოებდეს მხოლოდ თვითმმართველობათა საშუალებით. არსებული რწმუნებულთა ინსტიტუტი კი უნდა იქნეს გაუქმებული, ვინაიდან მათი მუშაობა ერობის დაუხმარებლად წარმოუდგენელია და ერობასთან ერთად კი ზედმეტია, ხელის შემშლელია. ამ შინაურ დამზადებაში კერძო ინიციატივაც უნდა იქნეს გამოყენებული.

სასურსათო საბჭოს შესახებ. ვინაიდან მთავრობის დადგენილების ძალით ყოფილი ცენტრალური სასურსათო საბჭო ჩაბარდა ეროკავშირს და ამ გადმოცემასთან ერთათ უკანასკნელს საშუალება ეძლევა გააცხოველოს თავისი მუშაობა, კომიტეტი საჭიროთ სცნობს:

1) რომ გაუქმებულ იქნას სახელწოდება „ყოფილი ცენტრალური სასურსათო საბჭო“ და დაწესებულების არსებობასთან დაკავშირებული თანამდებობათა სახელწოდებანი: ეცნობოს ეს ყველა ერობებს და ყოფილ სასურსათო საბჭოს პერიფერიულ ორგანიზაციებს და სამინისტროებს.

2) ყოფილი ცენტრალური სასურსათო საბჭოს მთელი მუშაობის განაწილება განყოფილებებით ევალება ეროკავშირის კომიტეტს—საფუძვლად უნდა იქნას მიღებული ისეთივე ფორმა ორგანიზაციისა, როგორიც არსებობს ერობებში.

ეროზის ორგანიზაციის შესახებ. 1) თათბირი მიზან-შეწონილად სცნობს ორ-საფეხურიან ადგილობრივ მართველობის—თემის და სამაზრო ერობის—არსებობას.

2) სადაც თემი რამდენიმე სოფლიდან შესდგება, იმ სოფლებისათვის გამოინახოს უფლებრივი ნორმები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ექ წესიერათ მართვა-გამგეობას

საერობო ბანკის შესახებ. 1) თანახმათ ერობათა წარმომადგენლების მეორე ყრილობის დადგენილებისა, არსდება საქართველოს საერობო ბანკი.

2) ბანკის მიზანია მიაწოდოს ერობებს თანხები, მათი მოქმედების და განსაკუთრებით საერობო მრეწველობის და აღებ-მიცემობის დასახმარებლად.

3) ბანკი უნდა იქნეს სააქციონერო.

4) სააქციონერო თანხა პირველ ხანებში განისაზღვრება ოცი მილიონი მანეთით.

5) აქციის ღირებულება განისაზღვრება ათასი მანეთით.

6) თათბირი ადასტურებს მეორე ყრილობის დადგენილებას რომ, დამფუძნებელი ბანკისა არის კომიტეტი.

7) აქციების ნახევარზე მეტის მუდმივი მქონე არის ერობები.

ყურნალის შესახებ. თათბირმა იქონია მსჯელობა აგრეთვე საერობო ყურნალის შესახებ და დაადგინა: გამოცემულ იქნას ყოველწლიური საერობო ყურნალი, სადაც მოთავსებული იქნება მიმოხილვა ერობათა მუშაობისა. გარდა ამისა, დაარსდეს დამოუკიდებელი საერობო ყურნალი „ერობა“, რომლის ხელმძღვანელობა დაევალოს აღმასრულებელ ორგანოს — კომიტეტს.

აღმასრულებელ ორგანოში არჩეულ იქნენ: თავმჯდომარეთ ნ. გ. ჭიჭინაძე. მის მოადგილეთ მ. ახალაძე. წევრებათ: მ. ცეკვაშვილი, გ. სოლორაშვილი და ი. სტურუა. თავმჯდომარეს თვეში დაენიშნა 9.000 მან. წევრებს კი—8.000 მან. თითოს.

ერობათა და საადგილ-მამულო განყოფილებათა წარმომადგენლების ყრილობა.

24 იანვარს 1920 წელს. შუადღის პირველ საათზე შეიკრიბა მიწათმოქმედების სამინისტროს მიერ მოწვეულ ერობის და საადგილ-მამულო განყოფილების წარმომადგენელთა თათბირისაგან არჩეული კომისია აგრარულ რეფორმის დაჩქარებით ცხოვრებაში გასატარებლად ზომების გამოსანახავად. სხდომას დაესწრენ: ხელაძე, მითიაშვილი, სენხიაშვილი, მენაღარიშვილი, პაპავა, ანჯაფარიძე და ცისკარიშვილი. აგრეთვე კოოპტაციის საშუალებით, გადამწყვეტი ხმის უფლებით მოწვეულ იყვნენ აგრარულ რეფორმათა განყოფილების გამგე დ. ჩადუნელი, სამიჯნაო განყოფილების გამგე ვ. გოგილაძე, გადასახლების განყოფილების უფროსი მარუაშვილი და მიწის მზომელთა პროფესიანალურ კავშირის წარმომადგენელი.

თავმჯდომარედ არჩეულ იქნა ი. ხელაძე და მდივნათ ხ. მენაღარიშვილი.

ხანგრძლივ კამათის და აზრთა გაცვლა-გამოცვლის შემდეგ კომისიას დაადგინა: „გამოვიღებართ რა, იმ მთავარ დებულებებიდან, რომ რევოლუციის ძლევამოსილი მსვლელობის პროცესში წარმოშობილი ესა თუ ის რეფორმა მოითხოვს დაუყონებლივ მის გატარებას; და რომ აგრარული რეფორმის, როგორც რევოლუციონური ზომის, ცხოვრებაში გატარების დაჩქარებისათვის გამოხატულ უნდა იქნეს ისეთი საშუალებანი, რომელიც შესაძლებელს გახდის მშრომელი გლეხობის თავის დროზე დაკმაყოფილებას რეფორმის საუკეთესო შედეგებით; ასეთ ზომათ კი თათბირს მიაჩნია შემდეგი:

1. სამიჯნაო ტექნიკური მეთოდის განმარტივება და მიწის მხო-მელთა ნამუშევარის ნაყოფიერების გადიდება.
2. არსებული კომისიების რეკონსტრუქცია.
3. აგრარულ რეფორმაზე მომუშავეთა მატერიალურად უზრუნველყოფა.
4. აგრარულ რეფორმაზე მომუშავე პერსონალის გაჯანსაღება.
5. რეფორმის გატარებისათვის საჭირო პერსონალის მობილიზაცია.
6. კონტროლის გაძლიერება, როგორც ცენტრიდან ისე ადგილობრივად.
7. ადგილობრივი პირობების მიხედვით სასურველია პარალელურად სწარმოებდეს ჩამორთმევა განაწილება.
8. დასაშვებია, იქ სადაც ეს შესაძლებელია, რამდენიმე პირისთვის მიწის ერთ ფარგალში მიზომვა.
9. აგრარულ რეფორმის გატარებით გამოწვეული დავა უნდა სწარმოებდეს მხოლოდ მიწათ-მოქმედების სამინისტროს უწყებათა ფარგლებში თანახმად კანონისა.

25 იანვრის სხდომა. დაესწრენ: ხელაძე, მითაიშვილი, ჩაღუნელი, მენაღარიშვილი, სეხნიაშვილი, ცისკარიშვილი, ანჯაფარიძე, შარუაშვილი, პაპავა და ნადარეიშვილი. კრებას ხსნის ხელაძე. იწყება ზემო ჩამოთვლილ დებულებათა დეტალიზაცია. იმართება კამათი რის შემდეგ კომისიას გამოაქვს შემდეგი დადგენილება:

1. პირველ მუხლში აღნიშნული დებულების დეტალიზაცია ენდობა: მენაღარიშვილს, ნადირაიშვილს, გოგილაძეს და ხუბუტიას.

2. არსებულ კომისიების რეკონსტრუქცია. კრებამ მოისმინა მოხსენება არსებულ კომისიების რეკონსტრუქციის შესახებ და დაადგინა:

ა) ადგილობრივი პირობების მიხედვით სასურველია აგრარული რაიონი მოექცეს თემის ფარგლებში. ბ) მესამე მუხლი ინსტრუქციისა რჩება ძალაში. გ) მიწის-მზომელს და მდივანს ეძლევა გადაამკრელი ხმის უფლება განამანაწილებელ კომისიაში. დ) კომისია შესდგება 3-5 პირისაგან, შემდეგი პერსონალური შემადგენლობით: მიწის-მზომელი, მდივანი, თემის გამგეობის წევრი და თემის საბჭოსაგან არჩეული ორი პირი. ე) კომისიის რიცხვის შემცირება ხდება თემის საბჭოს წარმომადგენლების შემცირებით. ვ) კომისიის თავმჯდომარეს ირჩევს კომისია თავის წრიდან.

კრებამ მოისმინა მოხსენება მატერიალურად უზრუნველყოფის შესახებ და დაადგინა:

ზ. მატერიალური უზრუნველყოფა აგრარულ რეფორმის მომუშავეთა. ა) ჯამაგირის მომატების საკათხი დარჩეს ღიათ, ბ) იმ ერობებმა, რომლებიც ამას დღემდე არ შვრებოდნენ, საჭიროა გაუთანასწორონ მიწის მზომლები და მდივანი სურსათის მიწოდების მხრივ ერობის თანამშრომ-

ლებს. გ) ვინაიდან არსებული დღიურები მეტის მეტად მცირეა; ამიტომ ის გადიდებულ უნდა იქნეს.

4. აგრარულ რეფორმაზე მომუშავე პერსონალის გაჯანსაღება. კრებამ მოისმინა მოხსენება აგრარულ რეფორმაზე მომუშავე პერსონალურ შემადგენლობის გაუმჯობესების შესახებ და დაადგინა: 1) დაევალოს ერობათა გამგეობებს ახალ თანამშრომელთა მოწვევის დროს გამოიჩინოს მეტი სიფრთხილე და ესა თუ ის ახალი კანდიდატები თანამდებობაზე დაამტკიცოს მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც საკმაო ცნობებს შეკრებს მათი ვინაობისა და კეთილსინდისიერების შესახებ. 2) მიღებულ იქნეს სათანადო ზომები, რათა მიწების მიმღებ და განმანაწილებელ კომისიებში აირჩენ ხალხის ნდობით აღჭურვილი, პატივსადები და კეთილ-სინდისიერნი პირები. არა სასურველი პირები (მევასშეები, სოფლის კულაკები) დაუყონებლივ უნდა გაძევებულ იქნენ კომისიებიდან და მათ ადგილას უნდა აირჩენ სხვები.

5. რეფორმის გატარებისათვის საჭირო პერსონალის მობილიზაცია. იქონია რა მსჯელობა აგრარულ რეფორმის გატარების დაჩქარებისათვის საჭირო პერსონალის მობილიზაციის შესახებ, კრებამ დაადგინა: აუცილებლათ საჭიროა აგრარულ რეფორმის გატარებისათვის საჭირო პერსონალის მობილიზაცია.

6. კონტროლის გაძლიერება. კრებამ მოისმინა მოხსენება კანტროლის გაძლიერების შესახებ და დაადგინა:

1) აგრარულ რეფორმის მიზანშეწონილათ და დაჩქარებით გასატარებლათ აუცილებლათ საჭიროა დაუყონებლივ გაძლიერდეს მომუშავე პერსონალის კონტროლი, როგორც ცენტრიდან აგრეთვე სამაზრო ერობის გამგეობიდან.

2) ამ მიზნით აგრარულ რეფორმათა განყოფილებასთან მოწვეულ უნდა იქნეს 3—5 პირი მხოლოდ საკონტროლო ფუნქციების შესასრულებლად და რეფორმის გატარებაზე მომუშავე პერსონალის სახელმძღვანელოდ მათი მუშაობის ერთნაირი წესით საწარმოებლად.

3) მიწის-მზომელთა ნამუშევარის შესათვასებლად გაძლიერდეს არსებული ტექნიკური კონტროლი. სამაზრო ერობებთან არსებულ სამიჯნაო განყოფილებათა გამგეებს დაევალოს ყოველ კვირეული და საფუძვლიანი რევიზია მუშაობისა და ანგარიში წარმოუდგინონ სამაზრო ერობათა გამგეობას.

4) ეთხოვოს ერობის გამგეობებს დაუყონებლივ შეაყსონ შტატი საადგილ-მამულო განყოფილებათა ინსტრუქტორებისა, რომლებმაც მუდმივი და ცოცხალი კავშირი უნდა იქონიონ რაიონებში მომუშავე, სააგრარო კომისიებთან. ყოველ კვირეული ვრცელი ანგარიში უნდა წარმოუდგინონ ერობათა გამგეობას კომისიების მუშაობის შესახებ.

7. ჩამორთმევა განაწილების პარალელურად წარმოება. კრებამ დაადგინა: სასურველია პარალელურად სწარმოებდეს ჩამორთმევა განაწილება, სადაც ეს მოსახერხებელი იქნება.

8. ფონდის ადგილის ჯგუფობრივ გადაცემა- კრებამ დაადგინა: რეფორმის დაჩქარებისთვის თუ კი ეს ადგილობრივ შესაძლებელი იქნება, სასურველია რამდენიმე პირისათვის ერთ ნაკვეთში მიწის მიზომვა.

9. ძველი აქტების გადასანჯვისა და საჩივრების განხილვის წესის შესახებ კრებამ დაადგინა: 1) საადგილ-მამულო რეფორმის გამო ატეხილი ყოველგვარი დავა უნდა ირჩეოდეს მხოლოდ მიწათ-მოქმედების სამინისტროს ორგანოებისაგან თანახმად მომქმედი ინსტრუქციებისა და წესისა: აეკრძალოს ყველა დანარჩენ უწყებათა სხვა-და-სხვა ინსტანციებსა და მოხელეებს აგრაარულ რეფორმასთან დაკავშირებული საქმეების და საჩივრების მიღება-გარჩევა. ეთხოვოს მიწათ-მოქმედების სამინისტროს კანონმდებლობითი წესით დაადასტურებინოს ვისაც ჯერ არს ეს ერთსულოვანი თხოვნა კრებისა.

2) ეთხოვოს სამინისტროს სათანადო განყოფილებებს, თანახმად სამინისტროს საბჭოს დადგენილებებისა, სრულებით შესწყვიტონ 1918 წ. კომისიების მუშაობის შესახებ 1919 წლის 15 ივლისს აქეთ შემოტანილი საჩივრების განხილვა. ასეთი საშივრები, როგორც გამონაკლისი, შესაძლოა მიღებულ იქნეს განსახილველად მხოლოდ იმ შემთხვევაში. თუ მათ ექნებათ დართული სამაზრო ერობის გამგეობის დასაბუთებული შუამდგომლობა.

3) 1919 წლის 28 იანვრის კანონის მე-15 და 16 მუხლისა და აგრეთვე ამავე წლის 10 აპრილის იმნსტრუქციის მე-2 მუხლის ძალით მიწების როგორც ჩამორთმევაზე ისე განაწილებაზე საჩივარი განსახლვრულ ვადაში შედიოდეს-სარაიონო კომისიებსა და ერობათა გამგეობაში. ერობის გამგეობა, როგორც საბოლოო ინსტანცია. ან არღვევს შედგენილ აქტებს, ან ამტკიცებს მათ. ერობათა გამგეობას გზავნენ ან ზევით ამ საჩივრების განხილვა არც კანონით არის დაშვებული და თვით რეფორმის გატარების საქმესაც დიდათ აძნელებს. ამიტომ ეთხოვოს მიწათ-მოქმედების სამინისტროს დანარჩენ ორგანოებს, სადაც ასეთი საჩივრები იჭრის თავს, დაუყოვნებლივ გადაუხაზონ ეს საჩივრები ერობათა გამგეობას კუთვნილებისამებრ. ყრილობა დასრულდა 26 იანვარს.

თბილისის სამაზრო ერობაში.

რვეულები. თბ. სამაზრო ერობის გამგეობამ მოაწყო რვეულების დასამზადებელი სახელოსნო, რომელშიაც დამზადებული რვეულები გაუნაწილა მაზრის სკოლებს. მეტად შეღავათიან ფასებში. ამჟამად სახელოსნო ამზადებს ერობათა კავშირის კომიტეტის მიერ დაკვეთილ 2 მილიონ ცალ რვეულს.

სიღნაღის სამაზრო ერობაში.

სიღნაღის სამაზრო ერობამ გახსნა 68 დაბალი პირველ-დანყებითა და 4 მაღალი პირველ-დანყებითა სასწავლებელი.

— მცირე ერობის ერთეულების რეორგანიზაცია უკვე დამთავრდა.

—სიღნაღის სამაზრო სანერობო ყრილობის დადგენილებით სიღნაღის მაზრა დაყოფილია 26 თემად; თვითმმართველ ერთეულად, რომელთა სახელწოდება, სოფლიური შემადგენლობა და მმართველობის ცენტრები არის შემდეგი:

1) ანავის თემი: სოფ. ანავა, ცენტრი სოფ. ანავაში. 2) ვაქირის თემი: სოფ. ვაქირი, ცენტრი სოფ. ვაქირში. 3) საქობოს თემი: სოფლები: მაშნაარი, საქობო, ასანური, სად. წნორი, ცენტრი—სადგური წნორი; 4) ბოდბისხევის თემი: ბოდბისხევი, ქედელი, ცენტრი—სოფ. ბოდბისხევი 5) სოფ. ჯუგაანის თემი: სოფ. ჯუგაანი ცენტრი—სოფ. ჯუგაანი. 6) ტიბაანის თემი: სო-ბი ტიბაანი, პრასიანი, ოსაანი, ქედლის კალოები, ცენტრი—სოფ. ტიბაანი. 7) მირზაანის თემი: სოფ—ბი, მირზაანი, ცლენკაანი, კოტაანი, არბოშიკი, ცენტრი—სოფ. მირზაანი. 8) ზემო-მაჩხაანის თემი: სოფ. ზემო-მაჩხაანი. ცენტრი სოფ. ზემომაჩხაანი. 9) ქვ. მაჩხაანის თემი: სოფ—ბი ქვ. მაჩხაანი, თანიანი, ცენტრი—სოფ. ქვემო-მაჩხაანი. 10) ბოდბის თემი: სოფ. ბოდბე და მისი კალოები, ცენტრი—სოფ. ბოდბე 11) მალაროს თემი: ს—ბი მალარო, კელმეჩური, ახალი ალექსანდროვკა, ცენტრი—სოფ. კელმეჩური; 12) კარდენახის თემი: სოფ. კარდენახი. ცენტრი—სოფ. კარდენახი. 13) ბაკურციხის თემი: სოფ—ბი ჩალაუბანი, ბაკურციხე, კოლაგი, ცენტრი ს—ლი ბაკურციხე. 14) გურჯაანის თემი: ს—ბი ვეჯინი, გურჯაანი, კოტეხი, სად. გურჯაანი ცენტრი გურჯაანი; 15) ახალშენის თემი: ს—ბი ჩუმლაყი, ახაშენი, ზეგაანი, ცენტრი სოფ. ახალშენი. 16) ველისციხის თემი: სოფლები მუკუხანი, ველისციხე; ცენტრი—სოფ. ველისციხე. 17) არაშენდის თემი: ს—ბი მელაანი, არაშენდი, ქოდალო, ფხოველი, ზიარო. ცენტრი—სოფ. არაშენდი. 18) კაჭრეთის თემი: სოფ—ბი კაჭრეთი, ნანიანი, ჯიმიტი, დარიეთი, შირლიანო, ცენტრი—სოფ. კაჭრეთი. 19) კაკაბეთის თემი: ს—ბი ყანდაურა, კაკაბეთი, ჩაილური, ჭერეში. ცენტრი—სოფ. კაკაბეთი. 20) მულანლო თემი: სოფლები თულარი. დუზაგრამ, წიწმატიანი, ფალო, ქეშალო, მულანლო, ლამბალო ცენტრი—სოფ. მუნლალო. 21) დედოფლის წყაროს თემი: ს—ბი დედოფლის წყარო, ნიკოლაევკა, სვეჩინოვკა, ცენტრი—სოფ. დედოფლის წყარო; 22) ქედის თემი: ს. ზემო ქედი, ქვ. ქედი. ცენტრი—სოფ. ზემო ქედი. 23) ვარდისუბნის თემი: ს—ბი ბიბერეთის კარი, თამარიანი. მშვიდობა, ვარდისუბანი, ჩადუნიანი, ცოდნის კარი, გრაფოვკა. ცენტრი—სოფ. ვარდისუბანი. 24) ლავოდების თემი: სოფ—ბი: მიხაილოვკა, ალექსეევკა, ცოდნა, ლავოდები, გარეუბანი, შრომა, კავშირი, გურგენიანი. ცენტრი—ს. ლავოდები. 25) ბაისუბნის თემი: ს—ბი ეშმაკის-ყურე, ხეჩილები, ფონა, კართუბანი, ბაისუბანი, პატარა-გორა, ზემო და ქვემო მსხალგორა, თელა, ხვლიკიანი, ყარსუბანი, ბოლოკიანი, ნაწისქვილარი, წითლისწყარო, ცენტრი—ს. ბაისუბანი. 26) კაბუკიანის თემი: ს—ბი ვერხვის მინდორი, ზემო და ქვემო ხოშატიანი, ქევხიანი, არეშფერანი,

ბაღდადი, ფიჩხის-ბოვირი, დატნიანი, პატარა-გორა, ბრეგვაძის უბანი, ფიდონი, ნაშოვარი, აფენი, ლელიანი, (ბებურიანი) დედიანი მეორე, ბალთა, ნამესრალი, ქალქვა, ანანაური, კაბუკიანი, მირსკისსეული, ზემო და ქვემო ბოლქვა, ზემო ხომატიანი. ცენტრი სოფ. კაბუკიანი.

სენაკის სამაზრო ერობაში.

სენაკის მაზრაში ერთდროული გადასახადის აკრეფა უკვე მთავრდება. დღემდე შეტანილია ხაზინაში 2.500.000 მანეთი. აკრეფა უმტკივნეულათ მიმდინარეობს.

ზუგდიდის სამაზრო ერობაში.

ზუგდიდის სამაზრო ერობის არჩევნები. ზუგდიდის მაზრაში ერობის ხმოსანთა არჩევნები უკვე მოხდა. სოც.-დემოკრატიებმა გაიყვანეს 16 ხმოსანი, სოც.-რევოლუციონერებმა 8 ხმოსანი, ნაც.-დემოკრატიებმა 4 ხმ. სოც.-ფედერალისტებმა 2 ხმოსანი.

ოზურგეთის სამაზრო ერობაში.

ოზურგეთის სამაზრო ერობის გამგეობამ გადასწყვიტა მოაწყოს მაზრაში ოთხ ადგილას ხეხილების და ფასიანი მცენარეების სანერგეები. ამ მიზნისთვის გამგეობამ გადასდო ერობის კასიდან 93.600 მანეთი, რაიც გაღებულ იქნება ერობის კასიდან თანდათანობით აგრონომიული განყოფილების მოთხოვნების თანახმად.

საექიმო განყოფილება. ოზურგეთის სამაზრო ერობის გამგეობამ 1 იანვრიდან 1919 წლისა მიიღო ქუთაისის გუბერნიის სამმართველოსთან არსებულ საექიმო განყოფილებისაგან 2 საავათმყოფო—ჩოხატაურის და ლანჩხუთის—და 2 საფერწლო პუნქტი—ხვარბეთის და სურების. 1919 წლის განმავლობაში გამგეობამ გახსნა მაზრაში დამატებითი ორი საექიმო პუნქტი (ქ. ოზურგეთში და ხიდისთავში) და საფერწლო პუნქტი თითქმის ყველა თემებში. მთელი მაზრა დაყოფილია 8 საექიმო უბნათ 19 საფერწლო პუნქტებით; თითოეულ უბანში უნდა იყოს გამგე—ექიმი და საკმარისი რიცხვი საშუალო პერსონალისა, მაგრამ 1919 წლის განმავლობაში გამოცდილი ექიმის შოვნა ვერ მოხერხდა და ამიტომ განზრახულ საექიმო პუნქტებზე, როგორც მაგ. აკეთში, საჭამიასერზე; ხვარბეთში და სადგ. ჯუმათზე, მოწვეულნი არიან ჯერჯერობით მარტო ფერწლეები და ბებია ქალები, ასე რომ ამ ყამათ ფაქტიურათ მაზრაში არის ოთხი საექიმო უბანი ექიმებით და 23 საფერწლო პუნქტი. გაიხსნა აგრეთვე მაზრაში ორი სერობო აფთიაქი: ხვარბეთში და ჩოხატაურში. ასეთი აფთიაქების გახსნა განზრახულია სხვა თემებშიდაც. გამგეობამ შემოიღო მაზრაში უფასო ექი-

მობა და საერობო პერსონალს არავითარ პირობებში არ ეძლევა უფლება ექიმობისათვის რაიმე გასამსჯელოს აღებისა.

ჯარის ფერშლები, რამდენადაც შესაძლებელი იყო, შეცვლილი იქნენ სკოლის ფერშლებით. საზ: სამსახურში ჩარიცხვის დროს უმთავრესი ყურადღება ექცევა პერსონალს. გამოცდილებას, სტაჟს და ექიმისათვის სპეციალობასაც.

1920 წლიდან გაუქმებულ იქმნა ძველი წესი ავთომყოფთა რეგისტრაციისა (საამბულატორიო წიგნებში ჩაწერა) და შემოღებულ იქმნა ახალი წესი, ეგრეთ წოდებულ სარეგისტრაციო ბარათების სახით. გარდა ამისა განზრახულია მაზრაში არსებული 8 საექიმო უბანი გადიდებულ იქნას თერთმეტამდე.

საბეითლო განყოფილება. სამაზრო ერობის საბეითლო განყოფილებამ საქონლის ჭირთან აღგილობრივი პირადი მუშაობის გარდა შეადგინა და დაბეჭდა მოკლე პოპულიარული ფურცლები დარიგებებისა, თუ როგორ უნდა იქცეოდენ მეპატრონეები საქონლის ჭირის გაჩენის დროს.

ლეჩხუმის სამაზრო ერობაში

გადასახადი. ერთდროული მიწის გადასახადი ლეჩხუმის მაზრაზე გაწერილი იყო 832.962 მანეთი. აქედან უკვე აიკრიბა და ხაზინაში შეტანილია 513.728 მ. დანარჩენი გროვდება:

გამომცემელი: საქართველოს რესპუბლიკის ერობათა და ქალაქთა კავშირები.

რედაქტორები: { ა. ბრიტნევისა.
ლ. ნათაძე.

Мѣстныя управленія и ихъ полномочія.

Въ взаимоотношеніяхъ Правительства и мѣстныхъ управленій наиболѣе существенное значеніе имѣетъ вопросъ о компетенціи, вѣдомствѣ, о пополненіяхъ этихъ управленій. Согласно господствующей въ литературѣ государственной теоріи самоуправленія, всѣ дѣла, независимо отъ того, кто ими вѣдаетъ,—органы ли Центрального Правительства, или органы мѣстныхъ управленій, являются, какъ нами неоднократно отмѣчалось, дѣлами государственными: „Государство ими распоряжается и государство въ законодательномъ порядкѣ устанавливаетъ особыя формы дѣятельности, создаетъ систему мѣстнаго самоуправления. . . Всѣ полномочія въ области мѣстнаго самоуправления даны государствомъ, истекаютъ отъ государственной власти. Все общинное законодательство, даже и то, которое касается единицъ, находится въ рукахъ государственной, законодательной власти. Отъ свободнаго произвола законодательной власти зависитъ измѣненіе мѣстныхъ учрежденій и если государственной власти угодно полностью уничтожить всю систему мѣстнаго общиннаго управленія, или измѣнить личный составъ этихъ корпорацій, то такъ какъ самоуправленіе находится въ вѣдѣніи органовъ законодательства, оно можетъ какъ угодно измѣнить ихъ составъ. (П. П. Гроискій „Децентрализація и Самоуправленіе“).

Въ виду такого всемогущества, такого господства законодательной власти надъ мѣстными управленіями, ясно, что предѣлы вѣдомства послѣднихъ, ихъ компетенція, полномочія въ управленіи государственными дѣлами на мѣстахъ могутъ быть весьма разнообразны и измѣнчивы не только въ разныхъ государствахъ, но и въ одномъ и томъ же государствѣ въ разные моменты его жизни. Въ жизни же самихъ мѣстныхъ управленій нѣтъ ничего самодовлѣющаго, своего, нѣтъ ничего собственнаго, все, какъ указывалось выше, зависитъ отъ свободнаго усмотрѣнія, отъ произвола законодательной власти. Господствуя надъ жизнью мѣстныхъ управленій, законодательная власть можетъ, по своему желанію, то расширять, то суживать кругъ поручаемыхъ имъ дѣлъ, предоставлять то одни, то другія полномочія,—болѣе того, она можетъ имъ передать даже все управленіе, сохраняя за Центральнымъ Правительствомъ только общее руко-

водство и наблюдение за ихъ дѣятельностью. Опредѣляя бытіе мѣстныхъ управленій, законодательная власть опредѣляетъ и дальнѣйшую ихъ судьбу, ихъ дѣятельность, ихъ образъ жизни.

И вотъ, обращаясь послѣ этихъ общихъ разсужденій къ исторической дѣйствительности, усматриваемъ, что она знаетъ дѣйствительности, два способа предоставленія полномочій органамъ мѣстныхъ управленій, а именно: „этимъ органамъ можетъ быть предоставлено совершать извѣстные опредѣленные акты, и только эти акты; или они могутъ быть уполномочены дѣлать все, что не воспрещено опредѣленными указаніями. Первый изъ этихъ приемовъ усвоенъ въ Англій: мѣстный органъ можетъ осуществлять только тѣ полномочія, которыя предоставлены ему или законодательною мѣрою, его создавшею, или общими парламентскими актами, относящимися ко всемъ органамъ извѣстной категоріи, или специальными мѣстными актами, которые составляютъ особенность Британской системы. Вторымъ способъ—предоставленіе общихъ полномочій—примѣняется во Франціи и Пруссіи; здѣсь мѣстные органы уполномочиваются дѣлать все, что они признаютъ соответствующимъ интересамъ представляемой ими мѣстности, подъ необходимымъ условіемъ получить одобреніе высшихъ административныхъ властей. Результатомъ этого различія является то, что въ Великобританіи парламентъ опредѣляетъ, что *могутъ*, (курсивъ нашъ Е. М.) дѣлать мѣстные органы, причемъ для всякаго новаго расширенія ихъ полномочій необходимо обращеніе къ законодательному порядку, а задача центральныхъ вѣдомствъ ограничивается по нѣкоторымъ дѣламъ понужденіемъ къ выполнению закона, а по другимъ—принятіемъ мѣръ къ тому, чтобы мѣстные органы не выходили за предѣлы предоставленнаго закономъ. . . . ; между тѣмъ, въ обоихъ континентальныхъ государствахъ на вѣдомствахъ (т. е. на административномъ учрежденіи) лежитъ опредѣленіе того, что *должны* (курсивъ нашъ Е. М.) дѣлать мѣстные органы“ (Перси Ашлей „Мѣстное и Центральное Управление“).

Обѣ изложенныя системы имѣютъ свои выгодныя и невыгодныя стороны. Въ англійской системѣ насъ привлекаетъ ясность, опредѣленность предоставляемыхъ мѣстнымъ органамъ полномочій; въ континентальной же—ихъ широта. Согласно первой—мѣстныя управленія могутъ дѣлать только то, что имъ дозволено; согласно же второй—все, что полезно общинѣ и не клонится къ ущербу государства.

Какой же изъ этихъ системъ, строи свою, намъ слѣдуетъ отдать свои симпатіи? что заслуживаетъ предпочтеніе-опредѣлен-

ность ли полномочій или ихъ широта? Что ближе и нужнѣе нашей дѣйствительности? Намъ кажется, что въ своей системѣ мы должны сочетать ихъ—сочетать такимъ образомъ, чтобы въ ней не отразились невыгодныя стороны упомянутыхъ системъ,—а именно: ограниченность полномочій и административная спека, составляющія—первая особенность англійской, а вторая континентальной системы. Мы должны устраничь необходимость постоянного обращенія къ законодательной власти, необходимость постоянного испрашиванія повыхъ или расширенія уже предоставленныхъ полномочій; равнымъ образомъ—мы должны закрыть пути для административной опеки, для опредѣленія административными органами содержанія опредѣленной общимъ образомъ дѣятельности мѣстныхъ управленій. Мѣстныя управленія должны себя чувствовать свободными въ своей дѣятельности, какъ отъ административной опеки, такъ и отъ постоянного тяготѣнія къ законодательной власти за полномочіями. *Они должны будутъ знать, что они могутъ и что они должны дѣлать.* Предоставляемыя полномочія должны быть выражены *общимъ образомъ*, но такъ, чтобы не было ни малѣйшихъ сомнѣній въ ихъ предѣлахъ, ни малѣйшей неясности, ни тѣни неопредѣленности такъ, чтобы мѣстныя управленія почувствовали бы себя органами государственнаго управленія на мѣстахъ, въ данной мѣстности, городѣ, въ данномъ районѣ. Въ такомъ надѣленіи ихъ полномочіями нельзя усматривать попытки обнять необъятное, попытки сочетать непримиримое. Такой способъ вполне возможенъ. Болѣе того, онъ уже примѣняется, сдѣлался фактомъ. „Правительство имѣетъ на мѣстахъ лишь офицеровъ и солдатъ, читаемъ мы въ отчетѣ о докладѣ Н. Н. Жорданія, прочитанномъ имъ на собраніи партійныхъ организацій гор. Тифлиса 9 го декабря м. г., но не гражданскихъ чиновниковъ, которые выбираются и назначаются городскими и сельскими самоуправленіями“ („Борьба“ отъ 17-го декабря № 287). Эти слова какъ нельзя лучше подтверждаютъ, какъ нельзя лучше иллюстрируютъ нашу мысль. Ими сказано все: ихъ надо только расшифровать, раскрыть, понять. Для насъ смыслъ ихъ ясенъ: они говорятъ тоже, что утверждаемъ, что находимъ мы соотвѣтствующимъ нашей дѣйствительности; они опредѣляютъ нашу систему, указываютъ кругъ вѣдомства нашихъ мѣстныхъ управленій. Они говорятъ, что органами почти всего государственнаго управленія на мѣстахъ являются органы мѣстнаго управленія, что, *поручая управленіе на мѣстахъ послѣднимъ, государство оставляетъ въ рукахъ Центральнаго правительства лишь точно опредѣленныя отрасли государственнаго*

управленія. Такимъ образомъ въ нихъ выраженъ отказъ и отъ перечневой системы, принятой дѣйствующими городскими и земскими положеніями, и отъ континентальной, и намѣчена своя собственная система. Система эта—такова, что „если-бы,—какъ справедливо отмѣчено въ томъ же докладѣ Н. Н. Жорданія,—въ какомъ-нибудь изъ государствъ ввели такую систему взаимоотношеній, то это привело бы къ немедленному развалу центральной власти и преобразованію всего государственнаго строя“. Но намъ этого не слѣдуетъ опасаться, ибо у насъ осуществлено въ полной мѣрѣ начало народо-властія, и нѣтъ антогонизма между центральной властью и мѣстными управленіями; намъ не страшень путь децентрализаціи управленія, путь его демократизаціи. Мы смѣло можемъ рѣшиться на этотъ шагъ, можемъ смѣло, безъ боязни, съ увѣренностью въ наши силы, сознательность, организованность, установить у себя примѣръ, еще не виданный, не слыханный въ исторіи другихъ государствъ, примѣръ самой широкой децентрализаціи. Идя этимъ путемъ, мы избѣгнемъ и Сциллы англійской системы и Харибды континентальной. Децентрализуя управленіе, мы въ нашей системѣ сочетаемъ то, что раздѣлено, что свойственно каждой изъ этихъ системъ въ отдѣльности.

Итакъ—не конкретныя, не отдѣльныя полномочія, не перечень ихъ, а общія полномочія; итакъ—мѣстныя управленія суть органы государственнаго управленія, и, какъ таковыя, они должны обладать всею исполнительною властью, должны сосредоточить въ своихъ рукахъ все управленіе, за исключеніемъ тѣхъ его отраслей, тѣхъ государственныхъ задачъ, которые государство, законодательная власть признаетъ необходимымъ оставить въ вѣдѣніи центрального правительства и его органовъ. Эти государственный задачи, эти отрасли государственнаго управленія должны быть опредѣлены точно, исчерпывающимъ образомъ. Это сдѣлать не такъ трудно,—во всякомъ случаѣ легче и удобнѣе, чѣмъ перечислить всѣ полномочія всѣ задачи, поручаемыя мѣстнымъ управленіямъ. Скажемъ больше, скажемъ, что невозможно предусмотрѣть всѣ задачи, всѣ полномочія, всѣ „предметы вѣдомства“ этихъ управленій: ихъ такъ много, они такъ непостоянны, такъ разнообразны,—сегодня—одинъ, а завтра другіе; ихъ диктуетъ, ихъ выдвигаетъ ежедневно сама жизнь, сама дѣйствительность; они—въ условіяхъ данной мѣстности, въ условіяхъ внѣшнихъ и внутреннихъ всей страны, всего государства. Нужно сказать, что *мѣстныя управленія могутъ дѣлать все, что для нихъ прямо не запрещено закономъ. Нуженъ перечень не для*

ихъ полномочій, а для тѣхъ „запретовъ“, для тѣхъ государственныхъ задачъ, которыя изъяты изъ ихъ вѣдѣнія, которыя составляютъ компетенцію центрального правительства. Этотъ перечень не будетъ длиннымъ: задачи послѣдней категоріи не такъ ужъ многочисленны, чтобы потребовалось много и большого труда для ихъ означенія и перечисленія, для ихъ выдѣленія изъ общей массы задачъ государственнаго управленія. Они могутъ быть опредѣлены, а разъ могутъ, то это должно быть сдѣлано. Этимъ самымъ будутъ устранены неудобства системы общихъ полномочій, будетъ достигнута та ясность, та опредѣленность, которою такъ выгодно отличается англійская система.

Дѣйствительно, зная, что нельзя дѣлать, что отнесено къ задачамъ центрального управленія, что исключено, что выдѣлено изъ круга полномочій мѣстныхъ управленій, послѣднія будутъ знать, что въ общемъ въ области управленія, въ области осуществленія на мѣстахъ государственной власти имъ предоставлено, что они могутъ и что они должны дѣлать, чтобы не быть обвиненными въ превышеніи или въ бездѣйствіи власти. Для нихъ будетъ ясно кругъ ихъ обязанностей, и у нихъ не возникнетъ сомнѣній въ объемѣ предоставленныхъ имъ по ихъ осуществленію, по ихъ исполненію полномочій. Они будутъ знать, что имъ надлежитъ вѣдать всѣмъ (за указанными исключеніями) управленіемъ на мѣстахъ и что, какъ органы государственнаго управленія, они пользуются всѣми полномочіями, всѣми средствами исполнительн. власти. Не будетъ сомнѣній и у органовъ центрального управленія:—ихъ компетенція, ихъ вѣдомство будутъ очерчены точно, съ надлежащей полнотой въ законѣ—въ соответствующихъ положеніяхъ, учрежденіяхъ, въ самой конституціи.

Евгеній Маддисонъ.

Коммунальный кредитъ.

(Продолженіе *).

Коммунальный банкъ.

Въ дѣлѣ организациі коммунальнаго кредита можно намѣтить два направленія: 1) государственная система кредитованія въ разныхъ формахъ (использованія капиталовъ сберегательныхъ кассъ,

*) См. „Городъ и Земство“ № 3.

непосредственное субсидированіе изъ государственнаго казначейства), и 2) соединеніе коммунальнаго кредита съ земельными банками (кредитованіе безъ ипотечнаго обезпеченія).

Какой путь должны мы избрать въ Грузіи при организаціи коммунальнаго кредита? Городскія самоуправленія новаго образованія пока почти не имѣютъ своихъ бюджетовъ, или, если и имѣютъ, то строятся они на весьма шаткомъ основаніи; земскіе бюджеты находятся еще въ періодъ строительства. Предстоитъ очень сложная и трудная работа по размежеванію бюджетовъ мѣстныхъ самоуправленій съ общегосударственнымъ. Это размежеваніе, казалось бы очень простое, на практикѣ вызываетъ чрезвычайно серьезныя затрудненія. Во всякомъ случаѣ эта работа въ настоящее время не закончена и пока трудно говорить о собственныхъ средствахъ земствъ и городовъ. Ихъ нѣтъ; если нѣкоторыя самоуправленія имѣютъ кое-какія собственныя средства, то ихъ назначеніе текущія потребности. Поэтому организація коммунальнаго кредита на самостоятельныя земскія и городскія капиталы въ настоящее время не представляется возможной, такъ какъ этихъ капиталовъ нѣтъ. Очень интересна въ этомъ отношеніи исторія образованія Кооперативнаго Банка Грузіи: Кооперативы и ихъ союзы обладаютъ нѣкоторыми средствами, но выдѣлить изъ этихъ средствъ весьма затруднительно специальный акціонерный капиталъ. Капиталъ такъ быстро обращается и требуются настолько крупныя суммы, что не остается наличности для специальныхъ надобностей.

Капиталы для коммунальнаго банка могутъ быть образованы путемъ выпуска специальныхъ облигацій. Но возникаетъ вопросъ о довѣрїи къ этимъ облигаціямъ на внутреннемъ и виѣшнемъ, заграничномъ рынкѣ. Въ мирное время облигаціи городскихъ и земскихъ самоуправленій пользовались солиднымъ кредитомъ, и въ эти облигаціи охотно вкладывались деньги, ибо земства и города какъ обладатели недвижимой собственности, предприятиями, прочными источниками доходовъ, вполне обезпечивали обязательства.

Въ Германіи эти облигаціи всегда пользовались большимъ кредитомъ, и помѣщеніе денегъ въ земскія и городскія облигаціи считалось надежнымъ использованіемъ капитала. Въ Россіи городскіе займы сравнительно легко реализовались на заграничныхъ денежныхъ рынкахъ по тѣмъ же самымъ мотивамъ: городскія имущества и предприятия вполне обезпечивали и городъ, какъ юридическое лицо, гарантировалъ принятые обязательства. Могутъ ли наши земскія и городскія самоуправленія рассчитывать на образованіе облигаціонна-

го капитала? Идея о способности земскихъ и городскихъ самоуправленій составить облигаціонный капиталъ для организаціи коммунальнаго кредита является весьма популярной.

Намъ кажется для оптимизма въ этомъ направленіи нѣтъ никакихъ объективныхъ данныхъ. Прежде всего нельзя забывать, что наши земскія самоуправленія находятся въ періодъ внутренняго строительства, еще не подошедшаго къ концу. Старыя городскія самоуправленія (Тифлиса, Кутанса, Поти) находятся въ иныхъ условіяхъ, у нихъ есть налаженный аппаратъ но рядъ городовъ новаго образованія пока не вполне сконструировался. У этихъ организацій большей частью нѣтъ ни своихъ бюджетовъ, ни источниковъ бюджетовъ. Наконецъ, законодательство о земскомъ и городскомъ управленіи, соответствующее запросамъ и условіямъ времени, находится лишь въ начальномъ періодѣ разработки. При такихъ обстоятельствахъ нѣтъ достаточныхъ гарантій, чтобы мѣстные управленія *en gus* представляли для денежнаго рынка достаточный кредитъ. Мало того, пока не урегулированы бюджетныя взаимоотношенія между мѣстнымъ самоуправленіемъ и государствомъ, пока не будетъ изжито то ненормальное положеніе, что чуть ли не каждое мѣстное управленіе создаетъ свою финансовую политику, нѣтъ основаній полагать, что земско-городской облигаціонный капиталъ пріобрѣтетъ особенное довѣріе на внѣшнемъ денежномъ рынкѣ. Еще меньше основаній рассчитывать на иностранный капиталъ, болѣе опытный и осторожный, чѣмъ отечественный.

Предположимъ даже, что этотъ моментъ не будетъ учтенъ денежнымъ рынкомъ. Но какъ мы уже указывали выше, въ настоящее время совершенно особыя условія денежнаго рынка и денежнаго обращенія. Капиталъ обращается съ необычайной быстротой и при каждомъ оборотѣ даетъ очень большой процентъ. Капиталъ, особенно отечественный, работаетъ преимущественно спекулятивно. Спекулятивный интересъ захватилъ, хотя и въ меньшей степени, и иностранный капиталъ. При такомъ положеніи трудно рассчитывать, что владѣлецъ капитала удовлетворится нормальнымъ процентомъ и вложить свой капиталъ въ дѣло, гдѣ движеніе капитала будетъ совершенно иного типа. Поэтому рассчитывать, что при нынѣшнихъ условіяхъ денежнаго рынка, крупный частный капиталъ уйдетъ въ земскія и городскія облигаціи не представляется возможнымъ. Капиталъ устремится туда, гдѣ онъ, быстрѣе обернувшись, дастъ болѣе большой процентъ заработка владѣльцу. Есть другая категорія—владѣльцы мелкаго капитала. Но и ихъ захватила спекуляція. Даже исклю-

чивъ этотъ моментъ, все же нѣтъ достаточнаго основанія для увѣренности, что мелкими капиталами можно будетъ строить коммунальный кредитъ. Помимо того, при этомъ необходимо полагать, что владѣлецъ мелкаго капитала разстанется съ нимъ и вложитъ ихъ въ бумаги. Но у насъ еще нѣтъ навыка и знанія въ этомъ направленіи и есть опаска, всегда очень сильная у владѣльца мелкаго капитала, который, жестоко наказывая себя, не довѣряетъ своихъ суммъ банкамъ.

Мнѣ могутъ возразить, что облигацій не будетъ на частномъ рынкѣ, что облигаціи, или акціи будутъ распредѣляться между самоуправленіями. Намѣчается идея кооперативно-коммунальнаго банка, акціи котораго распредѣлялись бы только между самоуправленіями.

Намъ думается, что для устройства акціонернаго коммунальнаго банка, съ единственными акціонерами мѣстными управленіями въ настоящее время нѣтъ рѣшительно никакихъ основаній.

При отсутствіи точныхъ положеній и основаній для бюджетовъ мѣстныхъ управленій, нѣтъ и источника для созданія коммунальнаго кредита. По практикѣ нѣкоторыхъ европейскихъ государствъ земельные банки кредитуютъ мѣстныя самоуправленія безъ ипотечнаго обезпеченія. Къ основнымъ кредитнымъ функціямъ земельныхъ банковъ присоединяется и право распоряженія коммунальнымъ кредитомъ. Кредитованіе коммунъ земскими банками имѣетъ одну весьма существенную сторону. Земельные банки съ частными капиталами, по отношенію къ земскимъ учрежденіямъ, институтъ посторонній. Въ этомъ институтѣ право распоряженія принадлежитъ лишь держателямъ капитала, поэтому въ пользованіи кредитами, въ установленіи учетнаго процента и т. д. земскія и городскія учрежденія не имѣютъ права голоса. Направленіе дѣятельности банка также не зависитъ отъ земскихъ и городскихъ управленій, ибо по инструкціи банковъ эти институты вліянія не могутъ оказывать. Земельные банки исполняютъ лишь функціи кредитованія и тѣмъ ограничиваются взаимоотношенія между банкомъ и мѣстными органами самоуправления. Въ нашихъ условіяхъ земельные банки не могутъ быть использованы. Наши земельные банки до проведенія аграрной реформы были банками ипотечнаго кредита. Съ проведеніемъ реформы въ конструкціи юридическихъ правъ владѣльцевъ произошли весьма существенныя измѣненія. Заемщики дворяне, земли которыхъ перешли въ государственннй фондъ, утеряли право голоса и такимъ образомъ изъ числа заемщиковъ выбыла значительная группа.

Въ банкѣ остались преимущественно заемщики городскихъ имуществъ, которыхъ не коснулась аграрная реформа. Но такъ какъ

правопріемникомъ бывшаго дворянства является государство, прінявшее земли дворянства, то и его юридическое право переходитъ государству. Создается крайне оригинальная конструкція. Въ банкѣ два юридическихъ лица: владѣльцы городскихъ недвижимостей—заемщики и государство. При такой небывалой комбинаціи возникаетъ вопросъ о дальнѣйшемъ существованіи этихъ банковъ. Поскольку аграрная реформа внесла въ условіе земельного обращенія существенныя измѣненія и свободное обращеніе земель ограничено, земельные банки теряютъ свое лицо. Необходимо эти банки преобразовать. Преобразование же можетъ пройти въ слѣдующемъ видѣ: наши земельные банки должны быть слиты въ одинъ банкъ. Но по сліяніи выдвигается другой существенный вопросъ—о дальнѣйшемъ существованіи и функціяхъ этого банка. Казалось бы, простѣйшій способъ огосударствленія банка, поскольку государство приметъ обязательства по залогу земель бывшаго дворянства, естественно вышедшаго изъ состава заемщиковъ. Я полагаю, что огосударствленіе земельныхъ банковъ неприемлемо по соображеніямъ финансоваго характера. Мы пока не можемъ стать на путь націонализаціи кредита. Но оставить банкъ, какъ ипотечный земельный тоже невозможно, при коренныхъ измѣненіяхъ, внесенныхъ аграрной реформой. Слѣдовательно, банкъ долженъ быть реформированъ. Есть даже предположенія земельные банки превратить въ банкъ меліоративнаго кредита. Такое преобразование возможно и технически и юридически, но вопросъ о капиталахъ представляетъ весьма существенныя затрудненія, которыя однако возможно разрѣшить. Меліоративный кредитъ необходимъ; отрицать его исключительную потребность не приходится. Но въ связи съ меліоративнымъ кредитомъ ставится вопросъ о томъ, кто будетъ распорядителемъ этихъ кредитовъ. Отдѣльныя лица, владѣльцы или юридическія лица, какъ то земскія и городскія управленія. Надъ этимъ придется подумать. Но намъ представляется, что распорядженія меліоративными кредитами должно быть передано юридическимъ лицамъ, и исползованія этихъ кредитовъ должно происходить планомерно по всей территоріи республики, согласно мѣстнымъ условіямъ. Если это положеніе будетъ признано, то земельные банки, утратившіе свое лицо должны быть слиты въ единый банкъ меліоративнаго кредита, который долженъ быть связанъ и коммунальнымъ кредитомъ и использовать готовый аппаратъ для коммунальнаго банка.

На какихъ основаніяхъ и какъ можно будетъ использовать наличность земельныхъ банковъ, я сейчасъ не могу касаться, ибо предлагаемая мною конструкція требуетъ детальной разработки и

всесторонняго обсужденія. Я исхожу только изъ того основнаго предположенія, что наши молодыя органы мѣстнаго управленія собственными силами и средствами не въ состояннн организовать коммунальный банкъ. Если бы это и удалось, то банкъ былъ бы хилымъ, учрежденіемъ, возлагающимъ большія надежды на государственное казначейство. Государственное же казначейство не способно въ настоящее время создать самостоятельный коммунальный кредитъ, для чего потребуются большія средства. Пока не установится прочная экономическая государственная база, нѣтъ основаній рассчитывать на казну. Предполагавшееся объединеніе коммунальнаго кредита съ кооперативными тоже представляетъ большія трудности, хотя кооперативный кредитъ въ зачаточной формѣ уже есть. Созданіе кооперативнаго кредитнаго центра затрудняется и откладывается. Сочетаніе этихъ двухъ элементовъ весьма затруднительно и потребуетъ также большой работы.

Мнѣ представляется болѣе цѣлесообразнымъ и практически болѣе осуществимымъ использовать предстоящую реформу нашихъ земельныхъ банковъ—для созданія коммунальнаго банка.

Останавливаться подробнѣе на этомъ положеннн пока не возможно, такъ какъ вопросъ этотъ только разрабатывается.

Проф. С. Аваліани.

(Продолженіе слѣдуетъ).

Бюджетныя права органовъ мѣстнаго управленія.

Одной изъ очередныхъ задачъ финансовой политики въ налоговой области является разрѣшеніе вопроса о разграниченнн государственныхъ и общинныхъ источниковъ обложенія.

Опытъ Западноевропейскихъ странъ показываетъ, что государство и мѣстные органы самоуправленія не могутъ оперировать одними и тѣми же податными источниками, а между тѣмъ у насъ мѣстные органы пока что вынуждены пользоваться тѣми крохами, которыя государство, въ видѣ подачки, передало мѣстному самоуправленію на удовлетвореніе не только мѣстныхъ хозяйственныхъ потребностей, но подчасъ и общегосударственныхъ,—мѣстные органы самоуправления, какъ извѣстно, вынуждены въ большинствѣ случаевъ обращаться къ системѣ надбавочныхъ налоговъ или сборовъ, что по существу является крайне ненадежнымъ, сомнительнымъ и къ тому же очень

вреднымъ для хозяйственнаго развитія источниковъ дохода, такъ какъ подрываетъ инициативу органовъ самоуправленія и ставитъ ихъ въ зависимость отъ правительственнаго усмотрѣнія *).

По какому же пути должно пойти разграниченіе бюджетныхъ правъ, иными словами, какая должна быть избрана форма финансового взаимоотношенія между государствомъ и мѣстнымъ самоуправленіемъ?

Въ этихъ цѣляхъ, прежде разграниченія источниковъ доходовъ, необходимо установить слѣдующія основныя положенія:

I. Государство устанавливаетъ систему обложенія налогами и сборами на нужды мѣстнаго самоуправления.

II. Города и земства располагаютъ денежными средствами: а) получаемыми отъ опредѣленныхъ государствомъ (его законодательной палатой) мѣстныхъ источниковъ и б) отпускаемыми на специальное назначеніе государствомъ.

III. Потребности общегосударственнаго значенія удовлетворяются не всегда за счетъ средствъ, отпускаемыхъ изъ государственнаго казначейства, а смотря по тому, какими поступленіями располагаетъ данная единица мѣстнаго самоуправления.

IV. Потребности чисто мѣстнаго значенія удовлетворяются за счетъ специальныхъ налоговъ и сборовъ, предоставленныхъ земствамъ и городамъ, при чемъ завѣдываніе налогами и сборами на потребности, отнесенныя къ мѣстнымъ нуждамъ, принадлежитъ городу и земству, согласно выработаннаго государственною властью типа налоговъ.

V. Необходимо строго классифицировать, во-1-хъ, порядоки удовлетворенія земствами и городами общегосударственныхъ потребностей и, во-2-хъ, специальные налоги, устанавливаемые въ пользу городовъ и земствъ.

Въ развитіе этихъ основныхъ положеній считаю нужнымъ отмѣтить слѣдующее:

Во 1-хъ, необходимо обратить особое вниманіе на правильное и справедливое распредѣленіе податнаго бремени, такъ какъ въ настоящій моментъ усиленія дороговизны во всѣхъ областяхъ цароднохозяйственной жизни плательщики налоговъ открыто жалуются на

*) См. В. Н. Твердохлѣбовъ.—Мѣстные финансы. Кроме указаннаго труда я пользовался слѣд. авторами: П. Гензель. Новѣйшія теченія въ коммунальной политикѣ, Марковъ—Мѣстные финансы, В. Ткачевъ—Финансовыя взаимоотношенія между государствомъ и мѣстными союзами. Кулишневъ—Мѣстное обложеніе на западѣ.

то, что и государство, и мѣстные органы самоуправления налагаютъ на нихъ въ совокупности слишкомъ тяжелое бремя,—въ особенности жалобы слышатся со стороны владѣльцевъ недвижимостей.

Во 2-хъ, государство, устанавливая и регулируя налоговую систему, должно предоставить органамъ мѣстнаго самоуправления полную свободу въ области установленія ихъ расходовъ, исходя изъ того положенія, что развитіе культурно-хозяйственной жизни вызываетъ постоянныя измѣненія, заранѣе учесть которыя невозможно, а также и возникновеніе новыхъ потребностей, почему автономія въ области расходовъ не должна быть ограничиваема.

Въ 3-хъ, государство, допуская автономію въ области израсходования средствъ, не должно по возможности стѣснять мѣстные самоуправления въ отношеніи величины доходовъ (налоговыхъ поступлений), сосредоточивая свое вниманіе исключительно въ области законодательнаго регулированія налоговъ, заботясь о справедливомъ распределеніи податнаго бремени.

Если проанализировать смѣты нашихъ земствъ и городовъ, то увидимъ, что въ смѣтахъ этихъ, кстати сказать, составленныхъ различно, не по одному типу, главная статья прихода—пособія государства, а затѣмъ уже идутъ статьи доходовъ, весьма незначительныхъ, получаемыхъ изъ другихъ источниковъ—надбавокъ къ государственнымъ налогамъ, специальныхъ сборовъ и пошлинъ, прибылей съ муниципализированныхъ предприятий и т. д. Словомъ увидимъ, что въ системѣ обложенія не проводится границы между источниками государственнаго и мѣстнаго обложенія, что допускаются, какъ надбавки къ государственнымъ налогамъ, такъ и самостоятельные прямые и косвенные налоги, т. е., иными словами, у государства и мѣстнаго самоуправления одни и тѣ же источники дохода.

Говоря о разграниченіи ихъ источниковъ, не слѣдуетъ полагать, что система мѣстнаго обложенія должна быть построена на иныхъ основаніяхъ, чѣмъ государственная налоговая система (см. выше), но въ тоже время мѣстные органы самоуправления не должны нарушать равновѣсія государственной системы надбавками къ государственнымъ налогамъ или обложеніемъ уже обложенныхъ государствомъ объектовъ. Слѣдовательно, нужно стремиться лишь къ обособленію соответствующихъ источниковъ обложенія, а именно, въ области прямыхъ налоговъ налоги личнаго подоходнаго типа должны быть предоставлены государству, а реальные налоги—мѣстному самоуправленію, при чемъ, опредѣляющимъ моментомъ въ установленіи обложенія долженъ являться расходный бюджетъ, слагающийся

изъ расходовъ по преимуществу мѣстнаго значенія и расходовъ, удовлетворяющихъ потребностямъ характера общегосударственнаго.

Это диктуется слѣдующими соображеніями:

Налоги дѣлятся, какъ извѣстно, на два типа: по принципу платежеспособности и по принципу услуги—возмездія.

Къ первому типу относятся налоги прямые, ко второму—налоги реальные (подомовый, поземельный, промысловый и доходъ съ капитала).

Налоги реальные являются, главнымъ образомъ, выраженіемъ доходности недвижимостей, при чемъ коммунальные расходы, производимые изъ поступленийъ отъ реальныхъ налоговъ прямо или косвенно доставляютъ выгоду домовладѣльцамъ, а въ деревняхъ и селахъ и вообще въ уѣздѣ—землевладѣльцамъ и владѣльцамъ торгово-промышленныхъ заведеній.

Первые два типа реальныхъ налоговъ подомовый и поземельный налоги не эластичны, такъ какъ пересмотръ оцѣнокъ подомоваго и поземельнаго обложенія производится въ виду дороговизны не часто, черезъ опредѣленное число лѣтъ и потому они не могутъ быть подвергаемы частому измѣненію въ сторону повышения или пониженія.

Болѣе эластичный и болѣе надежный въ этомъ смыслѣ 3-й видъ реальнаго налога—промысловый налогъ именно потому, что онъ имѣетъ личный характеръ и объектомъ его является совокупность имуществъ, принадлежащихъ одному и тому же лицу, товариществу, или предпріятію. Обложеніе производится въ зависимости отъ размѣровъ годовой прибыли, дополненіемъ къ послѣдней является еще и капиталъ.

Четвертый видъ реальнаго обложенія—налогъ на доходъ съ капитала—въ мѣстномъ обложеніи вовсе отсутствуетъ.

По принципу платежеспособности реальные налоги, слѣдовательно, не могутъ строиться, ибо невозможно достичь равномернаго и однообразнаго распредѣленія по всей странѣ обложенія, такъ какъ не вездѣ земля, дома, промыслы и денежный капиталъ, даютъ одинаковую доходность. Слѣдовательно, перечисленные налоги соотвѣтствуютъ только принципу услуги, возмездія, т. е., принципу платежеспособности каждаго плательщика, платежеспособность же каждаго плательщика легче опредѣлить органамъ мѣстнаго самоуправленія, какъ знающимъ мѣстныя условія. (Желательно, всѣ реальные налоги превратить въ одинъ окладный для удобства плательщика).

Единственною же правильною системою государственныхъ прямыхъ налоговъ является обложеніе, основанное на принципѣ индивидуальной налогоспособности плательщика, т. е. обложеніе, принимающее во вниманіе дѣйствительно выручаемый доходъ, допускающій вычетъ процентовъ по долгамъ и т. д. Иной принципъ не соответствуетъ сущности государства, ибо оно не можетъ исчислить выгоды, извлекаемой отдѣльными личностями. Напр., проведеніе желѣзной дороги приноситъ особую выгоду землевладѣльцу, промышленнику и т. д., но государство не можетъ въ точности установить кругъ лицъ, получившихъ выгоду и въ какомъ размѣрѣ — это съ силахъ только мѣстнаго самоуправленія.

Формулируя вышесказанное, придемъ къ слѣдующему заключенію:

Расходы общегосударственнаго характера — правильнѣе по общему принципу „государству — подданный, общинѣ — территория“ — покрывать средствами, получаемыми отъ гражданъ государства путемъ общеподоходнаго и общеноимущественнаго налога. Эти налоги не должны быть предоставлены городамъ и земствамъ, такъ какъ практика, напр., въ Германіи показала, что общеподоходный и общеноимущественный налоги, какъ мѣстные не совершенны. Финансовая политика и другихъ западноевропейскихъ странъ (Англія, Шотландія, Голандія) отвергаетъ для мѣстнаго самоуправления личные прямые налоги и отводитъ для него реальные налоги и на нихъ строить финансовую систему мѣстныхъ органовъ. Въ Германіи начали переходить вмѣсто подоходнаго налога къ реальному обложенію, — реальные налоги, указываютъ германскіе мѣстные дѣятели, считаются только съ капитальной стоимостью объекта обложенія, а не съ дѣйствительнымъ доходомъ, а потому обложеніе имуществъ по ихъ цѣнности предпочтительнѣе обложенія по ихъ средней доходности, критерій, которой всегда болѣе или менѣе произволенъ. Подоходный налогъ долженъ взиматься государствомъ и въ видѣ субсидіи (дотаций), если это будетъ необходимо, распредѣляться между городами и земствами на удовлетвореніе потребностей мѣстной жизни. Въ частности, подчеркиваю снова, не должно быть а) ограниченія предѣльности мѣстнаго обложенія и в) обязательности расходовъ на поддержаніе правительственныхъ учреждений изъ средствъ, извлекаемыхъ мѣстнымъ самоуправленіемъ. Необходимо также предоставить мѣстному самоуправленію право облагать недвижимости, принадлежащія казѣ и дающія предпринимательскую прибыль.

Но, къ сожалѣнію, въ условіяхъ переживаемаго момента восстановленія разрушенныхъ основъ народнохозяйственной жизни въ полномъ объемѣ нельзя будетъ, исходя изъ чисто фискальныхъ соображеній, строго раздѣлить источники доходовъ по чистому принципу раздѣленія источниковъ дохода, а потому придется прибѣгнуть къ смѣшанному (прусскому) дѣленію налоговъ на налоги государственнаго и мѣстнаго значенія. Въ этихъ цѣляхъ, думается, возможно построить мѣстные финансы на слѣдующихъ основаніяхъ:

Налоги и спеціальныя сборы на предметы первой необходимости не допустимы. Это право государственной власти.

Въ пользу мѣстныхъ органовъ отводятся:

1) Сборы и пошлины (мѣстные косвенные налоги) за пользованіе услугами мѣстныхъ органовъ самоуправленія.

2) Спеціальныя сборы съ заинтересованныхъ лицъ на покрытіе расходовъ, имѣющихъ наибольшее значеніе для данныхъ группъ населенія.

3) Доходы отъ общинныхъ имуществъ, предпріятій.

4) Реальное обложеніе съ отмѣной надбавокъ къ подоходному налогу или съ возможнымъ сокращеніемъ его. Это вытекаетъ, повторяю изъ того, что только расходы, производимые въ интересахъ всего населенія (а не только владѣющаго какимъ либо имуществомъ, дающимъ доходъ), должны покрываться по принципу налогоспособности, а не платежеспособности, т. е. подоходнымъ налогомъ, а расходы, имѣющіе особое значеніе для отдѣльныхъ группъ населенія должны покрываться по принципу услуги—возмездія. Изъ этого слѣдуетъ, что реальными налогами должны покрываться тѣ расходы, которые доставляютъ преимущественную выгоду землевладѣльцамъ, домовладѣльцамъ и промышленникамъ.

Примѣчаніе: Подоходный налогъ можетъ взыматься временно въ видѣ квартирнаго налога въ формѣ надбавокъ, такъ какъ квартирный налогъ есть налогъ на предметъ первой необходимости и обратно пропорціоналенъ платежеспособности населенія.

5) Реальные налоги должны отвѣчать потребностямъ и условіямъ данной территоріальной единицы.

6) Самостоятельныя реальные налоги устанавливаются, исходя изъ ставокъ (фиктивныхъ) государственныхъ окладовъ (подомовый, поземельный, поимущественный).

7) За государствомъ остается промысловый налогъ, какъ носящій личный характеръ и рентный налогъ, налогъ на доходъ съ капитала.

8) Мѣстные органы устанавливають налогъ взаменъ натуральной повинности и могутъ производить надбавки къ государственному подоходному обложенію лицъ, имѣющихъ землю, торговлю промыслы и ренту.

9) Государство оставляетъ за собой финансовый контроль за цѣлесообразностью, производитъ оцѣнку размѣра обложенія, объектовъ обложенія и устанавливаетъ максимумъ размѣра обложенія.

Влад. Ахобадзе-Ткачевъ.

Городскіе ломбарды.

III. Вправѣ ли взимать городской ломбардъ плату за страхованіе и храненіе по ссудамъ съ суммы оцѣнки заклада?

Негласныя и гласныя ссудныя кассы, находившіяся до открытія частныхъ и городскихъ ломбардовъ въ Россіи въ исключительно благоприятныхъ условіяхъ, взимали за пользованіе ссудами невѣроятныя проценты: первыя до 120, вторыя отъ 48 до 60 годовыхъ. Съ учрежденіемъ ломбардовъ началось постепенное удешевленіе кредита подъ закладъ движимаго имущества. Частныя ломбарды обычно берутъ 12% за пользованіе ссудами и столько же за храненіе и страхованіе, при чемъ нѣкоторые изъ нихъ проценты за храненіе и страхованіе исчисляють не съ суммы ссуды, а съ суммы оцѣнки заклада. Такимъ образомъ, частными ломбардами перѣдко начисляется въ общей сложности до 36% годовыхъ и свыше съ суммы ссуды (имѣемъ въ виду довоенный періодъ). Городскіе ломбарды, вызванныя къ жизни желаніемъ создать учрежденія, которыя доставляли бы кредитъ болѣе доступный, чѣмъ частныя ломбарды, содѣйствовали облегченію условій пользованія кредитомъ подъ движимость. Однако, съ теченіемъ времени нѣкоторыя городскія самоуправленія, откинувъ принципъ, по которому ломбарды не могутъ служить для нихъ доходною статьею, стали преслѣдовать коммерческую цѣль и начали извлекать доходы отъ ломбардныхъ операцій, путемъ увеличенія размѣра взимаемаго ломбардомъ % до 36 годовыхъ и свыше. Достигли же они этого слѣдующимъ способомъ. Необходимо указать что нормальнымъ уставомъ для городскихъ ломбардовъ считается уставъ Вологодскаго городского ломбарда, по образцу котораго только и могли быть утверждаемы уставы для другихъ городскихъ ломбардовъ въ Россіи.

Взиманіе процентовъ предусматрѣно § 2-мъ этого устава, который гласитъ: „Ломбардъ взимаетъ съ суммъ, выдаваемыхъ въ ссуду, интересы въ размѣрѣ, назначенномъ мѣстною городскою думою не свыше одного процента въ мѣсяць; сверхъ того допускается взиманіе особой платы за страхованіе закладовъ въ размѣрѣ также по назначенію городской думы, но не свыше $\frac{1}{2}\%$ въ мѣсяць“.

Недочетъ редакціи параграфа заключается въ томъ, что не указано, съ какой суммы должны взимать плату за страхованіе и храненіе: съ *суммы выданной ссуды или оцѣнки заклада*. Если толковать общій смыслъ этой редакціи, то неминуемо слѣдуетъ признать, что Правительство, имѣя въ виду, что количество взимаемыхъ процентовъ въ общей сложности не будетъ превышать 18% годовыхъ, подразумевало, что плата за страхованіе должна взиматься съ суммы выданной ссуды, а не съ *суммы оцѣнки заклада*.

Однако, нѣкоторыя городскія думы, воспользовавшись недомолвкою въ указанномъ параграфѣ, постановили взимать 12% годовыхъ интереса и 6% за храненіе и страхованіе съ *суммы оцѣнки закладовъ*. Постановленія эти получили санкцію Министра Финансовъ, но незаконно, какъ будетъ указано ниже. Такимъ образомъ, для городскихъ ломбардовъ было допущено взиманіе процентовъ не ограничено, ибо размѣръ 0% всецѣло зависитъ отъ того, какая часть оцѣнки заклада выдается въ ссуду. При взиманіи даже минимума— 6% за ссуду и 6% страховыхъ и за храненіе съ суммы оцѣнки закладовъ, какъ и установлено въ *Тифлисскомъ Городскомъ ломбардѣ*, кажется, съ 1917 года, размѣръ полученныхъ процентовъ можетъ дойти до 48 годовыхъ и больше. Такъ, напримѣръ, при выдачѣ въ ссуду $\frac{3}{4}$ суммы оцѣнки заклада, ломбардъ получитъ 12% годовыхъ, при выдачѣ $\frac{1}{2}$ — 18% ; $\frac{1}{3}$ — 25% ; $\frac{1}{4}$ — 27% ; $\frac{1}{5}$ —36; $\frac{1}{10}$ —66 и т. д. На ряду съ этимъ, при порядкѣ взиманія платы за страхованіе съ суммы оцѣнки заклада, ломбарды обыкновенно вздуваютъ оцѣнку закладовъ, съ цѣлью полученія излишнихъ процентовъ и т. д. и вообще происходятъ масса нежелательныхъ явленій, недопустимыхъ для муниципальныхъ предприятий, а тѣмъ болѣе для городского ломбарда, созданнаго для облегченія нуждъ малоимущаго населенія. Помимо того, что порядокъ взиманія платы съ суммы оцѣнки заклада по существу не можетъ быть оправдываемъ никакими соображеніями, таковой является противозаконнымъ, какъ противорѣчащій ст. 83 разд. X, Уст. Кред., т. XI ч. 2, изд. 1903 г. и опредѣленію Правит. Сената по городскимъ и земскимъ дѣламъ отъ 3 марта 1898 г., за № 1963. Указаннымъ опредѣленіемъ Правит. Сенатъ установилъ, что „страхо-

вой процентъ такъ же, какъ и $\frac{1}{100}$ за ссуду, *долженъ быть взимаемъ съ суммы выданной ссуды* и исключаетъ возможность предполагать, что исчисленіе страхового $\frac{1}{100}$ можетъ быть произведено съ иной суммы, чѣмъ та, съ которой взимаются интересы“.

Само собою разумѣется, вводя порядокъ взиманія Тифлисскимъ городскимъ ломбардомъ платы за страхованіе и храненіе съ суммы оцѣнки заклада (до 1917 г. Тифлисскій городской ломбардъ взималъ за ссуды всего $11\frac{1}{100}$ годовыхъ), городское управленіе имѣло въ виду увеличить доходы ломбарда, въ виду неимовѣрнаго повышенія расходовъ по содержанію ломбарда, но, тѣмъ не менѣе, предоставленіе права ломбарду взимать $\frac{1}{100}$ въ неограниченномъ и неравномѣрномъ размѣрѣ не допустимо. Естественно, установленный раньше законъ для городскихъ ломбардовъ, процентъ за ссуды и страховку максимумъ 18 годовыхъ въ настоящее время недостаточенъ и городскому Управленію надлежитъ возбудить ходатайство о разрѣшеніи увеличенія размѣра взимаемаго ломбардомъ интереса и платы за страховку и за храненіе, *при чемъ надлежитъ остановиться на известной—опредѣленной нормѣ $\frac{1}{100}$, независимо отъ суммы оцѣнки заклада.*

Нужно предполагать, что если размѣръ этихъ $\frac{1}{100}$ въ общемъ будетъ доведенъ до 24-годовыхъ ($12\frac{1}{100}$ за ссуду и $12\frac{1}{100}$ за страховку и храненіе, считая плату съ суммы ссуды), ломбардъ можетъ безубыточно вести свои операціи, но опять-таки при условіи увеличенія оборотнаго капитала ломбарда по крайней мѣрѣ на 2 милліона рублей.

Во всякомъ случаѣ, взиманіе платы за страхованіе и храненіе закладовъ *съ суммы нахъ оцѣнки подлежитъ отъѣмъ* по изложеннымъ выше мотивамъ.

II. Гамбреладзе.

Основные задачи земской агрономической работы *)

VII. Прокатныя и зерноочистительныя операціи.

Многолѣтній опытъ земской агрономической работы въ Россіи учитъ, что для введенія въ обиходъ крестьянскаго хозяйства тѣхъ

*) См. „Городъ и Земство“ № 3.

или иныхъ улучшенныхъ орудій недостаточно устной или письменной ихъ пропаганды и перѣдко, недостаточно даже наглядной демонстраціи ихъ работы и получающихся результатовъ, но необходимо дать каждому желающему возможность самому испытать эти орудія и лично убѣдиться въ ихъ преимуществахъ передъ обычно употребляемыми въ мѣстномъ хозяйствѣ. Этой цѣли служатъ земскіе прокатные пункты машинъ и орудій, а отчасти и другія родственныя мѣропріятія, о которыхъ мы скажемъ ниже.

Прокатные пункты служатъ издавна однимъ изъ наиболѣе популярныхъ и общепризнанныхъ методовъ распространенія улучшеннаго сельскохозяйственнаго инвентаря. Въ то-же время, за прокатными пунктами признается очень крупное значеніе въ дѣлѣ установленія живыхъ и тѣсныхъ отношеній участковаго агронома съ земледѣльческимъ населеніемъ, почему прокатные пункты обычно связываются съ агрономическими участками, являясь необходимой составной частью послѣднихъ. Такое объединеніе позволяетъ агроному наиболѣе цѣлесообразно проводить весь циклъ пропаганды даннаго орудія или машины, начиная отъ агитаціи въ его пользу путемъ бесѣдъ или соответствующихъ изданій и переходя черезъ демонстрацію къ выдачѣ даннаго орудія на прокатъ для личнаго ознакомленія.

Демонстративныя цѣли прокатныхъ пунктовъ, конечно, наиболѣе полно достигаются при возможно большемъ приближеніи пунктовъ къ обслуживаемому населенію, почему является необходимость въ созданіи въ предѣлахъ cadaго агрономическаго участка даже не одного, а нѣсколькихъ прокатныхъ пунктовъ и даже цѣлой ихъ сѣти, возможно полно охватывающей участокъ.

При этомъ, однако, отнюдь не слѣдуетъ стремиться къ созданію такой густой сѣти прокатныхъ пунктовъ, которая имѣла-бы цѣлью полное обслуживаніе населенія улучшеннымъ инвентаремъ, т. е. доставляла-бы возможность каждому желающему получить необходимое орудіе на практикѣ, вмѣсто того, чтобы обзаводиться имъ самому. Во-первыхъ, настолько густую сѣть создать почти невозможно, такъ какъ она потребовала-бы слишкомъ большихъ затратъ на свое оборудованіе и содержаніе, а самое главное — необходимо твердо помнить, что прокатные пункты являются лишь однимъ изъ звеньевъ цѣпи мѣропріятій, направленныхъ къ введенію въ собственный обиходъ крестьянина улучшенныхъ приемовъ сельскохозяйственной техники. Поэтому, прокатныя операціи съ даннымъ орудіемъ, строго говоря, должны носить лишь временный характеръ, охватывая извѣстный періодъ (отъ одного сезона до нѣсколькихъ лѣтъ—

смотря по успѣшности пропаганды), и заканчиваться, когда въ результатѣ работы пункта въ данномъ районѣ создается течение въ пользу приобрѣтенія такихъ-же орудій въ собственность. Съ этого момента основная цѣль прокатной операціи по отношенію къ данному орудію должна считаться достигнутой и дальнѣйшей задачей земства является уже предоставленіе населенію возможности приобрѣтенія этихъ орудій на льготныхъ условіяхъ, о чемъ мы будемъ имѣть случай говорить позднѣе. Само собою разумѣется, что такое временное значеніе прокатныхъ операцій по отношенію къ отдѣльнымъ орудіямъ еще не означаетъ временности самыхъ прокатныхъ пунктовъ: послѣдніе могутъ и должны продолжать свою дѣятельность непрерывно, но эта дѣятельность должна все время измѣнять свое содержаніе, преслѣдуя одну основную цѣль—пролагать путь сельскохозяйственнымъ орудіямъ, еще не вошедшимъ въ обиходъ крестьянскаго хозяйства.

Подобный взглядъ на прокатныя операціи, какъ только на одинъ изъ этаповъ популяризаторской работы, конечно, можетъ претерпѣвать нѣкоторыя измѣненія въ отдѣльныхъ случаяхъ: по отношенію, напримѣръ, къ очень сложнымъ и дорогимъ машинамъ, приобрѣтеніе которыхъ непосильно отдѣльнымъ крестьянскимъ хозяйствамъ, вполне допустимы прокатныя операціи не съ цѣлью ознакомленія, а прямо для того, чтобы дать возможность примѣненія данной дорогой машины даже въ бѣднѣйшемъ хозяйствѣ. Въ такихъ случаяхъ, впрочемъ, представляется наиболѣе цѣлесообразной задача подобнаго рода прокатныхъ пунктовъ кооперативнымъ организаціямъ, которыя могутъ поставить дѣло проката машинъ на болѣе широкихъ началахъ, чѣмъ земства.

Въ весьма близкомъ отношеніи къ дѣятельности прокатныхъ пунктовъ находятся зерноочистительныя операціи. Цѣлью послѣднихъ является стремленіе земствъ демонстрировать мелкому земледѣльцу реальную пользу сортировки и очистки хлѣбныхъ сѣмянъ передъ посѣвомъ. Чрезвычайная элементарность этой операціи, влекущей за собой, въ то-же время, крайне наглядные практическіе результаты, въ видѣ значительнаго, доходящаго до 50%, поднятія урожайности—дѣлаютъ этаго рода операціи весьма популярными въ глазахъ земцевъ и агрономическаго персонала, справедливо усматривающихъ въ нихъ одинъ изъ простѣйшихъ и лучшихъ методовъ воздѣйствія на населеніе. Сообразно такому взгляду, мы видимъ, что зерноочистительнымъ операціямъ россійскаго земства всегда отводили очень видную роль. Такъ, во Владимірской губерніи въ 1912

году работало 56 земскихъ зерноочистительныхъ пунктовъ (отъ 1 до 9 въ каждомъ уѣздѣ), оборудованныхъ 146 машинами, причемъ количество прошедшаго черезъ пункты посѣвного зерна выражалось весьма внушительными цифрами: такъ, въ одномъ лишь Переяславскомъ уѣздѣ подвергнуто сортировкѣ и очисткѣ 19.500 пудовъ зерна. Въ Московской губерніи въ 1911 году имѣлось 47 постоянныхъ зерноочистительныхъ пунктовъ, 3 передвижныхъ зерноочистительныхъ обоза и въ 38 селеніяхъ, кромѣ того, работали земскія сортировальныя машины, отпущенныя на прокатъ, причемъ очисткѣ подвергалось до 50.000 пудовъ зерна. Какъ ни велика кажется на первый взглядъ послѣдняя цифра, но истинное ея значеніе выясняется только изъ того, что она составляетъ всего лишь одинъ процентъ всего высѣваемого въ губерніи зерна, изъ чего ясно вытекаетъ чисто демонстративная роль зерноочистительныхъ операцій. Московская губернская земская управа въ своемъ докладѣ по данному вопросу говоритъ: „необходимо твердо установить тотъ принципъ, что земскіе зерноочистительные пункты могутъ имѣть только демонстративное значеніе, что земство ни въ коемъ случаѣ не можетъ ставить себѣ задачей покрыть губернію настолько густою сѣтью зерноочистительныхъ пунктовъ, чтобы предоставить всѣмъ желающимъ хозяевамъ пользоваться ими, и что устройство зерноочистительныхъ пунктовъ чисто хозяйственнаго значенія—дѣло кооперативныхъ организацій“. Къ вопросу о роли кооперативовъ въ устройствѣ прокатныхъ и зерноочистительныхъ пунктовъ мы еще вернемся нѣсколько ниже.

Что касается типовъ зерноочистительныхъ операцій, то ихъ можно различать, какъ мы уже видѣли на примѣрѣ Московскаго земства, два различныхъ: постоянные, т. е. находящіеся въ определенномъ мѣстѣ, зерноочистительные пункты и подвижные обозы зерноочистительныхъ машинъ. Первые, обыкновенно, приурочиваются къ агрономическимъ участкамъ, что даетъ возможность наиболѣе полного осуществленія надзора за правильностью и успѣшностью ихъ работы со стороны агронома; недостаткомъ ихъ является то, что многимъ мелкимъ хозяевамъ оказывается очень затруднительнымъ привозить посѣвной матеріалъ для очистки; нерѣдко съ значительнаго разстоянія, а, кромѣ того, въ горячее предпосѣвное время, когда наблюдается особенный спросъ на очистку зерна, сплошь и рядомъ привезшимъ зерно хозяевамъ приходится ожидать очереди втеченіе нѣсколькихъ дней. Эти чисто практическія затрудненія вліяютъ особенно вредно именно на демонстративное значеніе зерноочистительныхъ пунктовъ, такъ какъ примириться съ ними можетъ лишь

тотъ крестьянинъ, который уже твердо убѣжденъ въ полезности и необходимости очистки зерна, всякаго же сомнѣвающагося они, безъ сомнѣнія, склоняются къ тому, чтобы сѣять по старинѣ, не затрачивая времени и рабочей силы на мѣропріятіе, могущее, съ его точки зрѣнія, и не окупить этихъ затратъ.

Отъ этаго важнаго недостатка вполнѣ свободны мѣропріятія второго типа—передвижные обозы зерноочистительныхъ машинъ. Эти обозы состояются изъ набора всѣхъ нужныхъ для очистки и сортировки (а въ необходимыхъ случаяхъ и для протравливанія) зерна машинъ, и передвигаются изъ селенія въ селеніе по опредѣленному маршруту, оставаясь въ каждомъ пунктѣ столько времени, сколько это требуется по обстоятельствамъ дѣла. Само собою разумѣется, что населеніе соответствующихъ пунктовъ заранее готовится путемъ бесѣдъ, на которыхъ разъясняется значеніе и экономическая выгода очистки и сортировки зерна. Опытъ русскихъ земствъ съ полной наглядностью показываетъ, что зерноочистительные обозы выполняютъ задачи демонстративнаго характера несравненно лучше, чѣмъ постоянные зерноочистительные пункты, главная роль которыхъ чисто хозяйственная, обслуживаніе возможно большаго числа хозяевъ, что достигается снабженіемъ пунктовъ зерноочистительными машинами высокой производительности, непримѣнимыми въ обозахъ изъ за ихъ громоздкости. Въ конкретныхъ условіяхъ полеводства въ Грузіи, гдѣ засореніе хлѣбныхъ посѣвовъ доходитъ до ужасающихъ размѣровъ, оба эти типа зерноочистительныхъ операций должны обратить на себя исключительное вниманіе земствъ и въ возможно широкомъ ихъ развитіи слѣдуетъ видѣть одинъ изъ наиболѣе надежныхъ путей къ завоеванію агрономами довѣрія населенія.

Весьма важнымъ вопросомъ организаціи прокатныхъ и зерноочистительныхъ пунктовъ является вопросъ о руководствѣ ихъ работой. Конечно, въ тѣхъ случаяхъ, когда эти пункты приурочиваются къ агрономическому участку, они находятся подъ непосредственнымъ наблюденіемъ участковаго агронома. Однако, даже и въ этихъ случаяхъ не приходится думать, чтобы было возможно возложить на агронома что-либо, кромѣ общаго руководства и наблюденія, собственно же завѣдываніе пунктомъ, сопряженное съ веденіемъ записей, денежными расчетами, съ дачей детальныя разъясненія относительно обращенія съ выдаваемыми на прокатъ орудіями и т. п. требуетъ такъ много времени, что должно возлагаться на спеціальное лицо изъ числа низшаго агрономическаго персонала, вполнѣ подготовленное для данной дѣли. Порученіе завѣдыванія прокатными и зерноочи-

тельными пунктами и обозами сельскохозяйственнымъ старостамъ или мастерамъ представляется весьма цѣлесообразнымъ также и въ тѣхъ случаяхъ, когда эти мѣропріятія ведутся одновременно въ нѣсколькихъ пунктахъ агрономическаго участка, конечно, подъ общимъ контролемъ агронома. Въ нѣкоторыхъ случаяхъ, когда оборудованіе пункта состоитъ изъ немногихъ простѣйшихъ машинъ возможно также порученіе завѣдывать имъ какому-либо надежному лицу изъ среды мѣстныхъ жителей, хорошо ознакомленному съ работой машинъ и съ уходомъ за ними. Аналогичнымъ образомъ, когда пункты приурочиваются къ кооперативнымъ организациямъ, завѣдываніе ими можетъ поручаться лицамъ, не принадлежащимъ къ земской агрономической организаціи, но надлежащимъ образомъ подготовленнымъ къ этой несложной работѣ.

Вернемся теперь къ затронутому выше вопросу о роли кооперативовъ въ прокатныхъ и зерноочистительныхъ операціяхъ. Какъ уже упоминалось, среди русскихъ земствъ преобладаетъ мнѣніе, что роль земства въ этихъ операціяхъ должна сводиться лишь къ возможно болѣе планомѣрной и широкой демонстраціи, развитие же возможно болѣе густой сѣти пунктовъ, имѣющихъ чисто-хозяйственное значеніе — дѣло уже не земствъ, а различнаго рода кооперативовъ обладающихъ достаточными оборотными средствами для выполненія этой задачи и могущими поставить это дѣло на широкую ногу. Такъ это съ принципиальной точки зрѣнія, но не такъ обстоитъ дѣло практически, въ реальной обстановкѣ даннаго момента. Съ одной стороны многіе кооперативы заражены духомъ спекуляціи, а съ другой — молодыя земства крайне нуждаются въ источникахъ дохода и поэтому возможно, что земледѣльца болѣе гарантируетъ отъ спекулятивныхъ цѣнъ, которыя могутъ быть поставлены кооперативами за прокатъ машинъ и очистку зерна, и болѣе цѣлесообразна была бы организація широкихъ прокатныхъ и зерноочистительныхъ операцій самими земствами; при достаточно широкой постановкѣ этого дѣла оно могло бы дать значительный доходъ земской кассѣ, хотя, конечно, особенно стремиться къ этому не слѣдуетъ, такъ какъ, по общему принципу, агрономическія мѣропріятія земствъ, точно такъ же, какъ просвѣтительныя или врачебныя, не должны преслѣдовать цѣлей пополненія земской кассы, во избѣжаніе ихъ дискредитированія въ глазахъ населенія. Исходя изъ этого соображенія, русскія земства устанавливали плату за прокатъ машинъ и очистку зерна въ такихъ минимальныхъ цифрахъ, которыя только дали бы возможность окупить расходы по содержанію (но не оборудованію) пунктовъ и по

ремонту машинъ и орудій. Вопли установленный фактъ сосредоточенія въ деревнѣ Грузи въ настоящій моментъ значительныхъ количествъ денегъ съ одной стороны, и трудное финансовое положеніе земствъ съ другой—позволяютъ примѣнить нѣсколько иную точку зрѣнія, но на этотъ скользкій путь земства должны становиться съ большою осторожностію.

Б. Уваровъ.

Мѣстное самоуправленіе на югѣ Россіи.

1. „Проселочные ухабы“ россійской общественности. Интеллигенція и народъ. „Революціонныя художества“. Чего хочетъ деревня? 2. Губернаторское усмотрѣніе. Не „чисто крестьянское земство“. 3. Національная идея и буржуазная собственность—основа мощи „новой демократіи“. Голосъ „престарѣлыхъ демократовъ“. Резолюціи Союза Возраженій 4.—Общія задачи городскихъ управленій переходнаго момента. Либеральный дисконтъ и реакціонный басъ.

I.

„Нырая по ухабамъ распрей, трясется проселками русская общественность“—такъ, помнится, заканчивалась одна статья въ какой-то добровольческой газетѣ, посвященная итогамъ городскихъ выборовъ на Югѣ Россіи.

При этомъ подразумѣвалось не одно внѣшнее проявленіе „политическихъ страстей“, партійные счеты и т. д., но и глубокий внутренний кризисъ, переживаемый россійской общественностью, переуоцѣнка „завиральныхъ идей“ и твердой вѣры въ ихъ спасительное значеніе,—вся та „интеллигенщина съ социалистическимъ налетомъ“, которая была такъ обща всѣму русскому прогрессивному обществу въ дореволюціонныя времена.

У интеллигенціи, по мнѣнію бывшаго народника, Ив. Наживина, ставшаго вѣрнымъ рыцаремъ Доброволіи, въ значительной мѣрѣ измѣнилось отношеніе къ народу послѣ того, какъ она ближе присмотрѣлась къ его „революціоннымъ художествамъ“. Въ Москвѣ, уже въ послѣдніе дни Временнаго Правительства, былъ съѣздъ земскихъ врачей. И новыя рѣчи мы услышали на немъ, пишетъ тотъ же авторъ: Довольно благотворительности!.. говорили врачи.—Разъ фунтъ хлѣба намъ стоитъ теперь 5 р., разъ за подметки меньшей братъ требуетъ съ насъ 100 цѣдковыхъ, то и ты мнѣ, милый чело-вѣкъ, плати за мой трудъ полностью... За 1200 въ годъ я ужъ тебѣ больше не слуга... и т. д. въ такомъ же родѣ.

При такомъ настроеніи, продолжаетъ Ив. Наживинъ, едва ли можно рассчитывать очень на трудъ интеллигенціи въ новомъ, чисто крестьянскомъ земствѣ. Если даже она туда и пойдетъ, то будетъ требовать отъ добрыхъ поселянъ соотвѣтственнаго вознагражденія за свой трудъ, тѣмъ на этотъ счетъ, какъ всѣмъ извѣстно, туги и всегда предпочтутъ закрыть школу или больницу, чѣмъ прибавить своимъ радѣтелямъ на дороговизну. И будетъ вражда, и будутъ постоянные конфликты.

Какой же выводъ изъ всего этого? задаетъ самъ себѣ вопросъ цитируемый мною авторъ. И отвѣчаетъ: Прежде всего тотъ, чтобы не торопиться, не увлекаться самоуправленіемъ. Деревня опредѣленно сыта отъ всѣхъ этихъ революціонныхъ опытовъ надъ ней и опредѣленно хочетъ чего-нибудь „похозяйственнѣй“. Разъ навсегда по отношенію къ деревнѣ мы должны запомнить, что ничто ей такъ не чуждо, какъ наши возвышенные лозунги и мірообъемлющія заботы...

Приведенныя сужденія Ив. Наживина не одиноки и не случайны, они чрезвычайно типичны для официальной общественности всего Юга Россіи, являясь общимъ достояніемъ всѣхъ добровольческихъ газетъ. Только у г. Наживина, какъ ренегата, эти мысли выражены съ особенной сочностью, и для его писаній о „преимуществахъ монархическаго строя“ передъ всякимъ прочимъ широко открыты страницы Южно-русскихъ газетъ.

II.

Такова російская общественность, призванная возрождать самоуправленія въ мѣстностяхъ, отвоеванныхъ у большевиковъ. Въ полномъ единеніи съ командующей властью, она приняла всѣ мѣры къ тому, чтобы въ деревнѣ не появилось „чисто крестьянское земство“, а въ городахъ—демократическія социалистическія думы. Деревнѣ она преподнесла ничто „похозяйственнѣй“—урядника и государственную стражу; въ городахъ торопилась занимать управскія мѣста по назначенію губернаторовъ и создавать максимумъ благоприятствующихъ условий для прохожденія въ думы „безпартійныхъ и дѣловыхъ фигуръ“, стоящихъ на платформѣ Единой Недѣлимой Россіи по рецепту Особаго Совѣщанія.

Разсужденія о томъ, что крестьяне, насчетъ мощны туги и всегда предпочтутъ скорѣе закрыть школу и больницу,—иллюстрируются такимъ сообщеніемъ о дѣятельности „возстановителей“ мѣстнаго самоуправления:

„Славяносербская уѣздная земская управа (не крестьянская) признала восстановление отдѣла вѣшкольнаго образованія несвоевременнымъ, какъ ввиду тяжелаго финансоваго положенія, такъ и вслѣдствіе того, что отдѣлъ этотъ, при существующихъ условіяхъ, не можетъ принести существенной пользы“.

Идеологическія предпосылки типа, указаннаго выше, къ существу задачъ мѣстнаго самоуправленія и формамъ его бытія, открывали широко дверь для административной опеки и ея указующаго перста въ дѣятельности органовъ самоуправления. Такъ, таврической губернаторъ отстраняетъ отъ должности геническаго городского голову Бурина и члена управы Андреева за неисполненіе требованій Добрарміи, севастопольскій градоначальникъ предписываетъ сложившимъ полномочіямъ членамъ севастопольской городской управы Емельянову, Гейдану, Ивженко и Пивоварову продолжать оставаться на своихъ постахъ подъ личную отвѣтственность; тотъ же таврической губернаторъ не утверждаетъ новыя ставки городскихъ служащихъ г. Симферополя и предлагаетъ управѣ предварительно сократить штаты служащихъ въ городскомъ самоуправленіи.

III.

Конечно, ошибочно было бы думать, что вся російская общественность на югѣ Россіи метаморфозировала въ сторону радикальной переоцѣнки своей былой вѣры, своего отношенія къ народу. Старая идеологія російской интеллигенціи еще жива. Объ этомъ мы знаемъ не по ея дѣламъ—ибо дѣйствовать демократической интеллигенціи начальство, въ тѣснѣйшемъ содѣзѣ съ интеллигенціей либеральной, очевидно не позволяетъ. Объ этомъ мы узнаемъ по признакамъ отрицательнымъ—по тому, что неумирающая часть демократической интеллигенціи постоянно беспокоила либерально-кадетскіе круги, и что публицисты изъ этихъ круговъ считали необходимымъ на страницахъ своихъ газетъ изъ номера въ номеръ насыпать могильные холмы надъ нею.—„На смѣну по книжному безплодной и ребячески разрушительной демократіи изъ глубины жизни вырастаетъ новая.. основывающаяся мощь на національной идеѣ и буржуазной собственности“—такъ писала кадетская „Свободная Рѣчь“ въ защиту домовладѣльцевъ, прошедшихъ въ екатеринодарскую думу.

Въ отвѣтъ на статью „Утра Юга“—органъ безобидныхъ народныхъ социалистовъ,—по поводу захвата городскихъ самоуправленій домовладѣльцами и городскими мѣщанами, та же „Св. Рѣчь“ пишетъ: „Въ новой Россіи, которая будетъ мужицкимъ царствомъ по

Медико-Санитарный Отдѣлъ Союза Городовъ сообщаетъ, что Центральной Бактеріологической Лабораторіей (Сергіевская № 4) получена изъ Парижа—Пастеровскаго Института *сыворотка противодифтерійная сыворотка* по 2500 единицъ въ каждомъ ампулѣ.

Сыворотка будетъ отпускаться больнымъ только по предписаніямъ врачей.

Нуждающіеся въ сывороткѣ обязуются предъявлять результаты изслѣдованій на дифтерію, произведенныхъ въ одной изъ лабораторій г. Тифлиса.

Очередная сессія Главнаго Комитета Союза Городовъ. 25 января открылись засѣданія Гл. Ком., которыя, вслѣдствіе широкаго развитія дѣятельности Союза Городовъ и массы накопившихся вопросовъ, приняли характеръ сессіи. Порядокъ дня, напечатанный въ № 3 нашего журнала, былъ по предложенію нѣкоторыхъ членовъ Комитета пополненъ вопросами:

1) объ автомобильномъ дѣлѣ, 2) объ организаціи санаторіи для муниципальных дѣятелей, 3) сообщеніемъ о фарфоровомъ заводѣ.

Первое засѣданіе было открыто краткимъ информационнымъ докладомъ предсѣдателя Комитета Н. З. Эліава о дѣятельности Союза Городовъ за послѣднее время. Н. З. Эліава указалъ прежде всего на достигнутое Союзомъ Городовъ соглашеніе съ Центр. Комитетомъ Союза Земствъ и Центральнымъ Союзомъ Кооперативовъ Грузіи по наиболее злободневному вопросу—продовольственному; далѣе предсѣд. сообщилъ, что благодаря усиліямъ президіума Главн. Комит., Закавказскій банкъ открылъ городамъ краткосрочный кредитъ; а отъ Итало-Кавказскаго банка получено принципиальное согласіе на открытіе кредита; и, наконецъ, Союзъ Городовъ постепенно вступаетъ на путь организаціи предпріятій на мѣстахъ совмѣстно съ городскими самоуправленіями.

Въ связи съ докладомъ Н. З. Эліава о переговорахъ между Исп. Б. Глав. Ком. и Земскимъ Центромъ, — возникли пренія по общему вопросу о взаимоотношеніяхъ обоихъ центровъ. А. Б. Кордзая предложилъ обсудить вопросъ принципиально объ объединеніи обоихъ союзовъ, причемъ И. К. Джапаридзе указалъ, что на мѣстахъ (напримѣръ въ Горійскомъ уѣздномъ земствѣ) это объединеніе мыслится въ видѣ единаго муниципальнаго центра.

По мнѣнію Исп. Бюро полное объединеніе въ настоящее время является въ интересахъ городовъ нецѣлесообразнымъ; къ объединенію должно итти постепенно, путемъ соглашенія по опредѣленнымъ

конкретнымъ цѣлямъ. Въ частности такое объединеніе возможно въ издательскомъ, продовольственномъ и медико-санитарномъ дѣлѣ.

По докладу д-ра Кикалишвили объ объединеніи медик.-санит. отд. Союзовъ Городовъ и Земствъ признана желательность этого объединенія.

Резюмируя пренія по этому вопросу, предсѣдатель отмѣтилъ, что большинство ораторовъ высказалось въ пользу объединенія медико-санитарныхъ отдѣловъ, но при условіи, что земскій центръ внесетъ свою равноцѣнную лепту въ это дѣло, и что этотъ вопросъ, какъ связанный съ распоряженіемъ большимъ и цѣннымъ имуществомъ, можетъ быть окончательно рѣшенъ только лишь на съѣздѣ городовъ.

Объ нашемъ органѣ во время текущей сессіи Гл. Ком. пришлось дважды имѣть сужденіе—въ день открытія засѣданій 25 января и послѣ заявленія Земствъ, 1-го февраля.

25 января по докладу Редактора журнала А. С. Бритневой о совмѣстномъ съ Земскимъ Центромъ изданіи журнала „Городъ и Земство“ и указанію на дефицитность изданія, чл. Гл. Ком. Д. И. Каландарашвили сказалъ, что Союзъ Городовъ, если средства ему позволяютъ, не долженъ считаться съ дефицитностью изданія, какова бы она не была. Идеиное инструктированіе городовъ необходимо для городовъ и входитъ въ кругъ основныхъ задачъ Главнаго Комитета. Дефицитъ не долженъ никого пугать ибо изданіе, такого журнала немало способствуетъ поднятію престижа Союза Городовъ; благосостояніе же журнала можетъ быть поднято выпускомъ одной книжки въ мѣсяць вмѣсто двухъ. Этимъ можно будетъ улучшить содержаніе журнала, личнаго состава редакціи и поднять построчную плату.*)

Тифлисскій Городской Голова В. Г. Чхиквишвили предложилъ націонализировать журналъ, такъ какъ большинство читателей не знаютъ русскаго языка, русскія же статьи могутъ переводиться на грузинскій*). Чл. Гл. Ком. А. Р. Джаджанашвили предложилъ исключить русскую хронику. Возражая противъ націонализаціи журнала, предсѣдатель Гл. К. Н. З. Эліава и чл. Гл. К. Д. И. Каландарашвили и В. Н. Шарашанидзе указали на руководящее значеніе демократической Республики Грузіи, какъ наиболѣе культурнаго государства во всемъ Закавказьѣ и не демократическому муниципальному центру отказываться отъ такой роли; на области русскаго населенія, вовлеченіе коего въ сферу муниципальнаго строительства является въ интересахъ нашей государственности, на то, что пока

*) См. журналъ засѣданія Гл. Ком. Союза Городовъ Республики Грузіи отъ 25 января 1920 г.

у насъ больше подготовленныхъ русскихъ писателей и что национализація произойдетъ естественнымъ путемъ, когда воспитаются кадры опытныхъ муниципальных работниковъ земскихъ и городскихъ, а пока изданіе на двухъ языкахъ необходимо *)).

Постановили: „представленную смѣту и протоколь совѣщанія отъ 8-го декабря 1919 года по данному вопросу утвердить, признать желательнымъ 1) сдѣлать журналъ ежемѣсячнымъ въ объемѣ двухнедѣльника съ той же годовой подписной цѣной при цѣнѣ отдѣльнаго № въ 50 руб. и 2) исключить изъ русскаго отдѣла хронику“. 31 января на имя редакціи поступило слѣдующее заявленіе отъ Комитета земствъ за подписью М. Цеквашвили и Д. Суліашвили.

„Въ редакцію журнала „Городъ и Земство“.

Симъ сообщаемъ, что согласно постановленія членовъ Комитета и представителей земствъ отъ 26—28 января с. г. рѣшено издавать самостоятельно земскій журналъ подъ названіемъ „Эроба“. Наше участіе въ изданіи журнала „Городъ и Земство“ прекращается. Просимъ прислать расчетъ расходовъ по сегодняшній день“.

Гл. Ком., обсудивъ заявленіе, постановилъ: изданіе не прекращать, сохранить то, же содержаніе:

По вопросу объ учрежденіи Коммунальнаго банка былъ приглашенъ рядъ специалистовъ, изъ которыхъ въ засѣданіи приняли участіе тов. м-ра финансовъ проф. С. А. Аваліани, членъ Учр. Собранія Д. Топуридзе, Ю. М. Пагава, М. И. Арианъ и П. І. Тумановъ.

По заслушаніи краткаго доклада члена К-та Джаджанашвили объ исторіи вопроса, председатель Главнаго К-та Н. З. Эліава изложилъ вкратцѣ тѣ соображенія, въ силу коихъ онъ лично не находитъ приемлемымъ организацію этого банка совмѣстно съ Земскимъ Центромъ. Кредитъ нуженъ всѣмъ и земствамъ, и городамъ, но вопросъ въ томъ, кто скорѣе его получитъ. Капиталь идетъ охотнѣе туда, гдѣ онъ болѣе обезпеченъ. Какое обезпеченіе могутъ представить земства? Кромѣ своихъ бюджетныхъ правъ—ничего. Между тѣмъ, города, помимо своихъ бюджетныхъ правъ, могутъ представить еще многомиллиардное имущественное обезпеченіе. Капиталь пойдетъ къ городамъ, а отсюда выводъ, что организовать банкъ надлежитъ Союзу Городовъ. Земство можно привлечь послѣ, когда банкъ будетъ организованъ, будутъ найдены капиталы. Да земствамъ и нѣтъ особой нужды въ организаціи такого банка, такъ какъ

*) См. журналъ засѣданія Гл. Ком. Союза Городовъ Республикы Грузин отъ 25 января 1920 г.

имѣющіеся въ Республикѣ 2 земельныхъ банка М-ствомъ Фин. предложено объединить, въ цѣляхъ оказанія меліоративнаго кредита. О привлеченіи сейчасъ кооперативовъ говорить не приходится; ихъ привлеченіе никакого плюса не дастъ.

Въ заключеніе Н. З. Эліава высказался за необходимость переговорить съ земцами, чтобы они повременили съ открытіемъ своего банка.

Съ обширнымъ докладомъ выступилъ проф. Авалиани, содержаніе этого доклада развито въ статьѣ: „Коммунальный кредитъ“ въ этомъ же № нашего журнала.

М. И. Аріанъ сказалъ, что коммунальный банкъ не можетъ быть организованъ съ заранѣе опредѣленнымъ складочнымъ капиталомъ. Задача банка—городское и земское благоустройство. Средства нужны большія. Вѣрнѣйшій путь полученія ихъ—постепенный выпускъ въ размѣрѣ назрѣвшей потребности закладныхъ листовъ, обеспеченныхъ имуществомъ городовъ и земствъ, съ ежегоднымъ погашеніемъ обязательствъ, на отягчая бюджета города или земства.

Банкъ долженъ состоять изъ двухъ отдѣленій, эмиссионнаго, дѣйствующаго на началахъ, сходныхъ съ основаніемъ ипотечныхъ банковъ, и инженерно-строительнаго, выполняющаго строительныя задания по благоустройству городовъ и земствъ. Коммунальный банкъ не коммерческое предприятие и не стремится къ полученію дивидендовъ.

Членъ Учред. Собр. Д. Топуридзе замѣтилъ, что организовать коммунальный банкъ совмѣстно съ кооперативами нельзя. Если сейчасъ мѣстныя самоуправленія и кооперативы идутъ вмѣстѣ, то скоро ихъ пути разойдутся. Его нужно организовать совмѣстно съ земствами. У городовъ и земствъ много общаго, и это общее сблизитъ ихъ еще больше. Однако, несмотря на это, банкъ долженъ быть организованъ пока только городами. Это не значитъ, что земства не будутъ пользоваться его кредитомъ. Необходимыя для банка средства могутъ быть привлечены только путемъ займа на внѣшнемъ рынкѣ. Города для этого пользуются достаточнымъ довѣріемъ.

Ю. М. Пагава нашель, что къ предполагаемому банку предъявляются чрезмѣрныя требованія. Соединеніе краткосрочнаго и долгосрочнаго кредита неосуществимо, какъ показалъ опытъ Запада. Капиталъ можетъ быть привлеченъ только эмиссионными обязательствами, писанными въ иностранной валютѣ. Капиталъ долженъ притекать сюда главнымъ образомъ въ видѣ средствъ производства—машинъ, товаровъ и т. п.

П. И. Тумановъ, полагалъ, что банкъ долженъ быть организованъ совмѣстно городами и земствами, что онъ ни въ коемъ случаѣ не можетъ заниматься коммерціей, и всѣ средства должны быть направлены на чисто хозяйственныя потребности, какъ городовъ, такъ и земствъ; капиталъ же иностранный можетъ быть привлеченъ путемъ концессіи, съ правомъ выкупа.

За совмѣстное съ земствами открытіе банка высказался членъ К-та Д. И. Каландарашвили. Устранять земцевъ не слѣдуетъ, хотя бы по тому соображенію, что посредствомъ ихъ можетъ быть выкачанъ капиталъ изъ деревни.

Н. З. Эліава и членъ К-та тифлисскій город. голова В. Г. Чхиквишвили отстаивали необходимость организациі банка одними городами. Капиталъ внутренній ни подъ какимъ видомъ не вольется въ банкъ. На бонахъ банкъ строить также нельзя. Надежда только на заграничный капиталъ, а послѣдній охотѣе пойдетъ къ городамъ, чѣмъ даже къ государству.

Въ слѣдующемъ засѣданіи былъ заслушанъ докладъ Завѣд. Лѣснымъ отдѣломъ В. Г. Ардишвили о дѣятельности Лѣсного Отд. С. Г. Работа отдѣла заключалась главнымъ образомъ въ вывозѣ дровъ, заготовленныхъ министерствомъ земледѣлія и распределеніемъ ихъ между городами и учрежденіями республики. Дополнительно къ докладу Предс. Гл. К. Н. З. Эліава сообщилъ, что Т-во „Лѣсныя Концессіи С. Г. Р. Г.“ предполагаетъ совмѣстно съ г. Поти эксплуатировать лѣсопильный заводъ. Въ связи съ обсужденіемъ доклада Лѣс. Отд. выдѣлились вопросы, подлежащіе разрѣшенію Глав. Ком.: 1) Ввести ли земство въ т-во и въ какой долѣ? 2) Предоставить ли имъ участвовать въ работахъ Лѣсного Отд.? 3) Эксплуатировать ли совмѣстно съ ними только будущія концессіи? Провентилировавъ всѣ эти вопросы, комитетъ постановилъ: „Признать объединеніе обоихъ центровъ (Союза Городовъ и Союза Земствъ) возможнымъ при условіи, что всѣ концессіи, какъ будущія, такъ и нынѣ каждому въ отдѣльности предоставленныя, будутъ переданы въ распоряженіе объединеннаго органа; Лѣсной Отдѣлъ Согора сохранить за Союзомъ Городовъ“.

Слѣдующимъ большимъ вопросомъ, разработаннымъ въ текущую сессію Гл. К. былъ продовольственный. Напомнивъ, что вопросъ этотъ возникъ въ связи съ вопросомъ объ имуществѣ центральнаго продовольств. совѣта, Пред. Гл. Ком. указалъ, что имущество это уже передано Союзу Земствъ, что противорѣчитъ постановленію совѣщанія Иск. Б. и Президіума земствъ. Тѣмъ не менѣе состоялось

соглашеніе съ земцами и кооперативами о созданіи особаго органа по продовольственному дѣлу, который работаетъ при министерствѣ снабженія. Въ него входятъ по 2 представителя отъ Согора, Земсоюза, Центр. Союза Кооперативовъ и одинъ отъ Тифл. город. самоуправленія. Назначеніе этого органа участвовать въ распредѣленіи и заготовкѣ преимущественно внутренней. Съ мин-вомъ снабженія пока отношенія общественныхъ организацій не вполне налажены, но шероховатости устранимы.

Чл. Гл. Ком. Н. И. Фалилѣевъ указалъ, что для закупокъ имѣетъ исключительное значеніе распоряженіе валютнымъ товаромъ, между тѣмъ общ. организаціи не имѣютъ ни этихъ товаровъ, ни права вывоза. До образованія министерства снабженія не было нужды въ закупкахъ, такъ какъ склады Союза Городовъ были заполнены товарами главнаго управленія по снабженію. Закупалось только отсутствовавшее на складахъ, не встрѣчая препятствій своей дѣятельности со стороны Гл. Упр. по снабженію. Съ образованіемъ Мин-ва Снаб. общественныя организаціи работаютъ въ темную, не знаютъ, что закупается министерствомъ, въ какомъ количествѣ и по какой цѣнѣ; это и заставило общественныя организаціи объединиться въ дѣлѣ закупокъ. Что же касается вопроса о распредѣленіи, то желательно, чтобы органъ при министерствѣ снабженія изъ представителей тѣхъ же организацій, который допущенъ къ участию во внутреннихъ заготовкахъ, былъ бы допущенъ къ участию и во внѣшнихъ заготовкахъ. Находя, что поднятый вопросъ во всей широтѣ можетъ быть обсужденъ лишь въ присутствіи министра снабженія и заинтересованныхъ организацій, Пред. Гл. К. предложилъ перенести засѣданіе на слѣдующій день въ присутствіи упомянутыхъ лицъ.

29 января состоялось совѣщаніе Гл. Ком. съ Министромъ Снабженія и представителемъ Земсоюза, Цен. С. кооперативовъ и Тифл. Гор. Самоупр. Открывъ совѣщаніе, предсѣд. Гл. Ком. Н. З. Эліава указалъ на необходимость установленія тѣснаго сотрудничества между министерствомъ и общественными организаціями. Въ отношеніяхъ между Мин. Снаб. и общ. орг. въ настоящее время замѣчены нѣкоторые шероховатости. Они должны быть устранены, при условіи предоставленія общественнымъ организаціямъ большаго простора въ ихъ товарныхъ операціяхъ и вообще устраненія тѣхъ стѣсненій, которыя они сейчасъ испытываютъ.

Предсѣд. Озургетской Улзд. Земской Управы Чантуришвили, замѣтилъ, что вопросъ этотъ обсуждался и въ совѣщаніи Комитета Союза Земствъ и представителей съ мѣсть, которое съ одной сто-

роны, въ видахъ устраненія испытываемыхъ всѣми стѣсненій въ заготовкахъ, намѣтило порядокъ вывоза: монопольныхъ только государствомъ, валютныхъ—самоуправленіями, а прочихъ всѣми желающими, а съ другой—опредѣлило порядокъ распределенія заготавливаемыхъ Министерствомъ Снабженія товаровъ черезъ Центры земствъ и городовъ. Предсѣд. Гл. К. С. Г. Н. З. Эліава, вполнѣ присоединяясь къ означенной резолюціи, полагалъ необходимымъ въ интересахъ дѣла, дополнить таковую поправкою о допущеніи къ участию въ распределеніи и Союза Кооперативовъ, что вызвало оживленный обмѣнъ мнѣній. Тов. Предс. Правленія Центр. Союза Кооперативовъ Цулукидзе замѣтилъ, что всѣ общественныя организаціи сходятся въ одномъ—Правительство въ дѣлѣ снабженія должно опираться на общ. организаціи, оставивъ за Министерствомъ Снабженія общее руководство и контроль въ центрѣ, но отнюдь не на мѣстахъ. Установленіе контроля на мѣстахъ—показатель недовѣрія къ обществ. организаціямъ, которыя на мѣстахъ должны лишь выполнять волю Министерства Снабженія.

Членъ Гл. К. Согора В. Н. Шарашенидзе сказалъ, что по его крайнему убѣжденію, продовольствіе населенія должно быть дѣломъ самоуправленій, отнюдь не Министерствъ, ибо занятіе торговлей несвойственно Министерствамъ. Кто лучше городовъ и земствъ знаетъ нужду на мѣстѣ, количество запасовъ и цѣнъ на продукты? Присутствіе на мѣстахъ многихъ агентовъ для закупочныхъ операцій лишь вдыхаетъ цѣны и создаетъ волокиту. Въ продовольственномъ дѣлѣ нужна быстрота дѣйствій, единая воля, полная самостоятельность. Поэтому необходимо образовать свой совѣтъ.

Министръ Снабженія Г. П. Эрадзе, находя, что основная причина бывшихъ недоразумѣній и шереховатостей заключается въ общемъ экономическомъ состояніи страны, заявилъ, что сотрудничество съ общественными организаціями является необходимымъ, для достиженія въ области продовольствія, максимума того, что представляется возможнымъ. Возможно, что мы виноваты, но это происходило отъ того, что мы находимся въ періодѣ организаціи, возможно, что были ошибки и мы ихъ не будемъ отрицать. Раздѣляя точку зрѣнія Союза Городовъ объ участіи кооперативовъ, формулированную его Предсѣд. Н. З. Эліавой, Министръ Снабженія находилъ, что кооперативы, какъ организаціи съ громаднымъ опытомъ, должны быть привлечены къ дѣлу. Министерство не желаетъ имѣть своего собственнаго аппарата, считая таковымъ общественныя организаціи. По возбужденному Пред. Кож. Н. З. Эліавой во-

просу о кредитахъ городамъ, Министръ Снабженія сообщилъ, что въ настоящее время Министерство перестало оказывать кредитъ самоуправленіямъ, ибо такая практика отражалась на кассѣ, но тѣмъ не менѣе этотъ вопросъ будетъ поставленъ передъ Министерствомъ Внутреннихъ Дѣлъ, которое и испроситъ необходимый для этого кредитъ.

Чл. Тифл. Город. Управы К. А. Паниевъ, указавъ на неправильную, стѣсняющую закупочную дѣятельность общественныхъ организацій, политику Министерства Снабженія, стремящуюся къ централизациі, считаетъ необходимымъ предоставить общ. организаціямъ, какъ право участія въ распредѣленіи во внутреннихъ заготовкахъ, такъ и во внѣшнихъ заготовкахъ.

Выслушавъ объясненія Министра Снабженія, совѣщаніе высказало пожеланіе, чтобы организованный при Министерствѣ совѣщательный органъ по возможности скорѣе приступилъ къ работѣ.

Въ засѣданіи Ком. отъ 30 января обсуждался вопросъ объ общемъ съ земцами продовольственномъ органѣ, въ связи съ имуществомъ Центрального Продовольственнаго Совѣта и о взаимоотношеніяхъ Министерства Снабженія и общественныхъ организацій. Предсѣдатель Гл. К-та Н. З. Элиава заявилъ, что земцы, повидимому, совершенно оставили мысль о созданіи общаго съ ними продовольственного органа. Но это не мѣняетъ положенія. Имущество Центрального Продовольственнаго Совѣта составляетъ имущество государства; а потому на него имѣютъ равное право и города и земства. Союзу Городовъ надлежитъ истребовать свою долю.

По свѣдѣніямъ завѣд. лѣснымъ отдѣломъ В. І. Ардашвили, стоимость имущества Центрального Продовольственнаго Совѣта въ настоящее время выражается приблизительно въ 100.000.000 руб.

Послѣ общаго мнѣнія было постановлено: одобрить постановленіе совѣщанія Исп. Б. и президіума Комитета Союза Земствъ отъ 8 декабря 1919 г. и поручить Исполнительному Бюро вступить въ переговоры съ земскимъ центромъ для проведенія его въ жизнь, а если послѣдній откажется, то войти съ представленіемъ въ Правительство о выдѣлѣ Союзу Городовъ определенной части изъ имущества Центрального Продовольственнаго Совѣта на ту же цѣль.

По докладу главнаго инженера Булгакова о переоцѣнкѣ технического имущества, Главный Комитетъ постановилъ: 1) Отпускъ техническихъ матеріаловъ производить по среднимъ цѣнамъ, исходя изъ послѣдней покупки. 2) Городамъ, не успѣвшимъ выбрать предназначенные имъ изъ Пондоевскаго имущества техническіе матеріа-

ны, предоставить истребовать таковыя въ мѣсячный срокъ, съ надбавкой къ прежней цѣнѣ: 200% на стекло, 100% на остальные материалы и съ открытіемъ кредита имъ въ этихъ предѣлахъ. Затѣмъ Глав. Ком. утверждены постановленія Исп. Б. объ ассигнованіи 25.000 руб. Тифлисскому Народному Университету, 25.000 руб. народнымъ университетамъ провинціальныхъ городовъ; ассигнованіе редакціи „Театръ и Жизнь“ въ лицѣ редактора Имедашвили 5.000 р.

Въ засѣданіяхъ Комитета отъ 31 января и 1 февраля обсуждалась смѣта на 1919 годъ, которая въ маѣ мѣсяцѣ текущаго года была предложена къ исполненію Исп. Б. Смѣта разсматривалась по каждому учрежденію въ отдѣльности и была утверждена. Вопросъ объ организаціи санаторія для муниципальныхъ дѣятелей постановлено передать для разработки Исп. Б.

Во время преній по продовольственному вопросу Чл. Ком. Г. Е. Мурванидзе былъ выдвинутъ вопросъ оправовыхъ отношеніяхъ городовъ и земствъ, каковой вопросъ и стать предметомъ обсужденія въ засѣданіи отъ 1 февраля.

Г. Е. Мурванидзе замѣтилъ, что этотъ вопросъ имъ былъ выдвинутъ въ силу того ненормальнаго положенія, которое создалось на мѣстахъ, когда земская управа простираетъ свои права на городскую милицію и вообще въ защиту отъ нарушенія правъ городовъ.

Гов. Министра Внутрен. Дѣлъ Чичинадзе, отиѣтивъ отсутствіе ясности во взаимоотношеніяхъ мелкихъ городовъ и уѣздныхъ земствъ, сообщилъ, что въ настоящее время Министерство Внут. Д. занято разработкой соответствующаго законопроекта.

Предсѣдатель Комитета Н. З. Эліава, резюмируя пренія, замѣтилъ, что слѣдуетъ посоветовать городамъ не допускать нарушенія предоставленныхъ имъ правъ.

Городскіе финансы.

Переоцѣнка имущества. Въ доходномъ бюджетѣ нашихъ городовъ оцѣночный сборъ въ мирное время игралъ крупную роль; въ частности въ доходномъ бюджетѣ г. Тифлиса оцѣночный сборъ составлялъ 32%, т. е. $\frac{1}{3}$ всего дохода. Тифлисъ получалъ отъ домовладѣльцевъ, а въ Эривани—цѣлыхъ 55%. Чѣмъ провинціальнѣе городъ, чѣмъ слабѣе развиты муниципальные предпріятія, тѣмъ болѣе видное мѣсто занимаетъ въ бюджетѣ переоцѣнка недвижимостей. Переоцѣнка городскихъ имущества является очереднымъ вопросомъ большой важности, требующимъ своего разрѣшенія.

Вопросъ о переоцѣнкѣ городскихъ имуществъ былъ поднятъ въ *Сухумской городской думѣ* уже нѣсколько мѣсяцевъ тому назадъ. Выяснялся лишь принципъ обложенія: по доходности или по стоимости имущества. Принято рѣшеніе производить смѣшанное обложеніе. Производство переоцѣнки поручено оцѣночной комиссіи.

Въ *Очамчири* всѣ имущества, подлежащія обложенію въ пользу города въ 1920 году оцѣнены въ 17,229,550 руб., чистая доходность ихъ опредѣлена въ 1,902,830 руб. 10% обложенія съ имуществовъ приносящихъ доходъ и 1% съ пустопорожнихъ участковъ и имуществъ бездоходныхъ исчислена Комиссіей въ 215,913 руб.

Попудный сборъ. Министерство внутреннихъ дѣлъ предложило городскому самоуправленію гор. *Редутъ-Калѣ* упразднить введенный самоуправленіемъ незаконный попудный сборъ (по 1 руб.) съ продовольственныхъ грузовъ, провозимыхъ транзитомъ черезъ этотъ городъ изъ зугдидскаго и самурзаканскаго районовъ.

Какъ извѣстно, попудный сборъ обыкновенно взимается съ грузовъ ввозимыхъ или вывозимыхъ изъ города. Являясь цѣлевымъ налогомъ, доходы отъ попуднаго сбора предназначаются для замощенія и ремонта городскихъ улицъ, которыя приходятъ въ плохое состояніе въ связи съ движеніемъ по нимъ грузовъ**).

Взимать же этотъ сборъ съ транзитныхъ грузовъ—нѣтъ законныхъ основаній.

Въ *Очамчири* по докладу городского головы В. Г. Жоржоліани думой принятъ попудный сборъ съ привозимыхъ и вывозимыхъ моремъ и по транзиту товаровъ по утвержденной думой ставкамъ.

Арендная плата и порядокъ пользованія участками городской земли, нарѣзанной въ 1907—1908 годахъ, разрѣшены думой слѣдующимъ образомъ. Постановлено: 1) Взыскать дополнительную посаженную плату отъ 75 коп. до 1 р. за квадратную сажень съ лицъ, кои ранѣе внесли полностью посаженную плату, огородили, окультивировали и застроили участки. Лица, кои, хотя и внесли посаженную плату полностью, но не окультивировали и не застроили участковъ, считаются потерявшими на нихъ праро. 2) Довзыскать дополнительную посаженную плату отъ 1 р. до 5 р. за квадратную сажень съ лицъ, кои окультивировали и застроили участки, но посаженную плату сполна не внесли. 4) Лицамъ, кои окультивировали и огородили участки, но не застроили ихъ и посаженной платы

*) См. В. Мамоновъ. Попудный сборъ. „Кавк. Гор.“ № 9—10 за 1919 г.

не внесли, постановлено: для застройки дать два года со дня объявленія въ газетахъ и довыскать съ нихъ дополнительную посаженную плату отъ 1 руб. до 5 р. за квадратную сажень. 5) Лица, кои часть посаженной платы внесли, но обязательствъ расчистки, застройки и окультивированіи не выполнили, постановлено считать потерявшими право на участки. 6) Срокъ для взноса дополнительной платы всеѣмъ дается шестимѣсячный со дня объявленія въ газетахъ. 7) Лица, кои не исполняютъ вышепоименованныхъ требованій въ опредѣленные думой сроки будутъ считаться потерявшими право на участки. и участки, находящіяся въ ихъ пользованіи, будутъ подлежать отобранію. По докладу завѣдывающаго земельнымъ отдѣломъ относительно участковъ, остающихся за городомъ, думой высказано пожеланіе, чтобы свободные участки были розданы бѣднымъ жителямъ города на льготныхъ основаніяхъ.

Думой утверждена дополнительная смѣта на текущій годъ. Приходъ исчисленъ управой въ 1.028.400р. и расходъ въ 1.027.976 руб. 66 коп.

Промысловый налогъ. 26 января состоялось собраніе членовъ союза тифлисскихъ клубовъ для раскладки, по предложенію городской управы, между клубами промысловаго налога въ суммѣ 1.200.000 руб. Собраніе произвело раскладку между 17 тифлисскими клубами. Наивысшее обложеніе выразилось въ суммѣ 200.000 руб.; наименьшее—въ суммѣ 20.000 руб.

Городской санитарный налогъ. Общее собраніе тифл. врачей постановило слѣдующій съ врачей городской санитарный налогъ, исчисленный по 2,000 р. на врача, разложить на всеѣхъ практикующихъ врачей пропорціонально заработку каждаго съ освобожденіемъ отъ налога врачей, заработокъ которыхъ не превышаетъ тысячи р. Для раскладки избрана коммиссія.

Заемъ. Правительство опредѣлило срокъ займа Ланчхутскому городскому самоуправленію въ 5 лѣтъ и постановило признать заемъ безпроцентнымъ подъ условіемъ, что суммы будутъ расходоваться подъ контролемъ министра земледѣлія.

Ходатайство объ отсрочкѣ взиманія санитарнаго налога. Армянскій національный совѣтъ возбудилъ передъ Мин. Вн. Д. ходатайство объ отсрочкѣ взиманія въ Шулаверахъ санитарнаго налога.

Народное образованіе.

Школьное дѣло въ Тифлисѣ. Завѣдующій школьнымъ отд. Тифлисской город. Управы Г. Г. Коніевъ, въ бесѣдѣ съ сотрудникомъ газеты „Борьба“, подвелъ итоги работы Тифлискаго городского самоуправления въ области народнаго образованія.

Излишне говорить, въ какихъ ненормальныхъ условіяхъ велась работа управы въ области народнаго образованія въ революціонные годы. Общая первая политическая атмосфера, волны бѣженцевъ, которымъ приходилось уступать школьныя помѣщенія, перерывы и ненормальное теченіе занятій, то въ виду движенія черезъ Тифлисъ деморализованныхъ частей Кавказской арміи, то въ виду грозящаго нашествія турокъ, финансовый кризисъ, переживаемый городомъ, дороговизна, терзающая населеніе—все это не могло не затруднять въ огромной степени просвѣтительной работы управы. Однако работа сдѣлана большая.

Демократическая управа въ августѣ 1917 года приняла отъ старой управы 35 школъ съ 156 отдѣленіями. Теперь въ вѣдѣніи школьнаго отдѣла находится 82 школы съ 382 отдѣленіями; изъ нихъ отдѣломъ было принято 57 отделеній министерскихъ и церковно-приходскихъ школъ и 116 отдѣленій открыто вновь. На сколько значителенъ этотъ ростъ числа школъ можно судить изъ слѣдующаго ряда цифръ.

Въ 1908 году было въ Тифлисѣ всего 102 школьныхъ отдѣленія, въ 1909 г. было открыто одно (1) въ 1910—6, 1911—4, 1912—4, 1913—7, 1914—5, 1915—11—8,5%, 1916—13—9,3%. Въ семнадцатомъ году было открыто 19 отдѣленій (12,55%); въ 1918—33—19%, въ 1919 г. 64 отд., т. е. свыше 30% числа существующихъ въ городѣ школъ.

По національностямъ школы при старомъ дореволюціонномъ городскомъ самоуправленіи были распределены слѣдующимъ образомъ: грузинскихъ 10 (48 отдѣленій), армянскихъ 10 (56 отдѣленій), русскихъ 12 (43 отдѣленія), мусульманскихъ 1 (5 отдѣленій), осетинскихъ 1 (4 отдѣленія) и одна школа смѣшанная съ 4-мя отдѣленіями.

Теперь по національностямъ школы распределяются слѣдующимъ образомъ: грузинскихъ 24 (120 отдѣленій), армянскихъ 18 (99 отдѣленій), русскихъ 23 (86 отд.), мусульманскихъ 2 (11 отд.), осетинская 1 (4 отд.); принято въ свое вѣдѣніе городомъ 1 нѣмецкая школа (4 отд.) и одна польская (4 отд.); открыты вновь греческая (4 отд. и ассирійская (2 отдѣленія).

Такимъ образомъ, число русскихъ и армянскихъ отдѣленій увеличилось въ 2 раза, грузинскихъ почти въ 3 раза.

Характерно, что никакой искусственной націонализаціи въ данномъ случаѣ не было. Школы открывались по мѣрѣ того, какъ чувствовалась въ нихъ потребность. Ни одинъ ребенокъ, желающій учиться, не остался за бортомъ школы. Такимъ образомъ, въ городѣ введено уже всеобщее (хотя еще не обязательное) обученіе на родномъ языкѣ; и большой ростъ грузинскихъ школъ объясняется преимущественно увеличеніемъ грузинскаго населенія города.

Кромѣ начальныхъ училищъ, въ вѣдѣніи города находятся теперь 5 высшихъ начальныхъ училищъ съ 30 классами, 4 профессиональныхъ школы съ 17 отдѣленіями и 1 ремесленная школа съ 6 классами.

Заканчивая освѣщеніе вопроса о количественномъ ростѣ школъ, приходится упомянуть о тѣсно связанномъ съ нимъ вопросѣ о школьныхъ помѣщеніяхъ.

Демократическая управа поставила себѣ задачей довести школьныя помѣщенія до состоянія дѣйствительно отвѣчающаго нуждамъ школы. Надо сказать, что раньше нѣкоторые школьныя зданія (особенно помѣщенія министерскихъ и приходскихъ школъ) находились въ ужасномъ состояніи. Въ виду трудности достать подходящія школьныя помѣщенія, управѣ пришлось воспользоваться своимъ правомъ реквизиціи—было реквизировано для школъ 16 домовъ. Въ настоящее время помѣщенія школъ можно считать вполне удовлетворительными.

Переходя отъ количественнаго роста школъ къ качественному содержанию преподаванія, приходится отмѣтить прежде всего, что теперь въ городѣ проведена полная школьная націонализація.

До 906 года все преподаваніе велось на грузинскомъ языкѣ. Послѣ 906 года дѣти были разбиты по національному принципу, но преподаваніе на родномъ языкѣ велось только первые полтора года. Во вторую половину второго года обученія вводились лексические уроки русскаго языка. А 3 и 4 годы обученіе велось исключительно на русскомъ языкѣ. Въ министерскихъ и приходскихъ школахъ преподаваніе велось съ начала до конца на русскомъ языкѣ и дѣти не были сгруппированы по національностямъ.

Въ настоящее время преподаваніе во всѣхъ школахъ ведется на родномъ языкѣ учащагося со дня его поступленія въ школу вплоть до ея окончанія.

Затѣмъ были разработаны вновь программы преподаванія въ школахъ. Работа эта велась въ продолженіи почти двухъ лѣтъ. Программы разрабатывались специальной комиссіей учащихся. Теперь работа эта закончена: въ школахъ всюду введены новыя программы. Одновременно съ введеніемъ новыхъ программъ въ школахъ введены и новые предметы преподаванія: рисованіе, ручной трудъ, природовѣдѣніе и родоповѣдѣніе. На ручной трудъ обращено школьнымъ отдѣломъ особое вниманіе; такъ какъ городскія школы перестраивались по принципу трудовой школы.

Среди школьныхъ дней четверги посвящены не обычному преподаванію, а экскурсіямъ чтеніямъ, бесѣдамъ. Такимъ образомъ, въ школьное преподаваніе внесенъ элементъ и совершенно свободного, не связаннаго программами творчества дѣтей и учащихся, и элементъ творческаго отдыха отъ обычной школьной работы.

Для правильной постановки преподаванія, необходимомъ соотвѣтствующій уровень развитія учащихся.

На эту сторону дѣла обращено школьнымъ отдѣломъ особое вниманіе. Въ матеріальномъ отношеніи всѣ учащіе поставлены въ одинаковыя условія, въ то время какъ ранѣе, преподаватели пѣніи рисованія, руководѣлія находились въ худшемъ, по сравненію съ другими, положеніи.

Для того, чтобы преподавательскій персоналъ ствѣчалъ своему назначенію, школьнымъ отдѣломъ управы приняты слѣдующія мѣры:

Во первыхъ, очень строго производится пріемъ на службу въ городскія школы. Введенъ обязательный цензъ не меньше курса средне-учебнаго заведенія.

Съ каждымъ кандидатомъ на должность преподавателя ведутся руководителями школьнаго отдѣла предварительныя бесѣды, имѣющія цѣлью выяснить его „педагогическое міропониманіе“. Затѣмъ принимаются кандидаты на должность лишь послѣ пробнаго урока и разбора его представителями школьнаго отдѣла и комиссіи учащихся.

Но какой бы то ни было строгій пріемъ учителей на городскую службу не можетъ гарантировать самъ по себѣ соотвѣтствующей высоты преподаванія. И Управой ведется постоянная работа въ средѣ учащихся города. Завѣдываніе школами находится въ рукахъ завѣдывающаго школьнымъ отдѣломъ и трехъ инспекторовъ—инспектора грузинскихъ школъ, русскихъ и армянскихъ. Инспектора обязаны посѣщать уроки, давать указанія преподавателямъ, слѣдить за ихъ работой.

Кромѣ того, систематически устраиваются собранія учащихся, на которыхъ преимущественно инспекторами, а иногда и представителями учащихся читаются доклады на различныя педагогическія темы.

Для пополненія знаній учащихся организуются курсы—организованы курсы ручного труда и рисованія; организованы также курсы по природовѣдѣнію; на нихъ читаютъ лекціи и ведутъ практическія работы Сосновскій, Навашиинъ, Избашанъ и др. Предполагается организація ряда курсовъ по другимъ предметамъ и по методикѣ.

Реорганизовано школьнымъ отдѣломъ и врачно-сан. дѣло въ школахъ. Отдѣлена прежде всего врачебная часть отъ санитарной. Прежде было 6 врачей, соединяющихъ въ своей работѣ функции санитарнаго наблюденія съ лѣченіемъ дѣтей. Теперь имѣется 5 санитарныхъ врачей, которые слѣдятъ за школьными помѣщеніями съ точки зрѣнія ихъ приспособленности къ требованіямъ школьной гигиены, за здоровьемъ дѣтей, за чистотой и пр. и 6 врачей специально лѣчащихъ больныхъ школьниковъ.

Организованы 3 лѣчебницы для дѣтей—одна въ центрѣ, одна на Авлабарѣ, одна въ Кукійскомъ районѣ.

Вомъ договорѣ поправку о томъ, что законъ этотъ не распространяется на учрежденія Государственныя, Городскія и Земскія, тѣмъ самымъ всколыхнула массы муниципальных служащихъ, заставивъ ихъ искать защиты въ своей профессиональной организаціи. Исп. ком. удалось устроить, объединенныя засѣданія съ представителями амвайцевъ и земцевъ, Центр. Совѣта профес. союзовъ Грузіи и Секретариата Тифлисскаго Совѣта Союзовъ.—На этихъ совѣщаніяхъ приняты были проекты трудового договора въ редакціи Рабочей Комиссіи Учред. Собр., т. е. распространяющійся на всѣхъ трудящихся независимо отъ специальности и отъ мѣста работы. На обоихъ собраніяхъ рѣшено было обратиться къ защитѣ с.-д. фракціи Учред. собр. и выбрана для этой цѣли делегація отъ всѣхъ наименованныхъ организацій.

Исп. Комитетъ не остановило и то, что с.-д. фракція Учред. собр. стала на точку зрѣнія Юридической Комиссіи. Такъ, 7 декабря въ думскомъ залѣ созвано было фракціонное собраніе 23-хъ представителей профес. союзовъ г. Тифлиса. Оно явилось дѣйствитель-

дѣтскіе журналы. Министерство Народнаго Просвѣщенія предложило городскимъ самоуправленіямъ выписывать для своихъ школъ дѣтскіе журналы: „Накадули“ и „Джеджили“.

Въ Очемчири смѣта гимназій утверждена съ доходомъ въ 40.000 руб. и расходомъ въ 271.800 руб. Думой вынесено постановленіе возбудить ходатайство передъ Правительствомъ о принятіи половины

расходовъ по содержанию гимназіи за счетъ казны, а также просить Кодорское Земство принять часть упомянутыхъ расходовъ на себя.

Мѣропріятія городовъ.

Снятие памятниковъ. По докладу городского головы В. Чхиквишвили тифлисская городская дума въ засѣданіи своемъ отъ 26 января постановила убрать вовсе памятникъ кн. Воронцову, крестъ въ концѣ Ольгинской и сохранить ихъ въ музеѣ.

Дума постановила также ходатайствовать предъ пр-ствомъ о снятіи металлическихъ досокъ съ надписями съ передняго фасада „Храма славы“.

Принудительное отчужденіе. Правительство утвердило постановление Телавской городской думы о принудительномъ отчужденіи для ея нуждъ недвижимаго имущества „Кахетинскаго об-ва мелкаго кредита“ бывшаго Дедерева.

Эксплуатация городомъ казенныхъ дачъ. Коджорская городская управа возбуждаетъ ходатайство о передачѣ городскому само-

одинаковыя условія, въ то время какъ ранѣе, преподаватели пѣнія рисованія, рукодѣлія находились въ худшемъ, по сравненію съ другими, положеніи.

Для того, чтобы преподавательскій персоналъ стѣчалъ своему назначенію, школьнымъ отдѣломъ управы приняты слѣдующія мѣры:

Во первыхъ, очень строго производится пріемъ на службу въ городскія школы. Введенъ обязательный цензъ не меньше курса средне-учебнаго заведенія.

Съ каждымъ кандидатомъ на должность преподавателя ведутся руководителями школьнаго отдѣла предварительныя бесѣды, имѣющія цѣлью выяснить его „педагогическое міропониманіе“. Затѣмъ принимаются кандидаты на должность лишь послѣ пробнаго урока и разбора его представителями школьнаго отдѣла и комиссіи учащихся.

Но какой бы то ни было строгій пріемъ учителей на городскую службу не можетъ гарантировать самъ по себѣ соответствующей высоты преподаванія. И Управой ведется постоянная работа въ средѣ учащихся города. Завѣдываніе школами находится въ рукахъ

Городскіе служащіе.

Отъ Союза муниципальныхъ служащихъ и рабочихъ (объединенный Союзъ служащихъ Городского Самоуправленія и Союза Городовъ).

Объединеніе союзовъ служащихъ Городского Самоуправленія и Союза Городовъ—фактъ уже совершившійся. Объединеніе это про-

изошло на началахъ централизма; организація Союза Городовъ представляетъ собой часть цѣлаго т. е. отдѣлъ союза, пользующійся въ вопросахъ мѣстнаго характера, широкой автономіей. Общіе вопросы, затрагивающіе интересы всѣхъ членовъ Союза, независимо отъ того, у кого они служатъ—у Союза Городовъ, или Гор. Самоуправленія, разрѣшаются въ объединенномъ Исп. Ком. и Делегатскомъ Совѣтѣ. Къ такимъ вопросамъ относятся: культурно-просвѣтительная дѣятельность, заключеніе коллективнаго договора, объявленія забастовки и проч.

Есть надежда, что вскорѣ т. т. трамвайцы и земцы последуютъ примѣру Согорцевъ и примкнутъ къ общему объединенію, такъ какъ развернутая въ послѣдніе дни муниципальнымъ союзомъ кампанія за проведеніе закона, одинаго для всѣхъ трудящихся, приводитъ при участіи земскихъ и трамвайныхъ служащихъ.

Предстоящее въ скоромъ времени, обсужденіе въ Учредительномъ Собраніи закона о трудовомъ договорѣ съ поправками Юридической Комиссіи, заставило сознать необходимость объединенной работы.

Юридическая Комиссія Учред. Собр., введя въ проектъ о трудовомъ договорѣ поправку о томъ, что законъ этотъ не распространяется на учрежденія Государственныя, Городскія и Земскія, тѣмъ самымъ всколыхнула массы муниципальных служащихъ, заставивъ ихъ искать защиты въ своей профессиональной организаціи. Исп. Ком. удалось устроить объединенныя засѣданія съ представителями трамвайцевъ и земцевъ, Центр. Совѣта профес. союзовъ Грузіи и Секретаріата Тифлисскаго Совѣта Союзовъ.—На этихъ совѣщаніяхъ принятъ былъ проектъ трудового договора въ редакціи Рабочей Комиссіи Учред. Собр., т. е. распространяющійся на всѣхъ трудящихся, независимо отъ специальности и отъ мѣста работы. На обоихъ собраніяхъ рѣшено было обратиться къ защитѣ с.-д. фракціи Учред. Собр. и выбрана для этой цѣли делегация отъ всѣхъ поименованныхъ организацій.

Исп. Комитетъ не остановило и то, что с.-д. фракція Учред. Собр. стала на точку зрѣнія Юридической Комиссіи. Такъ, 7 декабря въ думскомъ залѣ созвано было фракціонное собраніе 23-хъ профессиональных союзовъ г. Тифлиса. Оно явилось дѣйствительнымъ выразителемъ классовыхъ интересовъ пролетаріата. Резолюція, принятая тамъ, выражаетъ свою солидарность съ союзомъ муниципальных служащихъ, признаетъ необходимость существованія единаго рабочаго законодательства, т. е. распространяющагося также и на государственныхъ, городскихъ и земскихъ служащихъ.

Было принято рѣшеніе перенести обсужденіе этого, всѣхъ волнующаго вопроса, въ профессиональные союзы и на партійную общерайонную конференцію.

Со своей стороны, Исп. Ком. 5-го марта созываетъ конференцію изъ представителей отъ служащихъ гор. самоуправленій и земствъ Грузіи.

2-мъ, не менѣе важнымъ въ принципиальномъ отношеніи вопросомъ, вокругъ котораго союзъ муниципальных служащихъ и рабочихъ развили максимумъ энергии, это — вопросъ о послѣдней прибавкѣ.

Постановленіе Тарифной Палаты о распространеніи 60% прибавки, также какъ и на всѣхъ остальныхъ, на государственныхъ, городскихъ и земскихъ служащихъ было опротестовано правительствомъ. Имъ положено было въ основу въ отношеніи послѣднихъ, принципъ обратной пропорціи, но такъ, что средняя прибавка выражалась въ суммѣ 40, 45%, а не 60%, какъ было установлено для остальныхъ служащихъ и рабочихъ г. Тифлиса и не съ 1 января, а съ 1 февраля. Гор. Дума утвердила эту ставку.

Не желая создавать прецедента въ будущемъ, Исп. Ком. не соглашался на выдѣленіе служащихъ — членовъ своего союза изъ общаго состава служащихъ и рабочихъ остальныхъ предприятий, на которыхъ Тарифная Палата свои дѣйствія распространить.

Засѣдавшій 7 декабря Делегатскій Совѣтъ Союза изъ представителей отъ служащихъ и рабочихъ городскихъ и Союза Городовъ вынесъ слѣдующую резолюцію:

„Делегатскій Совѣтъ утверждаетъ постановленіе Исполнительнаго Комитета отъ 2-го февраля 1920 г. о равной 60% прибавкѣ всѣмъ городскимъ служащимъ къ жалованью съ 1-го января и убѣдительно проситъ, чтобы этотъ шагъ съ сего числа въ теченіе одной недѣли былъ проведенъ въ жизнь“.

Въ результатъ вопросъ о прибавкѣ снова былъ пересмотрѣнъ Городской Думой 9-го февраля. Городская Дума постановила утвердить 60% прибавку для всѣхъ получающихъ окладъ не болѣе 3.000 руб. въ мѣсяць (т. е. это почти для всѣхъ) и въ среднемъ 3.800 руб. для получающихъ окладъ свыше 3.000 руб.

Разгрузка городовъ

Изъ разгрузкѣ гор. Тифлиса. 26 января Тифлисская Городская Дума обсуждала запросъ гл. Вачнадзе о результатахъ разгрузки г.

Тифлиса. Разъясненія по запросу далъ городской голова В. Чхиквишвили, который отмѣтилъ, что разгрузка не дала желательныхъ результатовъ. До 4 января участковыми комиссиями было вынесено всего 1900 постановленій о выселеніи, фактически же выселено 562 чел. Однако помимо принудительнаго выселенія, благодаря паникѣ, создавшейся въ первые дни разгрузки города, по мнѣнію городского головы добровольно оставили предѣлы республики многие изъ подлежащихъ выселенію.

Въ началѣ прекратился было притокъ иностранныхъ элементовъ, но въ последнее время вновь стали просачиваться въ Грузію бѣженцы, главнымъ образомъ съ Сѣв. Кавказа. Городской голова полагаетъ, что съ улучшеніемъ армяно-азербейджанскихъ отношеній оставленіе бѣженцами г. Тифлиса будетъ продолжаться.

Въ числѣ принудительно выселяемыхъ грузинъ очень мало, очень малый процентъ составляютъ также армяне и евреи.

Въ заключеніе авторъ запроса указалъ, что въ связи съ измѣнившимся политическимъ положеніемъ, въ настоящее время слѣдуетъ заботиться о томъ, чтобы не впускать болѣе сюда бѣженцевъ съ Сѣвера. Та масса бѣженцевъ, которая оттуда стремится къ Закавказью, цѣликомъ хлынетъ въ Тифлисъ. Къ недопущенію этого должны быть приняты экстренныя и радикальныя мѣры.

Управѣ было поставлено вопросъ: приняты ли мѣры въ усиленію охраны сѣверной границы Республики, дабы закрыть путь чужимъ элементамъ.

Разгрузка гор. Сухума. Не остался и Сухумъ чуждымъ злободневному вопросу о разгрузкѣ города. Управа выступила сперва съ принципиальнымъ заявленіемъ по этому вопросу, ссылаясь на переживаемый населеніемъ тяжелый продовольственный кризисъ и находясь въ городѣ массы лицъ, не имѣющихъ опредѣленныхъ занятій, городская управа, въ связи съ расположеніемъ Сухума въ прифронтной полосѣ, находила неотложнымъ проведеніе этой мѣры.

Дума поручила управѣ разработать подробный практический докладъ о разгрузкѣ города и внести его въ очередное засѣданіе.

Управа такъ и сдѣлала. Установивъ категорія лицъ, подлежащихъ выселенію, управа предложила предоставить всемъ лицамъ, подлежащимъ выселенію, добровольно выѣхать изъ Сухума въ теченіе двухъ недѣль. Кто не выѣдетъ въ срокъ — будетъ подвергнутъ штрафу въ пользу города въ размѣрѣ отъ 10 до 100 руб. за каждые просроченные сутки. Затѣмъ необходимо издать обязательное поста-

новленіе о воспрещеніи въѣзда въ Сухумъ всѣхъ лицъ, подлежащихъ выселенію, о чемъ опубликовать во всѣхъ газетахъ Грузіи и Батума, и прибывающихъ вопреки этому постановленію лицъ немедленно выселять изъ Сухума.

Далѣе было предложено думѣ возбудить ходатайство передъ правительствомъ Грузіи о предоставленіи еженедѣльно двухъ пароходовъ по маршруту Поти—Батумъ исключительно для выселяемыхъ.

Однако, на этотъ разъ предложеніе о разгрузкѣ города вызвало горячія возраженія. Гласный П. Л. Цецхладзе сказалъ въ своей рѣчи слѣдующее:

„Мы создадимъ много шума, увеличимъ количество своихъ враговъ, а на практикѣ ничего не достигнемъ. И тѣ лица, которыхъ желательно было бы выселить, останутся въ городѣ подъ различными предлогами. Кроме того, какъ мы практически проведемъ это въ жизнь? Посадимъ людей на пароходъ, и что будемъ съ ними дѣлать дальше? Въ Батумѣ не принимаютъ, въ Новороссійскъ на своемъ пароходѣ не повеземъ.“

Послѣ преній дума постановила: 1) запретить въѣздъ въ городъ лицамъ той категоріи, которая подлежитъ выселенію изъ Сухума; 2) поручить управѣ совмѣстно съ юридической Комиссіей и представителемъ Комиссаріата Абхазіи разработать проектъ обязательныхъ постановленій о разгрузкѣ города.

Б а т у м ъ.

Отсутствіе демократическихъ учреждений—правильно представленнаго городского самоуправления, продовольственныхъ организаций и съ другой стороны—осадное положеніе, наплывъ обезцѣненныхъ донскихъ денегъ обострило продовольственный вопросъ до кризиса, развившагося 12 января форменнымъ погромомъ противъ городского самоуправления и продовольственнаго комитета.

Убытки отъ погрома городской и продовольственной управъ огромны: однихъ стеколъ выбито на сумму свыше милліона рублей.

Въ городѣ появилось слѣдующее воззваніе:

„Грузинскому населенію гор. Батума.

Симъ доводится до свѣдѣнія всѣхъ грузинъ гор. Батума безъ различія вѣроисповѣданій, что происшедшія 12 января событія въ Батумѣ, выразившіяся въ разгромахъ городского самоуправления и лавокъ, не могутъ улучшить положеніе гражданъ и поведутъ къ напраснымъ жертвамъ.

Грузины, привыкшіе къ дисциплинѣ и культурнымъ проявленіямъ своихъ желаній, какъ не принимавшіе 12 января никакого участія въ погромахъ, приглашаются и впредь не поддаваться провокаціи и воздержаться отъ участія въ подобныхъ выступленіяхъ.

Консулъ республики Грузіи въ Батумѣ. Національные совѣты грузинъ-мусульманъ и грузинъ-христіанъ въ Батумѣ“.

Въ связи съ погромомъ ушелъ въ отставку М. Уриновскій, предсѣдатель продовольственной управы, единолично управлявшій всѣмъ дѣломъ управы до погрома. Теперь возобновляетъ свои дѣйствія полная управа.

Въ настоящее время хлѣбный кризисъ миновалъ; прибыла мука на адресъ англійскаго командованія и ожидается еще транспортъ съ юга Россіи въ адресъ продовольственной управы.

ЗЕМСКАЯ ЖИЗНЬ.

Комитетъ Союза Земствъ.

Совѣщаніе Комитета Союза Земствъ съ представителями съ мѣсть. 26 января открылось совѣщаніе Комитета Союза Земствъ съ представителями съ мѣсть. Обсужденію подлежали вопросы, связанные съ передачей продов. совѣта въ вѣдѣніе органовъ самоуправленія, проектъ положенія о земскомъ банкѣ, проектъ земскаго положенія, выборы исполнительнаго органа и текуція дѣла. Въ совѣщаніи приняли участіе представители земствъ и продовольственнаго совѣта.

На первомъ засѣданіи совѣщаніе заслушало докладъ предсѣд. продов. совѣта Согорашвили о дѣятельности совѣта, проводившаго за послѣднее время всѣ операціи только съ земствами и городами.

Совѣщаніе обсудило проектъ о созданіи при министерствѣ снабженія коллегіальнаго органа изъ представителей земствъ, городовъ и кооперативовъ для руководства распределеніемъ товаровъ. Нѣкоторые земства высказывались противъ участія кооперативовъ, указывая, что „Земство является единственными представителями населенія“ („Борьба“). По продовольственному вопросу принята слѣдующая резолюція:

„Совѣщаніе представителей уѣзднаго земства находитъ нужнымъ обратить вниманіе правительства на нашу экономическую политику и отмѣчаетъ, что экономическое положеніе страны крайне

тяжелое, что особенно чувствуется мѣстными самоуправленіями, какъ организаціями, близко стоящими къ народу.

Дабы выйти изъ этого ненормальнаго положенія, правительство помимо другихъ мѣропріятій должно обратить вниманіе на слѣдующее:

До сихъ поръ наша экономическая политика была, главнымъ образомъ, направлена къ наиболѣе интенсивному ввозу товаровъ въ страну. На ряду съ предметами первой необходимости мы ввозили и другіе предметы. Въ то же время единкомъ мало вниманія, удѣляли постановкѣ дѣла по вывозу товаровъ изъ нашей страны.

Та система полученія разрѣшенія на вывозъ всякаго рода товаровъ, которая существовала и существуетъ у насъ, ослабляетъ стремленіе, какъ самоуправленій, такъ и частныхъ предпринимателей къ заготовкѣ товаровъ на вывозъ за границу, а это оказываетъ отрицательное вліяніе на нашъ торговый балансъ, еще болѣе усложняетъ экономическое положеніе страны.

Совѣщаніе высказываетъ пожеланіе, чтобы Правительство обратило исключительное вниманіе на заготовку товара для вывоза. Надо облегчать вывозъ товаровъ и оказать государственную помощь пріобрѣтенію рынка для сбыта товаровъ. Въ виду этого необходимо опубликовать регламентацію товаровъ, вывозимыхъ только правительствомъ (регламентація товаровъ монопольныхъ) и товаровъ валютныхъ, на вывозъ которыхъ дается право только лишь самоуправленіямъ, чтобы вывозъ остальныхъ товаровъ былъ возможенъ безъ полученія на то разрѣшенія. Что же касается ввоза товаровъ, правительство должно воспретить ввозить предметы роскоши и негодныхъ товаровъ, которые ложатся тяжелымъ бременемъ на нашъ торговый балансъ. Необходимо, чтобы Министерство Снабженія, союзъ Земствъ и Союзъ Городовъ выработали планъ, который будетъ обязательнымъ при распределеніи товаровъ, ввозимыхъ правительствомъ и городскими самоуправленіями.

Правительство должно заготовлять на мѣстахъ, какъ продовольственные продукты, такъ и валютные товары черезъ посредство самоуправленій. Существующій институтъ уполномоченныхъ съ одной стороны не можетъ производить работу безъ помощи, а съ другой стороны совмѣстная работа излишня и тормозитъ дѣло, потому этотъ институтъ долженъ быть упраздненъ.

Желательна и частная инициатива въ дѣлѣ заготовки товаровъ.

По поводу центральнаго продовольственнаго совѣща принята слѣдующая резолюція:

„Въ виду того, что по постановленію правительства центр. прод. совѣтъ переходитъ въ руки Союза Земствъ и Комитетъ Союза Земствъ приобретаетъ возможность расширить свою дѣятельность, совѣщаніе считаетъ нужнымъ: 1) Упразднить названіе центр. прод. совѣта и всѣ другія, связанные съ нимъ, о чемъ извѣстить всѣ земства центр. прод. совѣтъ и его органы, всѣ министерства. 2) Веденіе дѣлъ бывш. центр. прод. совѣта и его отдѣловъ поручить Комитету Союза Земствъ, реорганизовавъ учрежденія бывш. прод. совѣта на основѣ принциповъ, принятыхъ земствами.

Горячія прерія вызвали доложенныя членомъ комитета Цеквашвили основные принципы проекта земскаго положенія въ части его, касающейся сельскаго земства. Совѣщаніе признало необходимымъ пока что сохранить двѣ ступени самоуправленія — тамъ и уѣдное земство. Комитету поручено выработать нормы для урегулированія управления села и его взаимоотношеній съ тамъ, гдѣ тамъ объединяетъ нѣсколько сель.

Длительное обсужденіе вызвало вопросъ считать ли земства органами самоуправленія или управленія, но къ опредѣленному заключенію не пришли.

Совѣщаніе призвало, что всѣ города, за исключеніемъ наиболѣе крупныхъ, должны быть включены въ земство на правахъ тамъ.

По вопросу о земскомъ банкѣ совѣщаніе постановило: 1) Согласно рѣшенія 2-го земскаго съѣзда, учредить земскій банкъ. 2) Цѣль банка — оказаніе матеріальной помощи земствамъ въ цѣль работъ, особенно для расширенія ихъ промышленной и торговой дѣятельности. 3) Банкъ долженъ быть акціонернымъ. 4) Первоначальный капиталъ его опредѣленъ въ 2 милл. 5) Цѣна акціи 1.000 руб. 6) Совѣщаніе подтверждаетъ постановленіе 2-го земскаго съѣзда о томъ, что учредителемъ банка долженъ быть Комитетъ Союза Земствъ. 7) Большая часть акцій должна постоянно находиться въ рукахъ земствъ.

Въ составъ исполнительнаго органа Комитета Союза Земствъ избраны, председатель П. Чичинадзе (тов. мин. внутр. дѣлъ) товарищъ председателя М. Ахаладзе, члены Г. Сотагравили, И. Стурца и М. Цеквашвили.

Совѣщаніе постановило издать земскій ежегодникъ. Вынесено также постановленіе объ изданіи періодическаго журнала „Зроба“ (Земство). Организация издательства поручена комитету.

Организація земскаго управленія

Предположенія о реконструкціи земствъ. Въ группѣ земскихъ дѣятелей возникъ и обсуждается вопросъ объ измѣненіи существую-

щей системы органовъ земскаго самоуправленія. Предполагается совершенно упразднить уѣздныя земства и мелкія земскія единицы, а вмѣстѣ создать сельскія земскія единицы, объединяющія ихъ районныя органы, и оставить центральное земское учрежденіе въ видѣ Земскаго Союза.

Земскіе выборы въ Зугдидскомъ уѣздѣ 25 января назначены повторные выборы земскихъ гласныхъ по Зугдидскому уѣзду. Въ то время, какъ во всей Грузіи, молодыя земскія учрежденія всецѣло поглощены строительствомъ мѣстной жизни, въ Зугдидскомъ уѣздѣ создалось положеніе, при которомъ стала невозможной какая бы то ни была плодотворная работа. Въ виду этого Правительство, въ согласіи съ земскимъ собраніемъ Зугдидскаго уѣзда, постановило назначить новые выборы.

Земскіе финансы.

Займы. Минист. Вн. Д. сообщило тѣмъ земствамъ, которыя воздуждають ходатайства о займахъ у правительства, слѣдующее: 1) если просимая сумма нужна для покрытія дефицита, должны быть представлены всѣ оправдательные документы по произведеннымъ расходамъ съ указаніемъ размѣра долга; 2) если заемъ испрашивается на строительныя цѣли, то къ ходатайству должны быть приложены техническій проектъ и подробная смета; 3) при исходатайствованіи ссуды на приобрѣтеніе посѣвннго зерна и продовольствія, мин. вн. д. направляетъ ходатайства въ министерство снабженія, съ которымъ ведутся переговоры о выдачѣ продовольствія и зерна займообразно или за наличный расчетъ.

Ходатайство о разрѣшеніи займа. Горійское уѣздное земство возбудило передъ правительствомъ ходатайство о выдачѣ ему разрѣшенія на выпускъ облигаціоннаго 5% займа въ 10 милл. рублей срокомъ на 20 лѣтъ съ ежегоднымъ погашеніемъ въ 50.000 р. посредствомъ тиража. Эту сумму земство предполагаетъ использовать: 1) для производства изыскательныхъ работъ на проведеніе 7-ми оросительныхъ каналовъ изъ рѣкъ Шахвы и Куры; 2) для открытія сѣти школь и приобрѣтенія инвентаря для нихъ; 3) для устройства въ Гори и Атеви лѣсопильныхъ заводовъ; 4) для расширенія продовольственныхъ операцій. Въ докладѣ своемъ горійское земство указываетъ, что оно обезпечиваетъ заемъ своимъ имуществомъ и погаситъ его съ помощью мелкихъ единицъ уѣзда. Горійское земство ходатай-

ствуетъ передъ правительствомъ, чтобы въ сдѣлкахъ съ земствомъ правительство разсматривало облигации займа, какъ платежное средство.

Правительство опредѣлило *Озургетскому уѣздному земству* срокъ займа въ 5 лѣтъ, и постановило признать заемъ безпроцентнымъ, подь условіемъ, что суммы будутъ расходоваться подь контролемъ министерства земледѣлія.

Душетское уѣздное земство ходатайствуетъ о 5.000.000 руб. кредита.

Сигнахское земство проситъ 23.256 р. на ремонтъ Сигнахской шоссеиной дороги.

Телавскому земству на основаніи декрета отъ 2 августа 1919 года отпущено изъ 10 миллионнаго фонда 330.000 р.

Гудаутскому земству изъ того же фонда выдано 290.000 руб.

Сборъ съ ввозимыхъ и вывозимыхъ товаровъ. Сенакское и Торійское уѣздыя земства возбудили передъ правительствомъ ходатайство о разрѣшеніи имъ взимать въ свою пользу съ ввозимыхъ и вывозимыхъ по желѣзнымъ дорогамъ товаровъ по 80 коп. съ пудоверсты, т. е. въ 20 кратномъ размѣрѣ противъ установленнаго желѣзной дорогой тарифа.—Означенныя ходатайства внесены на разсмотрѣніе совѣта министра финансовъ, торговли и промышленности.

Сборъ налоговъ. По постановленію тифлискаго уѣзднаго земства въ уѣздъ посланы три коммисіи для наблюденія надъ работой коммисіи по сбору налоговъ.

Особая коммисія совместно съ мѣстной коммисіей выяснитъ, у кого какое количество земель для соответствующаго сбора налоговъ единовременныхъ, санитарныхъ и земскихъ. Сборъ налоговъ идетъ успешно.

Продовольственный вопросъ.

Къ снабженію населенія хлѣбомъ. Вслѣдствіе распоряженія министерства землед. о передачѣ земствами урожая съ фондовыхъ земель въ распоряженіе отдѣла оброчныхъ и пастбищныхъ статей м-ва, тифл. земство, передавъ по принадлежности часть урожая, вторично возбудило черезъ Главный Комитетъ Союза Земствъ ходатайство отъ оставленія у него урожая для снабженія хлѣбомъ населенія, уже и теперь начинающаго голодать отъ недорода минувшаго года.

Продовольственный кризисъ. Въ Верхней Рачѣ начался голодъ. Въ продовольственномъ отдѣлѣ земства совершенно нѣтъ кукурузы. Земство обратилось къ населенію съ возваніемъ вносить въ земскую управу заявленія на требованіе кукурузы и необходимую сумму денегъ. Возбуждено ходатайство передъ правительствомъ, объ оказаніи помощи. О такомъ же критическомъ положеніи сообщаютъ изъ Лечхумскаго, Душетскаго, Ахалкалакскаго уѣздовъ, Бѣлаго Ключа, Манглиса.

Гурійское земство постановило передать изъ продовольственнаго склада для обмѣна на кукурузу и фасоль вещи, въ которыхъ особенно нуждается деревня.

Гудаутская уѣздная земская управа, обращаясь къ Гл. Ком. Союза Земствъ и Городовъ и въ Земскій Отдѣлъ М-ва Внутр. Д., проситъ войти между собою въ сношеніе и образовать совѣщаніе, на которое было бы возложено разрѣшеніе приблизительно слѣдующихъ дѣлъ: а) опредѣленіе необходимаго количества тѣхъ или другихъ предметовъ потребленія для населенія на данный періодъ времени; б) передача своихъ предположеній для заготовки материала подлежащему Правительственному учрежденію; в) содѣйствіе послѣднему къ скорѣйшему приобрѣтенію предметовъ потребленія по наиболее выгоднымъ цѣнамъ; г) распределеніе заготовленныхъ предметовъ по уѣздамъ, пропорціонально заявленнымъ представителями послѣднихъ требованіямъ и д) содѣйствіе къ скорѣйшему доставленію въ мѣста назначенія приобрѣтенныхъ и распределенныхъ по уѣздамъ предметовъ.

Управа находитъ необходимымъ, чтобы въ этомъ совѣщаніи обязательно участвовали представители Уѣздныхъ Земствъ по такимъ вопросамъ, которые касаются опредѣленія количества предметовъ потребленія и распределенія ихъ по уѣздамъ.

Обязательные засѣвы. Тифлисская уѣздная земская управа циркулярно предложила всемъ районнымъ земствамъ уѣзда принять теперь же мѣры къ неуклошному проведенію въ жизнь обязательнаго постановленія Правительства, отъ 6 с. января, объ обязательномъ засѣвѣ въ тек. году всѣхъ пустующихъ земель злаками.

Запрещеніе вывоза. Горійская уѣздная земская управа ходатайствуетъ передъ Мин. Вн. Д. о принятіи мѣръ противъ вывоза изъ предѣловъ республики продовольственныхъ продуктовъ частными лицами.

Ассигнования Правительства. Министръ Вн. Д. входитъ съ докладомъ въ Правительство объ ассигнованіи 45 мил. на продовольственные нужды городовъ и земствъ. Уже 10 уѣздныхъ земствъ и два города ходатайствуютъ о додросрочныхъ безпроцентныхъ займахъ на продовольственные нужды. Общая сумма досрочаго кредита равняется уже 32 мил. Принимая во вниманіе, что въ Республикѣ 19 уѣздныхъ земствъ и 26 городовъ (а по статистич. свѣдѣніямъ все самоуправленія испытываютъ нужду); Мин. Вн. Д. напелъ плѣтсообразныхъ истребовать одновременно опредѣленную сумму и по мѣрѣ нужды выдавать городамъ и земствамъ.

Иропрятія земствъ

осушка болотъ. Турійская уѣздная земская управа намѣрена осушить и привести въ надлежащее состояніе для использования всѣхъ расположенныхъ въ районахъ тѣмъ болотистыхъ мѣста. Экономическій отдѣлъ уже собираетъ о нихъ всякаго рода свѣдѣнія.

Укрѣпленіе береговъ Цхенись-Цкали. Сенакская уѣздная земская управа въ предотвращеніе опасности прорыва и затопленія земель во время ближайшаго весенняго половодья разлива рѣки Цхенись-Цкали ассигновала двѣсти тысячъ (200,000) руб. и избрала особую комиссію въ составѣ 3-хъ гласныхъ уѣзднаго земства, для возбужденія ходатайства передъ Учредительнымъ Собраніемъ объ отпускѣ Правительствомъ потребной суммы на работы, имѣющія цѣлью защиту, хотя бы временную, земель окрестныхъ селеній отъ затопленія.

Укрѣпленіе лѣваго берега рѣки Ріона. Турійское земство постановило, принять мѣры къ началу работы по укрѣпленію лѣваго берега р. Ріона. Съ этой цѣлью образовалась комиссія изъ представителей городского самоуправления гор. Ланчхути и тѣмъ Чибати, Шхукути Нигоити и Нассакови во главѣ съ предѣвателемъ уѣздной земской управы.

Курорты. Сенакская уѣздная земская управа представила въ м-во Землед. отчетъ по эксплуатациіи Ахтальскихъ плѣбныхъ грязей. По этому отчету за истекшій лечебный сезонъ, т. е. съ іюня по октябрь, на грязяхъ было всего 408 больныхъ. Доходность грязей выразилась въ 190.933 р. 50 к., а расходъ — въ 180.659 р. 80 к., изъ коихъ фактический расходъ по эксплуатациіи равенъ 100.655 р. 30 коп.

Принудительное отчужденіе. Пр-вомъ утверждено постановленіе синахскаго земства о принудительномъ отчужденіи для его нуждъ недвижимаго имущества наслѣдниковъ С. Отарова и Амирханова.

Народное образованіе.

Народный университетъ. Въ ознаменованіе признанія независимости Грузіи, Агбулахское районное земство постановило учредить въ Бѣломъ-Ключѣ народный университетъ.

Сельскохозяйственная школа. Въ ознаменованіе признанія независимости Грузіи тифл. уѣздная земская управа постановила учредить въ Караязахъ с.-хов. школу съ опытнымъ полемъ, молочной фермой и питомниками плодовымъ и винограднымъ. На предварительные расходы по устройству школы и вспомогательныхъ при ней учрежденій управа ассигновала 1 милл. руб. и рѣшила возбудить передъ правительствомъ ходатайство о передачѣ земству для нуждъ учреждаемой школы казеннаго караязскаго опытнаго поля. Кромѣ того, рѣшено во всѣхъ восьми районныхъ земствахъ устроить по народному дому въ каждомъ.

Тетради. Тифлисская уѣздная земская управа, снабдивъ свои школы тетрадами собственнаго изготовленія, приступила къ выполнению, даннаго ей Ком. Союза Земствъ крупнаго заказа на 2 милліона ученическихъ тетрадей.

Ревизія школъ. Главный инструкторъ школьнаго отдѣленія Г. Гогоадзе обревизовалъ школы въ районахъ тѣми верхней Гуріи. Общее впечатлѣніе отъ школъ удовлетворительно.

Школы въ Синахскомъ уѣздѣ. Земство открыло 68 низшихъ начальныхъ и 4 высшихъ начальныхъ училищъ.

Изъ Кахетіи получено интересное сообщеніе по поводу постановки учебнаго дѣла.

„Уже годъ, какъ учебное дѣло перешло въ вѣдѣніе земства и слѣдовало ожидать, что этотъ важный органъ самоуправленія въ своихъ заботахъ объ образовательныхъ нуждахъ населенія вырабатываетъ пути, какъ значительно разнящіеся отъ проторенныхъ старою бюрократіею, такъ и въ большей мѣрѣ отвѣчающіе истиннымъ запросамъ нашей принципіальной жизни. Между тѣмъ, на дѣлѣ мы

видимъ, что земство оставило въ дѣйствиі старыя шаблоны, и за исключеніемъ націонализаціи школъ, которая, въ сущности, касается языка преподаванія, но не духа и программы его, не ввело въ школьную жизнь ничего новаго, существеннаго.

Земству слѣдовало бы безъ промедленія ликвидировать всѣ старыя затѣи помпадуровъ учебнаго дѣла и всѣ свои средства либо обратить на развитіе начальнаго образованія, либо же открыть въ Кахетіи среднюю промышленную сельскохозяйственную школу.

Нужда въ такой школѣ большая въ Кахетіи, и именно такой типъ школы, съ законченнымъ курсомъ обученія въ ней, а не показныя ремесленныя отдѣленія, можетъ дать населенію Кахетіи подготовленныхъ и надежныхъ работниковъ. Долгіе годы заботы объ образовательныхъ нуждахъ народа шли по извѣстному наклону, преуказанному бюрократическимъ режимомъ, и существующія учебныя заведенія изъ года въ годъ выбрасывали въ жизненное море новыхъ и новыхъ чиновниковъ, а провинція, богатая своими экономическими ресурсами, оставалась безъ людей, имѣющихъ способности къ работѣ на родной почвѣ головы и руки. Провинція бѣдствуетъ отъ отсутствія элементарныхъ агрономическихъ знаній, переживаетъ всевозможные экономическіе кризисы, неурожаи, эпизоотіи, нуждается въ примѣненіи машиннаго труда на своихъ хозяйствахъ, ощущаетъ острую нужду въ кооператорахъ и т. п., а провинціальная интеллигенція, призванная въ руководители земства, не желаетъ разбираться въ образовательныхъ запросахъ края и продолжаетъ поддерживать и поощрять учрежденія, которыя подлежатъ коренному преобразованію.

Земство должно усвоить слѣдующее положеніе: дѣти деревни должны принадлежать деревнѣ. Здѣсь нѣтъ мѣста карьеризму, и кто стремится въ потѣ лица своего добывать свой хлѣбъ, долженъ тяготѣть не къ диплому, а къ спеціальному техническому, ремесленному образованію. Америка и Западная Европа потому и сильны своею культурою и техническими средствами, что тамъ человѣкъ стремится къ среднему и высшему образованію лишь постольку, поскольку ему необходимо получить званіе, а не дипломы безъ знаній.

Промышленное, сельскохозяйственное образованіе нужно для экономическаго расцвѣта нашего края. Земство должно удѣлить этому вопросу серьезное вниманіе и открыть въ Кахетіи такую школу, въ которую будутъ поступать дѣти изъ начальныхъ, общеобразовательныхъ усовершенствованнаго типа школъ, не менѣе чѣмъ съ семилѣтнимъ курсомъ образованія (примѣнительно до V класса гимна-

виц). Окончивши такую школу, ученикъ будетъ въ достаточной степени развитъ для поступления въ сельскохозяйственное училище и посвященія себя изученію того спеціального знанія, которое ему необходимо въ борьбѣ за существованіе, въ борьбѣ за безарисный трудъ на родной нивѣ". (Слово).

С Ъ Ъ З Д Ы

Крѣпящая молодая государственность пускаетъ все новые и новые ростки въ землю, налаживаются все новыя области жизни, намѣлаются все новыя пути культурно-хозяйственнаго творчества страны. Организации и союзы, охваченные общимъ процессомъ созиданія, начиная осознать себя членами правового государства, хозяйствами судьбы своей родины, торопятся заявить о своихъ столь долго попираемыхъ правахъ и нуждахъ и мѣрахъ наилучшаго и скорѣйшаго осуществленія своихъ профессиональных идеаловъ для упрѣвленія демократическаго строя. Въ теченіе истекшаго мѣсяца въ Тифлисѣ происходилъ цѣлый рядъ съѣздовъ, такъ что январь можно назвать мѣсяцемъ съѣздовъ, имѣющихъ несомнѣнное общественное значеніе и представляющихъ интересъ, какъ для земствъ, такъ для городовъ. Одни изъ нихъ заняты были разработкой мѣръ для поднятія хозяйственно-экономическаго благосостоянія страны, другіе для подъема духовнаго урвня народа. Полтора десятка съѣздовъ не видятъ иного способа проведенія въ жизнь своихъ указаній, какъ при ближайшемъ содѣйствіи и участіи органовъ мѣстнаго управленія. Ниже мы скажемъ нѣсколько словъ о нѣкоторыхъ изъ этихъ съѣздовъ.

Съездъ лѣсничихъ Боржомскаго и Ахалцихскаго районовъ призналъ желательныхъ введеніе хозяйственной заготовки въ лѣсныхъ дачахъ Республики. Организацию хозяйственной заготовки въ Ахалцихскомъ районѣ желательно возложить на мѣстную лѣсную администрацію совместно съ Ахалцихскимъ земствомъ.

Выслушавъ докладъ спеціалиста по лѣскокультурной части И. Роцина, съездъ призналъ необходимымъ примѣнить въ отношеніи всей территоріи Грузіи слѣдующія вырабатанные имъ предложенія:

Въ виду того, что въ зацѣпываніи нуждаются многія оголенные лѣсныя почвы, въ цѣляхъ предупрежденія образованія овраговъ и селевыхъ потоковъ лѣсной отдѣлъ министерства, по обращенію къ нему земствъ, организуетъ особыя коммиссіи изъ спеціалистовъ

и представителей земствъ для осмотра участковъ, предполагаемыхъ къ искусственному закультуривованію, комиссія составляетъ планъ работъ, который представляется на утверждение дѣснаго отдѣла. Работы ведутся при участіи земства и на средства его, а гдѣ нужно — на средства государства. Лѣсничимъ совместно съ представителями земствъ нужно въ настоящее время поручить выясненіе мѣстъ подлежащихъ охранѣ и облѣсенію. Нужно обратить вниманіе на тѣ участки и дачи, которые должны быть закрыты на опредѣленный срокъ для сѣнокошенія, пастбы скота и рубки, урегулировавъ вмѣстѣ съ тѣмъ и вопросъ о пастбѣ скота мѣстнымъ населеніемъ.

Рѣшено устроить лѣсные питомники тамъ, гдѣ это будетъ указано особой комиссіей для снабженія лѣсничествъ и земствъ лѣсокультурнымъ матеріаломъ. Теперь же нужно составить планъ работъ и приступить къ облѣсенію пожарницъ Гваргвина въ Боржомскомъ имѣніи, гдѣ воспретить пастбу скота и сѣнокошеніе, а также выгребшихъ участковъ въ Абастуманскомъ лѣсничествѣ и Цинубанскаго пожарнища въ Ахалцихскомъ лѣсничествѣ.

Рѣшено приступить къ организациі предупредительныхъ противопожарныхъ мѣръ путемъ оборудованія телефонами тѣхъ лѣсныхъ дачъ, гдѣ находятся хвойныя или смѣранныя насажденія.

Въ цѣляхъ обереганія минеральныхъ водъ Боржомскаго имѣнія нужно закрыть для лѣсопользованія и сѣнокошенія Цихиджаварское плато и огородить соответственныя мѣста.

Обсудивъ вопросъ о взаимоотношеніяхъ лѣсныхъ дѣятелей съ земствами, уполномоченныхъ министерства земледѣлія и гвардіи, съѣздъ нашелъ нужнымъ оставить въ силѣ правила, выработанныя министерствомъ земледѣлія съ добавленіемъ, что уѣздныя земства имѣютъ право приостанавливать распоряженія лѣсничихъ, если будетъ замѣчено явное нарушеніе правилъ лѣсного хозяйства и лѣсопользованія (вырубка молодняка, защитныхъ насажденій и т. п.), впредь до разрѣшенія возникающаго вопроса лѣснымъ отдѣломъ министерства.

Съѣздъ принципиально одобрилъ докладъ объ организациі углежженія въ Боржомскомъ имѣніи въ цѣляхъ уборки валежняка въ лѣсу, предоставивъ управленію Боржомскаго имѣнія выборъ районовъ углежженія и выясненіе потребности въ валежномъ лѣсѣ мѣстнаго населенія и тяготеющаго къ имѣнію Ахалкалакскаго уѣзда. Признано желательнымъ по возможности устройство въ Бадурицкомъ лѣсничествѣ завода сухой перегонки дерева и печей по исползованію старыхъ сосновыхъ щей для добыванія скипидара и смолы.

Съѣздъ призналъ принципиально важнымъ разрѣшеніе вопроса

объ установленіи правильной охоты въ лѣсахъ и поручилъ лѣсничему Л. Млакосѣвичу составить подробный докладъ о дичи въ лѣсахъ Грузіи и рѣчной рыбѣ, нуждающихся въ охранѣ, для возбужденія ходатайства передъ правительствомъ объ установленіи правильной охоты въ дѣлахъ охраны дичи и рыбы и выработки соответствующаго законодательства. Впредь до разрѣшенія этого вопроса въ законодательномъ порядкѣ, постановлено просить министерство земледѣлія вовсе запретить охоту на нехищныхъ млекопитающихъ.

Сѣздъ землемѣровъ. Съ 11 по 17 января происходилъ сѣздъ землемѣровъ республики Грузіи.

По вопросамъ о взаимоотношеніяхъ между земствами и организуемыми при нихъ межевыми отдѣлами сѣздомъ выносятся слѣдующая резолюція: Сѣздъ, установивъ, что съ одной стороны—землемѣры, привлеченные въ проведенію аграрной реформы, находятся въ зависимости, во первыхъ, отъ районныхъ комиссій, сконструированныхъ изъ лицъ не подготовленныхъ къ дѣлу, во вторыхъ,—отъ отдѣла аграрныхъ реформъ и отъ земства, отношенія коихъ съ межевымъ отдѣломъ несогласованы и распоряженія коихъ часто аннулируютъ одно другое, ставя землемѣра въ крайне затруднительное положеніе, особенно въ данный моментъ, когда предстоитъ разверстаніе фондовыхъ земель и должны быть привлечены къ дѣлу техническія и юридически подготовленные силы и проведено независимое руководство техническими работами; съ другой стороны, въ виду того, что землемѣры продолжаютъ оставаться въ крайне тяжелыхъ, какъ матеріальныхъ, такъ и правовыхъ условіяхъ, для скорѣйшаго проведенія въ жизнь аграрной реформы, считаетъ необходимымъ:

1) Реорганизовать районныя комиссіи такъ, чтобы онѣ состояли изъ: а) руководителя работы—специалиста землемѣра, б) секретаря, в) предсѣдателя фондовыхъ земель тамъ, гдѣ это земство найдетъ необходимымъ и г) не менѣе 3-хъ выборныхъ отъ заинтересованнаго населенія.

2) Въ организуемыхъ при земствахъ межевыхъ отдѣлахъ, завѣдывающій отдѣломъ является исключительнымъ и отвѣтственнымъ распорядителемъ техническихъ силъ.

Планъ работъ предстоящаго полевого періода и всѣ проекты по разверстанію фондовыхъ земель составляются земской управой при непремѣнномъ участіи завѣдывающаго отдѣломъ.

По вопросу о скорѣйшемъ проведеніи аграрной реформы съѣздъ высказываетъ такое заключеніе: „разверстаніе фондовыхъ земель можетъ быть достигнуто двумя способами: путемъ выясненія количества земель отдѣльныхъ домохозяевъ—это путь наиболѣе правильный и безошибочный, каковой предусмотрѣнъ въ протоколѣ 1-го делегатскаго съѣзда землемѣровъ 21—23 іюля 1919 г. и путемъ статистическихъ данныхъ.“

Способъ первый, какъ сложный и длительный и не отвѣчающій требованію правительства,—провести реформу въ наикратчайшій срокъ,—не представляется технически возможнымъ. Путь же другой состоитъ въ регистраціи безземельныхъ и малоземельныхъ и установленіи количества фондовыхъ земель, что всецѣло должно быть возложено на статистическій отдѣлъ земства, послѣ чего земская управа, при непремѣнномъ участіи завѣдывающаго межевымъ отдѣломъ, составляетъ проекты разверстанія земель между группами и обществами, въ общихъ межахъ и планъ работъ полевого періода не позднеѣ 1-го марта, каковой въ окончательной формѣ поступаетъ въ межевой отдѣлъ для исполненія“.

По вопросу о составленіи на грузинскомъ языкѣ плановъ и т. д. съѣздъ выражаетъ пожеланіе объ открытіи вечернихъ курсовъ въ Тифлисѣ и Кутаисѣ, а также и при межевыхъ отдѣлахъ земствъ. Кроме того, съѣздъ выбираетъ комиссію для выработки условныхъ знаковъ и шрифта на грузинскомъ языкѣ.

Съѣздъ по аграрной реформѣ. 20 января подъ предсѣдательствомъ м-стра земледѣлія открылся съѣздъ завѣдывающихъ земельными отдѣлами земскихъ управъ для разработки мѣръ къ ускоренію проведенія въ жизнь аграрной реформы.

Агрономическій съѣздъ. Съѣздъ дѣятелей агрономической помощи населенію Грузіи открылся 25 января подъ предсѣдательствомъ проф. С. Д. Авалиани. На съѣздѣ работали 3 секціи: 1) изученія естественно-историческихъ условій съ агрономической точки зрѣнія и опытнаго дѣла; 2) улучшенія условій сельскаго хоз. и с.-хоз. политики и 3) общихъ вопросовъ агрономической организаціи, с.-хоз. образованія и непосредственной агрономической помощи.

Съѣздъ скотоводовъ и овцеводовъ. 25-го января открылся съѣздъ скотоводовъ и овцеводовъ. Съѣхалось до 300 делегатовъ изъ Ишаветіи, Хевсуретіи и другихъ нагорныхъ частей.

Съездъ представителей кредитныхъ учреждений. 25 января въ Тифлисѣ открылся съездъ представителей кредитныхъ учреждений республики. Программа съезда: 1) Докладъ представителя артели ответственныхъ служащихъ о работахъ артели. 2) Организация центрального торгово-промышленнаго банка Грузіи. 3) Текущіе вопросы.

Съездъ учителей. 8-го января началъ работать съездъ учителей. По заслушаніи докладовъ съ мѣстъ, съездъ избралъ комиссію изъ 5 лицъ, для выработки резолюціи. По докладу комиссіи были приняты слѣдующія резолюціи:

Школьная реформа. 1) Двѣ главные ступени народнаго образованія—общая и профессиональная. 2) 1-ая ступень должна быть всеобщей, обязательной и бесплатной и равняется 7—8 год. курсу. 3) За общимъ образованіемъ слѣдуетъ профессиональное съ 2-хъ годичнымъ курсомъ. 4) Профессиональное образованіе обязательно для каждаго, кто не выберетъ себѣ другого рода профессію въ области просвѣщенія. 5) Въ разныхъ мѣстахъ Грузіи должны быть организованы одного типа профессиональныя школы сообразно ихъ экономическимъ условіямъ. 6) Средняя школа, съ 4-хъ годичнымъ курсомъ есть дальнѣйшая ступень народной школы. 7) Средняя школа должна быть многообразной, смотря по роду труда подростковъ, преобладающаго въ данномъ районѣ. 8) Въ дѣлѣ управленія школьными дѣлами долженъ быть проведенъ принципъ децентрализаціи. 9) Необходимо для дѣтей до-школьнаго возраста открыть дѣтскіе сады.

Доклады съ мѣстъ. 1) Школьныя помѣщенія почти во всѣхъ деревняхъ очень плохо устроены. 2) При громадномъ количествѣ желающихъ учиться, особенно въ окраинахъ, насчитывается незначительное количество школъ. 3) Нѣтъ желательнаго контингента учителей. 4) Мѣстныя земства выдаютъ жалованье учителямъ очень неаккуратно, суммы, получаемыя этими земствами отъ правительства на удовлетвореніе нуждъ учителей, они употребляютъ на другія нужды.

Постановлено составить подробный докладъ съ указаніемъ на конкретныя мѣры, для устраненія этого нежелательнаго явленія и представить его М-ву Народнаго Просвѣщенія.

Экономическое положеніе. Такъ какъ учителя матеріально очень плохо обеспечены, а это отражается на постановкѣ школьнаго дѣла, то необходимо въ близкомъ будущемъ увеличить имъ окладъ жалованья и снабжать ихъ продовольствіемъ и другими товарами.

Конференція обязываетъ свой исполнительный органъ разработать этотъ вопросъ и предпринять въ этомъ направленіи желательные шаги. Теперь же увеличить окладъ учителямъ на 60%.

Предстоятъ сѣзды лѣсничихъ и земскихъ дѣятелей—одинъ по Кутаисской губ. и другой по Сухумскому округу. Сѣзды должны разрѣшить вопросы урегулированія лѣсного хозяйства и взаимоотношенія земствъ съ одной стороны, и правительственныхъ чиновъ лѣсного вѣдомства, съ другой.

Отъ нашихъ корреспондентовъ.

Поможетъ ли казенный сундукъ?

Передъ нами ветеринарный отчетъ о ходѣ эпизоотіи чумы на крупномъ рогатомъ скотѣ въ Рачинскомъ уѣздѣ.

Вотъ уже второй годъ, какъ свирѣпствуетъ чума среди рогатого скота и въ Кутаисской губ., въ Тифлисской это—бытовое явленіе. Кромѣ того, изъ разныхъ мѣстъ сообщаютъ о другихъ заболѣваніяхъ, какъ „рожа, воспаленіе легкихъ, холера; лошади болѣютъ сапомъ и среди нихъ были случаи сибирской язвы“ (сообщенія Гурійскаго Земства). Скотъ гибнетъ (какъ видно изъ отчета) въ такомъ количествѣ, убытки столь велики, населеніе такъ безпомощно—сыворотки нѣтъ, персонала нѣтъ, мощной противочумной станціи, которая могла бы удовлетворить нужду въ сывороткѣ, нѣтъ; организація такой станціи при Боржомскѣй фермѣ, единственно пригодномъ, по мнѣнію специалистовъ, мѣстѣ въ Республикѣ, встрѣчаетъ упорное сопротивленіе гдѣ то въ сферахъ, и передъ нами народное бѣдствіе—горшее въ земледѣльческой странѣ. Понесенныя потери не исчерпываются стоимостью погибшаго скота, но разрушаютъ хозяйство, которое лишается живого инвентаря, живой рабочей силы, вызываютъ общую депрессию, сопряженную съ разрушеніемъ, упадкомъ. Въ каждомъ № нашего журнала мы печатаемъ очередныя ходатайства органовъ мѣстныхъ управленій объ отпускѣ средствъ изъ тощей кассы Республики, о разрѣшеніи займовъ, о ссудахъ, субсидіяхъ и другихъ видахъ помощи на покрытіе дефицитовъ, на продовольствіе. Спрашивается: черезъ сколько времени наполнится бассейнъ емкостью во всѣ народныя нужды и потребности, въ который проведены три трубы. Двѣ изъ нихъ открыты круглый годъ: 1) широкая дорога стихійныхъ народныхъ бѣдствій—моръ, гладь и разореніе—(неурожаи, эпидеміи, эпизоотіи, разливы и т. п.) и 2) наша неорга-

низованность, неумѣнье и нежеланіе работать и учиться и порождаяемая этимъ непланомѣрность въ работѣ, нестрота и неочередность предпринимаемыхъ шаговъ, неэкономное раздробленіе и распыленіе скудныхъ силъ. З-ья наполняетъ бассейнъ, выкачивая денно и ноцно казенный сундукъ, питающійся народнымъ достояніемъ?

Печатаемый ниже отчетъ, наглядный урокъ разрѣшенія предложенной задачи—скоро ли мы удовлетворимъ страну насущнымъ Правительственными субсидіями, если на мѣстахъ не примутся раньше тушить пожары, а потомъ приколачивать вывѣски къ имѣющимъ родиться новшествахъ, кои, если Правительство дастъ деньги и будетъ субсидировать, то и т. д. Къ сожалѣнію, у насъ нѣтъ подъ рукою такихъ отчетовъ другихъ уѣздовъ. Но мы знаемъ, что совершенно достаточно оснований, чтобы всевозможныя делегации и экспедиціи, направляемая въ Европу выполняли бы и такія экстренныя порученія, какъ присылка сыворотки изъ первыхъ рукъ, минуя стѣну батумскихъ спекулянтовъ. А для этого нуженъ общій планъ веденія національнаго хозяйства, нужно уяснить и выдѣлить нужды и работы первоочередныя, вѣ выполненія которыхъ теряютъ свое значеніе и силу и другія послѣдующія начинанія. Мы вернемся еще къ этой темѣ, но при видѣ присланнаго въ редакцію отчета хочется крикнуть: тушите пожаръ! Спасайте народное достояніе!

А. Б.

Р а ч а.

(Отъ нашего корреспондента).

Ветеринарный отчетъ о ходѣ эпизоотіи чумы на крупномъ рогатомъ скотѣ въ Рачинскомъ уѣздѣ. Общее количество крупнаго рогатаго скота—33015 головъ. Пало до прививокъ отъ естественной чумы—3705 головъ=11%. Привито комбинаціонно въ теченіи года—17850 головъ=54%. Пало послѣ прививокъ отъ чумы—500 головъ=2³/₄%, а на 330,15 будетъ 1¹/₂%. Остается привить въ 1920 году—11460 головъ=33¹/₂%. Персональ: врачъ и 3 фельдшера.

Бугаисская противочумная станція выдала 384 литра сыворотки. Стоимость=96.000 руб. (250 р. литръ). Рачинская Уѣздная Земская Управа выдала 427 литровъ сыворотки. Стоимость=252.000 р. (590 р. литръ). „Спекулянтами“ доставлено minimum 720 литровъ. Стоимость (приблизительно)=2.160.000 руб. (3.000 руб. литръ).

Стоимость павшаго скота 21.025.000 руб. Стоимость сыворотки 2.508.000 руб. Стоимость привитаго скота 86.750.000 руб. На каждый затраченный рубль получалось тридцать пять рублей пользы.

Чтобы спасти павшихъ 3705 головъ надо было бы своевременно получить отъ противочумной станицы 740 бутылокъ сыворотки (стоимость—185.000 рублей). т. е. убытокъ=18.332.000 рублей.

Прививки производили сельскія общества: 1) Гюльское, 2) Цединское, 3) Жашквское, 4) Зваретское, 5) Парахетское, 6) Мухльское, 7) Абарское, 8) Бравацдзальское, 9) Схвавское, 10) Велевское, 11) Амбролаурское, 12) Старо-Никоруминдское, 13) Никоруминдское, 14) Знаквское, 15) Неманевское, 16) Бугеульское и 17) Садмельское.

Прививки не производили сельскія общества: 1) Гебское (чумы нѣтъ), 2) Чюрское (тоже), 3) Баджихевское (тоже), 4) Шкмерское (тоже), 5) Пахское (тоже), 6) Учерское (чума есть), 7) Онійское (тоже), 8) Патаранское (тоже) и Хвангкарское (тоже).

Ожидаетъ прививки 11.460 головъ. Стоимость 57.300.000 руб. Надо сыворотки минимум 1200 литровъ. Стоимость 600.000 рублей.

Привитой скотъ сохраняется отъ чумы на 5—7 лѣтъ.

Прививку сдѣлало: 17 обществъ. Привито: 17850 головъ. Въ среднемъ на одно общество приходится 1050 головъ. Въ среднемъ на каждый день прививалось 50 головъ. Въ среднемъ ежемѣсячно прививалось 1500 головъ.

Ветеринарный персоналъ трудился не за страхъ, а за совѣсть.

Ветеринарный врачъ А. Г. Якубовичъ.

Б Ъ Л Ы Й-К Л Ю Ч Ъ .

(Отъ нашего корреспондента).

Въ Агбулахскомъ районѣ, насчитывающемъ свыше 15,000 жителей, наступилъ голодъ, изъ за неурожая хлѣба въ районѣ; посѣвы пострадали отъ вѣтровъ, дождей, отъ вредителей сельскаго хозяйства: грибка—головни и отъ полевыхъ мышей, въ громадномъ количествѣ распространившихся въ районѣ. Агбулахское земство принимало и принимаетъ всѣ зависящія отъ него мѣры для смягченія наступившаго голода. 30 ноября было созвано чрезвычайное общее собраніе гласныхъ (3-ье общее собраніе гласныхъ по счету съ 20-го іюля, т. е. съ момента образованія земства) для рѣшенія вопросовъ, связанныхъ съ примѣненіемъ въ районѣ закона № 100, принятаго

Учредительнымъ Собраніемъ Грузіи 11 іюля 1919 года о реквизиціи, временномъ отчужденіи или утвержденіи въ правахъ на доходность предпріятій, находящихся на территоріи республики. Общее собраніе, — выслушавъ докладъ Управы, которая тщательно обследовала всѣ мельницы района въ количествѣ 24, установила доходность ихъ, съ участіемъ выборныхъ отъ всѣхъ мельниковъ, — постановило утвердить докладъ Управы: 1) временно отчудить двѣ общественныя мельницы района, 2) утвердиться въ правахъ на доходность 22 мельницъ, въ размѣрѣ 50% чистой прибыли ихъ. Мѣры эти диктовались самой жизнью — недостатокъ хлѣба въ районѣ 100.000 пудовъ, каковое количество необходимо для предотвращенія голода, ужасныя послѣдствія котораго не заставляютъ себя ждать. Примѣненіе закона № 100 дастъ возможность хоть отчасти облегчить положеніе. Постановление общаго собранія гласныхъ, принятое $\frac{2}{3}$ голосовъ, было немедленно представлено въ Тифлисскую Земскую Управу съ ходатайствомъ поддержать принятыя мѣры. Управа обѣщала поставить этотъ вопросъ на общее собраніе гласныхъ Тифлискаго уѣзда 27 декабря, но съ порядкомъ дня собранія былъ снятъ вопросъ о мельницахъ, къ великому нашему сожалѣнію. Агбулахская управа послала одного члена управы для поддержки своего постановленія; Тифлисская Земская Управа, въ засѣданіи своемъ отъ 5 января 1920 года постановила поддержать ходатайство Агбулахскаго Земства о примѣненіи закона № 100 Министерства Внутреннихъ Дѣлъ, куда также было направлено все дѣло о примѣненіи закона № 100 въ Агбулахскомъ районѣ и запросило Сенатъ — имѣютъ ли право на примѣненіе закона № 100 районныя земства? Въ такомъ положеніи одна изъ мѣръ для смягченія голода. Другая мѣра, принятая Агбулахской Управой, диктовалась тѣмъ положеніемъ, что почти въ каждомъ селеніи района, у отдѣльныхъ лицъ его, имѣются излишки хлѣба, продаваемо или отдаваемо взаимобразно по очень высокимъ, почти спекулятивнымъ цѣнамъ. Управа предложила взять на учетъ весь излишекъ хлѣба каждому селенію, избравъ комиссію для учета и распределенія излишковъ между нуждающимися по установленнымъ комиссіей цѣнамъ. Третья мѣра сводится къ ходатайству предъ Тифлискимъ Земствомъ объ отпускѣ въ распоряженіе районнаго земства по удешевленнымъ цѣнамъ 100.000 пудовъ хлѣба, необходимыхъ для предотвращения голода до новаго урожая. Армянское населеніе района получаетъ взаимобразно — до новаго урожая — хлѣбъ отъ армянскаго національнаго совѣта. Населеніе осаждаеть районную управу прось-

бами и мольбами отпустить хлѣбъ, но управа, не располагая ни хлѣбомъ, ни достаточными средствами для закупки хлѣба, безсильна до тѣхъ поръ, пока нельзя примѣнить законъ № 100 и пока не получится хлѣбъ по удешевленнымъ цѣнамъ изъ Тифлисской Земской Управы. Населеніе справедливо замѣчаетъ, что безъ Земства оно голодало и съ Земствомъ голодаетъ! Естественно рождается вопросъ—для чего намъ земство—великое завоеваніе революціи?

Для борьбы съ вредителями сельскаго хозяйства: головней и мышами, Агбулахская Управа добилась присылки инструктора отъ Бюро борьбы съ вредителями при Министерствѣ Земледѣлія, разѣздные и суточные каждому оплатило районное земство. Инструкторъ привезъ формалинъ и мышьякъ, которые населеніе раскупало и примѣняло; сейчасъ, въ февралѣ мѣсяцѣ, до крайности необходимо мышьякъ для борьбы съ мышами, буквально изрѣпетившими своими норками всю землю. Не дай Богъ неурожая и въ этомъ году—тогда начнется форменное вымираніе.

Второй главной задачей земства является народное образованіе.

Торжественное общее собраніе гласныхъ Агбулахскаго района состоявшееся 18 января 1920 г. по случаю историческаго событія—признанія независимости Грузіи, по докладу Управы постановило утвердить рѣшеніе Управы: 1) устройство народнаго дома, 2) отпускъ 10 тысячъ рублей на постройку его, 3) распахать 20 десятинъ фондовой или лѣсной земли, урожай съ коихъ пойдетъ также на постройку народнаго дома. Надо сказать, что въ ур. Бѣлый-Ключъ организовано Общество Народнаго Университета, которому 4-ое общее собраніе гласныхъ Агбулахскаго района, состоявшееся 28 декабря 1919 г., отпустило средства, ассигнованныя земствомъ на дошкольное и внѣшкольное образованіе, въ размѣрѣ 19 тысячъ рублей. Въ самомъ ближайшемъ будущемъ будутъ открыты школы грамоты, будутъ происходить бесѣды—лекціи по сельскому хозяйству, медицинѣ, естествознанію, бесѣды по текущимъ событіямъ. Обществомъ Народнаго Университета была устроена елка для дѣтей на Рождество, а для взрослыхъ драматическимъ кружкомъ были поставлены спектакли. Свѣтъ внѣшній въ ур. Бѣлый-Ключъ проведенъ Земской Управой—всѣ улицы и земскія и др. учрежденія освѣщаются электричествомъ,—начинаетъ проiakать, вѣрнѣе зажигается свѣтъ внутренній.

Членъ Управы *В. Ф. Малоровъ.*

Предположенія и мѣропріятія правительства.

Анкета о мелкихъ земскихъ единицахъ. Всѣмъ уѣзднымъ земскимъ управамъ М-вомъ Вн. Дѣлъ разосланы анкетные листы съ предложениемъ сообщить ему: сколько мелкихъ земскихъ единицъ введено въ каждомъ уѣздѣ, разработано-ли положеніе или проектъ положенія о мелкой земской единицѣ, мнѣніе уѣздной земской управы о работѣ мелкихъ земскихъ единицъ, ея дефектахъ, положительныхъ сторонахъ и затрудненіяхъ.

Реорганизация милиціи. М-стръ Вн. Д. представилъ въ Пр-ство обширный докладъ о реорганизации административнаго аппарата и милиціи республики. Проектъ будущей организациі милиціи прежде всего вноситъ большую ясность во взаимоотношенія между земствами и милиціей. Предполагается изъять совершенно изъ компетенціи административной милиціи функціи, не относящіяся къ прямымъ ея обязанностямъ и составляющія функціи земства, какъ то: статистика, дороги и т. п. Уѣздная милиція непосредственно подчиняется центральному административному органу. Упраздняются существующіе при уѣздныхъ земствахъ особые отдѣлы, въ той или иной формѣ имѣющіе видъ уѣздныхъ управленій милиціи. Въ вѣдѣніи земства остаются непосредственный контроль надъ дѣятельностью милиціи, организаціонные вопросы и пр. Упраздняется вовсе институтъ уѣздныхъ, районныхъ и сельскихъ комиссаровъ. Взамѣнъ учреждаются должности уѣздныхъ начальниковъ милиціи. Функціи комиссаровъ распределяются между начальниками милиціи и уполномоченными земствъ. Чисто административно милицейскіе вопросы составляютъ компетенцію начальниковъ милиціи, а остальные — уполномоченныхъ земствъ въ сельскихъ обществахъ. Уѣздъ распределяется на районы. Каждый районъ составляется или изъ нѣсколькихъ территориальныхъ единицъ, если онѣ незначительны, или изъ одной крупной единицы.

Штаты и смѣты. Въ засѣданіи Правительства отъ 30 декабря постановлено:

Одобрить безъ измѣненій представленный министерствомъ внутреннихъ дѣлъ проектъ новыхъ штатовъ земскихъ медицинскихъ учреждений. Проектъ внести на разсмотрѣніе Учредительнаго Собранія. Правительствомъ утверждены для внесенія въ Учредительное Собраніе штаты и смѣты уѣздной, районной и сельской администраціи и милиціи.

Продовольственный совѣтъ. Правительство постановило передать земскому союзу управление центральнымъ продовольственнымъ совѣтомъ до разрѣшенія вопроса въ законодательномъ порядкѣ.

Телефонное сообщеніе установлено между Тифлисомъ и Ахалцихомъ, Тифлисомъ и Гіанетами и Тифлисомъ и Екатериновкой.

За рубежомъ.

Вопросы продовольствія и жилищъ для населенія, требовавшіе своего разрѣшенія еще до войны и занимавшіе всю Европу, какъ извѣстно, міровой войной и разрухой обострены до предѣла. Разрѣшать ихъ волею судьбы вынуждены всѣ. Но сколь разными способами пытаются найти выходъ!

У насъ въ Закавказьи прежде всего прибѣгаютъ къ „хирургіи“. Разгрузить, выслать, запретить. Мѣропріятія разрозненныя, одиночныя, безъ предварительнаго созданія чего либо болѣе практичнаго, облегчающаго жизнь. Словно общее количество ртовъ отъ этого уменьшится, словно не такъ же станутъ томиться люди безъ крова, но раззоренные матеріально и угнетенные морально. А тамъ, гдѣ права человѣка и гражданина вошли въ плоть и кровь людей, виѣдрились до самыхъ корней жизни, тамъ прежде всего не выеылаютъ и разоряютъ цѣлыя группы населенія; не разрѣшаютъ вопросы продовольствія *субсидіями* во сто милліоновъ руб. изъ казны; казна налагаетъ 167 милл. на однихъ; эти выжимаютъ съ лихвой 167 милл. изъ первыхъ, итакъ возвращаемся въ заколдованномъ кругу. На западѣ, стремясь къ защитѣ каждаго гражданина, пытаются соизидать, строить, добывать недостающее всѣмъ напряженіемъ государственныхъ силъ и средствъ. Ниже мы приводимъ любопытную попытку разрѣшенія жилищнаго вопроса въ скандинавскихъ государствахъ.

Въ Азербейджанѣ.

Разгрузка г. Баку. Какъ извѣстно, вслѣдъ за изданіемъ не приведшаго ни къ какимъ результатамъ и, по слухамъ уже отмѣняемаго обязательнаго постановленія о разгрузкѣ гор. Тифлиса, объявлено было о разгрузкѣ г. Баку. Осуществленіе этого мертворожденнаго мѣропріятія было возложено на Бакинскаго генераль-губернатора. Для учета освобождающихся квартиръ, послѣдній предложилъ

градоначальнику въ 7 дневный срокъ представить подробный списокъ всѣхъ лицъ, прибывшихъ въ г. Баку, послѣ 1 января 1919 г.

Для предупрежденія дальнѣйшаго осложненія продовольственного и жилищнаго вопросовъ, генераль-губернаторъ просилъ М-ра Иностр. Дѣлъ сдѣлать распоряженіе дипломатическимъ представителямъ правительства республики на мѣстахъ о томъ, чтобы послѣдніе выдавали разрѣшенія на право въѣзда въ Баку только лицамъ, ѣдущимъ по служебнымъ и по самымъ неотложнымъ дѣламъ.

Приѣхавшіе безъ разрѣшенія въ Баку будутъ немедленно высылаться обратно.

Согласно распоряженія Министерства Внутр. Д., чины полиціи и контръ-развѣдки будутъ производить провѣрку паспортовъ на пароходѣ, до причала послѣдняго къ пристани и прикладывать контрольныя штампеля.

Въ настоящее время въ виду закрытія путей сообщенія (Петровскъ) и др. обстоятельствъ, по распоряженію бакинск. генераль-губернатора временно приостановлена высылка гражданъ по случаю разгрузки города. Однако, регистрація продолжается, и при первой возможности высылка гражданъ будетъ возобновлена.

Борьба съ дороговизной. 15 января сего года по инициативѣ Бакинскаго градоначальника при участіи представителей отъ общественныхъ организацій состоялось совѣщаніе по вопросу объ удешевленіи жизни и борьбѣ съ дороговизной. Избрана комиссія изъ 20 лицъ, для практическаго разрѣшенія этого вопроса.

На продовольственныя нужды рабочихъ Азербейджанское правительство отпустило 100.000.000 руб.

Въ рабочей средѣ возникла мысль о проведеніи въ жизнь новой формы борьбы съ повышеніемъ цѣнъ на продукты. Борьба эта должна вылиться въ форму бойкота того или иного продукта при продажѣ его сверхъ объявленной цѣны. Мѣропріятія о бойкотѣ продуктовъ предложено внести на обсужденіе профессиональныхъ союзовъ.

Бакинскій градоначальникъ обратился къ населенію съ воззваніемъ: „Повседневна возрастающая дороговизна на продукты первой необходимости, а въ связи съ этимъ увеличивающаяся нужда среди нищаго класса населенія, обязываетъ меня напечь всѣ силы къ облегченію быта нуждающагося класса гражданъ. Мѣропріятія мои клонятся къ удешевленію продуктовъ первой необходимости, для каковой надобности мною проведена добровольная раскладка денеж-

ныхъ сборовъ среди имущихъ классовъ въ суммѣ 167.000.000 руб., къ сбору каковой финансовая коммисія уже приступила; вся эта сумма будетъ израсходована на удешевленіе хлѣба, мяса и сахара“.

Арендная плата. Партія Мусаватъ сообщаетъ въ министерство юстиціи, что за послѣднее время въ партію начали поступать въ большомъ количествѣ протесты отъ держателей магазиновъ съ жалобами на домовладѣльцевъ, которые стали повышать арендную плату за помѣщенія до 200 и 300 тыс. руб.

Въ Армѣніи.

Разгрузка гор. Эривани. Для устраненія продовольственнаго и жилищнаго кризисовъ въ городѣ Эривани, Совѣтъ Министровъ сдѣлалъ слѣдующія распоряженія о разгрузкѣ: 1) перевести изъ Эривани въ другія мѣста военные учрежденія, переводъ которыхъ не связанъ съ затрудненіями; 2) освободившія помѣщенія оставить въ распоряженіи реквизиціонной коммисіи; 3) изъ частныхъ лицъ удалить тѣхъ, которые поселились въ Эривани изъ окрестныхъ районовъ и ничѣмъ не связаны съ городомъ; 4) поручить юридическому совѣту выяснить этотъ вопросъ съ точки зрѣнія закона. Приведеніе въ исполненіе этихъ постановленій поручить товарищу министра внутреннихъ дѣлъ Манасяну.

Регулированіе кооперативныхъ продунтовъ. Бюро эриванскихъ кооперативовъ предложило всѣмъ потребительнымъ обществамъ г. Эривани, представить въ 15 дней списки своихъ членовъ, чтобы одно и то же лицо не имѣло возможности состоять членомъ и получать продукты въ нѣсколькихъ лавкахъ. Мѣра эта вызвана борьбой съ тѣмъ, чтобы дешевые продукты кооперативовъ не попадали въ частныя лавки. Предположено ограничить количество отпускаемаго товара.

Въ Скандинавіи.

Жилищный вопросъ въ Скандинавскихъ государствахъ. Во всѣхъ скандинавскихъ странахъ ощущается острая нужда въ жилищахъ, виною чему является отчасти наплывъ иностранцевъ, главнымъ же образомъ дороговизна строительныхъ матеріаловъ и труда, благодаря чему частное домостроительство совершенно прекратилось.

Въ Христіаніи начали строить колоніи деревянныхъ домовъ, по три квартиры съ шестью комнатами въ каждой.

Въ Копенгагенѣ муниципалитетъ также приступилъ къ постройкѣ деревянныхъ домовъ. Къ веснѣ должны были быть готовы

1,200 домовъ, но дившаяся 4 мѣсяца забастовка строительныхъ рабочихъ помѣшала осуществленію плана работъ. Удалось выстроить пока только 700 домовъ сверхъ того 500 должны были быть готовы къ Рождеству. Эти 1,200 домовъ обошлись муниципалитету въ 1.200,000 кронъ (600,000 фунтовъ). Въ этихъ домахъ поселились 860 семействъ за плату отъ 20 до 50 кронъ. До сихъ поръ, однако, 1,420 семействъ, т. е. 5,650 человекъ ютятся въ школахъ и баракахъ. Для бездомныхъ отведены 17 школъ, вслѣдствіи чего 16,090 школьникова должны были быть размѣщены по другимъ школамъ и въ результатѣ переполненія школъ занятія школъ могутъ идти только черезъ день. Такъ 32,000 дѣтей посѣщаютъ школы черезъ день.

Въ Стокгольмѣ пришлось размѣстить 21,000 бездомныхъ. Но распространенный въ Стокгольмѣ обычай—сдавать комнаты,—значительно облегчилъ положеніе по сравненію съ Христианіей и Копенгагеномъ.

Въ Италіи.

Соціалистическіе муниципалитеты Италіи—дѣтямъ голодающей Вѣны. Итальянскіе муниципалитеты рѣшили приютить въ Италіи 15.000 дѣтей вѣнцевъ. Два поѣзда, специально оборудованные для этой цѣли должны были отправиться изъ Милана въ Вѣну; чтобы вывезти оттуда 1,700 дѣтей, которые по инициативѣ соціалистическихъ муниципалитетовъ, будутъ доставлены въ Италію, гдѣ проведутъ нѣсколько мѣсяцевъ. На собраніи состоявшемся въ миланской городской думѣ былъ окончательно выработанъ планъ „экспедиціи“, которой правительство предоставило необходимый железнодорожный матеріалъ. Постановлено привезти въ Италію дѣтей въ возрастѣ отъ 4 до 6 лѣтъ. Дѣти, которымъ еще не исполнилось шести лѣтъ, будутъ переданы на попеченіе частнымъ семьямъ, остальные будутъ отправлены въ дѣтскія колоніи (преимущественно морскія). Передъ отъѣздомъ изъ Вѣны дѣти подвергнутся осмотру итальянскихъ врачей.

Во главѣ экспедиціи будетъ стоять, если только ему позволитъ состояніе здоровья, миланскій городской голова Кальдаро. Въ поѣздѣ будетъ находиться санитарный персоналъ, которому будетъ поручена доставка продовольствія и одежды для нуждающихся дѣтей.

Вѣнскихъ малышей будутъ сопровождать въ Италію учительницы, которыя, по прибытіи въ колоніи, будутъ давать имъ уроки.

Членъ итальянской миссіи въ Вѣнѣ полковникъ Мурари обязался позаботиться о регулярномъ функціонированіи почты между уѣзжающими въ Италію дѣтьми и остающимися въ Австріи родителями.

Онъ подтвердилъ печальныя свѣдѣнія о продовольственномъ положеніи Вѣны, гдѣ число голодныхъ и нуждающихся въ помощи дѣтей, равняется 60,000.

Мэръ города Милана въ своей рѣчи на приѣмѣ австрійскихъ журналистовъ завѣрилъ, что къ религіознымъ и національнымъ принципамъ вѣнскихъ дѣтей будетъ выказано полное уваженіе и что Італія позаботится о маленькихъ вѣнцахъ, какъ о собственныхъ дѣтяхъ.

Въ Туринѣ образовался комитетъ гражданъ помощи бѣднымъ вѣнскимъ дѣтямъ.

Издатели: Союзы Гор. и Земствъ Респ. Грузіи.

Редакторы: { А. Бритнева.
 { Л. Натадзе.

И О П Р А В К А .

Въ ст. Е. Маддисона „Мѣстныя управленія и ихъ полномочія“ на страницѣ 1 въ третьей строкѣ сверху напечатано „о пополненіяхъ“, вмѣсто о полномочіяхъ“.

Ред.

ХРОНИКА.

Главный Комитетъ Союза Городовъ Республики Грузин. Стр. 32—41.

Исполнительное Бюро Глав. Комитета. Медико-санитарный отдѣлъ. Очередная сессія Главн. Ком. Союза Городовъ.

Городскіе финансы. Стр. 41—43.

Переоцѣнка имущества. Полудный сборъ. Арендная плата. Промысловый налогъ. Заемъ. ходатайство объ отсрочкѣ взиманія санитарнаго налога.

Народное образованіе. Стр. 44—48.

Школьное дѣло въ Тифлисѣ. Библиотечное дѣло. Дѣтскіе журналы.

Мѣропріятія городовъ. Стр. 48.

Снятие памятниковъ. Принудительное отчужденіе. Эксплуатація городомъ казенныхъ дачъ. Биржа труда.

Городскіе служащіе. 48—50.

Отъ Союза муниципальных служащихъ.

Разгрузка городовъ. Стр. 50—53.

Къ разгрузкѣ г. Тифлиса. Разгрузка г. Сухума.

Земская жизнь.

Главный Комитетъ Союза Земствъ. Стр. 53—55.

Совѣщаніе Комитета Союза Земствъ съ представителями съмѣсть.

Организація Земскаго Управленія. Стр. 56—57.

Займы. Ходатайство объ отпускѣ займа. Сборъ съ ввозимыхъ и вывозимыхъ товаровъ. Сборъ налоговъ.

Продовольственный вопросъ. Стр. 57—59.

Къ снабженію населенія хлѣбомъ. Продовольственный кризисъ. Обязательные заставы. Запрещеніе вывоза.

Мѣропріятія земства. Стр. 59—60.

Осушка болотъ. Укрѣпленіе береговъ Цхенись-цкали. Укрѣпленіе лѣваго берега рѣки Ріона. Курорты. Принудительное отчужденіе.

Народное образованіе. Стр. 60—62.

Народный университетъ. Сельскохозяйственная школа. Тетради. Ревизія школъ. Школы въ Сигнахскомъ уѣздѣ. Изъ Кахетин.

Съѣзды. Стр. 62—67.

Съѣздъ лѣсничихъ Боржомскаго и Ахалцихскаго районовъ. Съѣздъ землемѣровъ. Съѣздъ по аграрной реформѣ. Агрономическій съѣздъ. Съѣздъ скотоводовъ и овцеводовъ. Съѣздъ представителей кредитныхъ учреждений. Съѣздъ лѣсничихъ и земскихъ дѣятелей.

Отъ нашихъ корреспондентовъ. Стр. 67—71.

Поможетъ ли казенный сундукъ. Рача. Бѣлый-Ключъ.

Предположенія и мѣропріятія Правительства.

Анкета о медкихъ земскихъ единицахъ. Реорганизація мѣстнаго.

Штаты и смѣты. Продовольственный совѣтъ. Телефонное сообщеніе.

За рубежомъ.

Въ Азербейджанѣ. Стр. 73—75.

Разгрузка гор. Баку. Борьба съ дороговизной. Арендная плата.

Въ Арменіи. Стр. 75

Разгрузка гор. Эривани. Регулированіе кооперативныхъ продуктовъ.

Въ Скандинавіи. Стр. 75—76.

Жилищный вопросъ въ Скандинавскихъ государствахъ.

Въ Италіи. Стр. 76—77.

Соціалистическіе муниципалитеты Италіи—дѣтамъ голодающей Вѣны.

ОБЪЯВЛЕНІЯ.

Земствамъ, городамъ, фабрикамъ, кооперативамъ, разн. обществамъ — мебельно-фанерный и деревообдѣлочный заводъ

М. В. Аристенко--Батумъ.

Шепелевская уг. Пушкинской.

ПРЕДЛАГАЕТЪ: готовую мебель для учреждений, магазиновъ, квартиръ, складовъ, и пр.

ИЗГОТОВЛЯЕТЪ: мебель специальную для школы курсовъ и аудиторий, лабораторій, лекционныхъ; художественную—для театровъ, собраній, отелей, фотографій, кафе, банковъ, павильоны, кіоски, витрины. Учебно-техническія пособія: линейки, пеналы, пр-папье, счеты, планшетныя доски для мажевыхъ работъ. Гимнастическіе приборы. Врачебныя пособія—столы, шкапчики, приборы деревян., роков., костяные. Для жилъзи. дорогъ и трамвая—отдѣлка классн. вагоновъ. Передвижныя выставки, санаторіи, пловучія гостинницы; катера, лодки и пр.

ОТПУСКАЕТЪ: фабрикамъ, мастерскимъ, кустарнымъ артелямъ колодки и шпильки сапожныя; соломку и коро. бочки спичечныя; стружку и ящики упаковочныя; багеты и рамы, сундуки, паркетъ и доски разныя.

Каталоги и образцы—въ Тифлисѣ: Музей. Торгово-Промышл. Палаты Грузіи, Фрейлинская, д. № 11, по мѣрѣ поступления таковыхъ въ палату.

ВЪ ЕДИНЕНІИ СИЛА.

Народныя деньги должны служить на пользу народу

МОСКОВСКІЙ НАРОДНЫЙ БАНКЪ

(Всероссійскій Центральный Кооперативный Банкъ)
Основанъ въ 1912 году

Основной и запасный капиталъ Московскаго Народнаго Банка Р. **43.828.250** (на 1-ое октября 1918 г.
Акціонерами Народнаго Банка состоитъ около 7000 кооперативныхъ организаций владѣющихъ 175.313 акціями, въ томъ числѣ свыше 400 союзовъ, объединяющихъ болѣе 20000 кооперативовъ. Акціи Народнаго Банка продаются только кооперативамъ.

ТИФЛИССКОЕ ОТДѢЛЕНІЕ

Лорисъ-Мелиновская ул. ТЕЛЕФОНЪ 17-17.

Принимаются **ВИЛАДЫ** на текущіе счета и на сроки отъ частныхъ лицъ и учреждений. Выплата по вкладамъ производится наличными безъ ограниченій во всякое время. Принимаются **ПЕРЕВОДЫ**, аккредитивы и другія банковскія порученія во все города **ЮГА РОССІИ**. Производятся товарныя операции. Въ настоящее время на складахъ Тифлисскаго Отдѣленія имѣется для продажи **45.000** пудовъ принадлежащаго ему мѣднаго купроса.

ВЪ ТИПОГРАФІИ

Союза городовъ Республики Грузіи

ЗАГОТОВЛЕННЫ

ТЕТРАДИ

Городскія и земскія Самоуправленія могутъ заказать въ Техническомъ Отдѣлѣ Союза Городовъ. Цѣна **ТЕТРАДЕЙ** въ складѣ Союза 2 руб. штуки.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1920 ГОДЪ

Двухнедѣльный журналъ по вопросамъ мѣстнаго управления
на грузинскомъ и русскомъ языкахъ.

ГОРОДЪ

3-й годъ изданія

24 №№ въ годъ

и ЗЕМСТВО

(былъ „КАВКАССКІЙ ГОРОДЪ“)

Органъ Союзовъ Городовъ и Земствъ Респуб. Грузіи.

Редакторы: А. С. Бритнева, Л. Я. Натадзе.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

На годъ **500** р.
На 6 мѣсяцевъ **275** р.
На 3 мѣсяца **140** р.
Цѣна отдѣльнаго номера **30** р.

ПЛАТА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ

Строка пегита впереди текста **3** р.
" " позади текста **2** р.
Для лицъ, ищущихъ труда въ го-
родскихъ и земскихъ управле-
ніяхъ—въ половинномъ размѣрѣ.

Журналъ ставитъ себѣ задачей укрѣпленіе и развитіе идей мѣстнаго управленія, всестороннюю разработку и освѣщеніе теоретическихъ и практическихъ вопросовъ мѣстнаго Управленія.

Въ журналѣ печатались статьи по вопросамъ организаціи Городскаго и Земскаго Управленія, финансовымъ, муниципализаціи предприятий, муниципальнаго права, медицины, санитаріи, народнаго образованія, дорожнаго и оцѣночнаго дѣла, статистики и др.; корреспонденціи съ мѣстъ, хроника, обязательныя постановленія, библиографія.

Въ 1919 г. въ журналѣ принимали участіе.

А. Бабовъ инж., А. Бритнева редакторъ, Н. Будаевскій инж., Като В-дзе, Н. Гияъ завѣдыв. Внѣшней Труда, А. Гончаровъ статистикъ, В. Глонти город. гол. М. Жадановъ инж., І. Иремашвили чл. Учр. Собр., Л. Ишквѣ прив.-доц., А. Калужный предс. Рус. Нац. Сов., Д. Калаидаришвили сенаторъ, К. Кереръ архитекторъ, П. Кикалишвили д-ръ, Н. Коіава лаборантъ, Д. Кореневъ журналистъ, И. Курдіани агрономъ, Р. Куланда инж., А. Ландія город. гол., Р. Левить фельшер., Л. Ломаури д-ръ, М. Лядовъ статистикъ, А. Магашвили д-ръ, Е. Маддисонъ присяж.-пов., Т. Маргвелашвили экономистъ, Мар. Вал. В. Мамоновъ экономистъ, Ив. Медзмаришвили инж., Г. Меффертъ инж., Г. Накейшвили Л. Натадзе чл. Уч. Собр., Д. Оніашвили пред. Зем. Упр., чл. Уч. Собр., Я. Цетраковский город. контрол., Песковичъ земецъ, С. Робакідзе гор. гол., Н. Рухадзе д-ръ, Старый Земецъ, М. Смирновъ журналистъ, В. Соколовъ агрономъ, Г. Тумановъ журналистъ, В. Уваровъ агрономъ, И. Л. Черкезашвили чл. Гор. Упр., С. Чантурашвили Н. Эліава пред. С. Гор. чл. Учр. Собр., А. Эссель инженеръ, В. Яновичъ юристъ.

Адресъ Редакціи и конторы: Тифлисъ, Союзъ Город., Пушкинская, 3.
ТЕЛЕФОНЪ 4-78.

— БУКИНИСТИЧЕСКИЙ —

Магазин № 22

САКУИГНИ

Индекс № 1698/3

Цена 10—

3 81 J
1920

КАТИТТВО

Кавказское Техническое и торговое Т^{во}
Инж. А. А. Коргановъ и Ко

Проспектъ Руставели № 27 (Головинский).

- 1) ПРОИЗВОДИТЬ УСТАНОВКИ электрическихъ станцій, мастерскихъ, гидравлическихъ сооружений и т. п.
- 2) ИМѢТЬ НА СВОИХЪ СКЛАДАХЪ электрическія принадлежности, двигатели, динамо-машины, провода, насосы, станки, и прочее.
- 3) Являясь представителемъ заграничныхъ фирмъ. БЕРЕТЪ НА СЕБЯ ПОСТАВКУ всевозможныхъ товаровъ.
- 4) СОСТАВЛЯЕТЪ проекты и смѣты.
- 5) БЕРЕТЪ ОБОРУДОВАНИЕ всевозможныхъ городскихъ и земскихъ сооружений.

ПРАВЛЕНІЕ Т-ВА.

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ МАГАЗИНЪ

РУССОВЪТА

Плехановскій проспектъ, № 119.

Продажа продуктовъ первой необходимости, мануфактуры, обуви, утвари и т. п.

Руссовѣтъ имѣетъ закупочный аппаратъ въ деревняхъ и селеніяхъ Грузіи, Арменіи, Азербейджана и Нейтральной Зоны, вслѣдствіе чего всѣ продукты поступаютъ изъ первыхъ рукъ и по пониженнымъ ЦѢНАМЪ.

Магазинъ Руссовѣта принимаетъ также на комиссію всевозможные продукты и товары.

СБЫТЬ ОБЕЗПЕЧЕНЪ.

Учрежденіямъ и общественнымъ организациямъ продукты отпускаются по коллективнымъ спискамъ.